

زمان ناس

(ریزمانا زمانی به دینی)

پیش
از
دیدن

و هرگیرانه ر

دانه ر

سینه م حاجی علو

حاجی علو

هـو الـنـامـهـ كـتبـ

زمان ناس

پشتي دهه سالا زمان زان بهلاف بموی، پيزمانا کوردي پ زمانی عهربی شروقه کري، مه خواست پ زمانی خودانا شک بهلاف بکهين دا خودان زمانی خو بتر تييگه هن، پراستي من وخت نه بمو، ئۇ فوشك من وخت نينه في باري گران هلگرم، ورگيپانا وئى نه كيمتر ژساله كى كار بۆردا دقيت، بەلىن دانهرى — بايى من — گۈت دقيت ئەف پەرتۆك يېيتىه ورگيپان بۆ زمانى مه. هنجى ئەو خەمخۈرى زمانى خوييە، دقيت ئەز ژى بزماني مه شاره زايم وتقى خوت رەوشەنبيريا کوردى بكم ل پاشه رۆژىا خو، ئەز جەبر كرم في پەرتۇووكى ورگيپەم بۆ کوردى، بەلىنىشى ئەز گەله ك پېقە مايم، ئەوى ھارىكاريا من كر بەلىن هەر ئې نافى من، بترىز نېقە كى وي يا ورگيپاي وھىشتى ياخىن زىدە كري، كۈو ئەم دقارىن بېشىن ئەقە نه ورگيپانا چاپا ئىكىيە با پەرتۇووكا (زمان زان)، ژبهر ھندى مه ناشى وئى دانا زمان ناس، دا خوندەوارى کوردى بتر ئاخفتنا بهدىين بناست وبۇرا سشك بت.

ورگيپانەر
سينم حاجى عەلۆ

پیشگوتن

گله ک نفیسکاریت کورد و پیزانیت زمانی فه کولین بیت کرین ل زمانی کوردى بین به هدین، به لى مخابن هه تا ئېرۇ كە نه گەھشتىنە دەستورە كە بنه جىيە ئىك دەست، نە بۇ ئىملائى نە بۇ قوادى، هه تا خۇرۇسۇنى تۈرى غەلەتى تىدا هەينە، قوادى هەئىك پ ھەوايەكى دنىيىت، بۇ نۇونە: ئامرازا كارى حازر بى سەشك پ حەممو رەنگا (د) گەلک ژوان دنىيسن (ت) بەلى ئامرازا پېشىناف (حروف جر) (ت) دنىيسن د، نافى پىكقەنانى (بىت) دنىيسن (بىلد) يان (بىن)، ئامرازا بىكىنە كارى (د) دنىيسن (ت) راستى بىرۇم تىشىتە كى دروست ئە زمانى بەدىنالى دا دىيار نە كرن، پشىت بىست سالا، خەبىرىت زمانى کوردى (بىت نافى وان عالمىت زمانى) تى دىخەتنە تا دۇمابۇن ناچاربۇون زمانى خۇرۇسۇنى كەنە ئىنگلىزى ل مەرسى، پا ھوسا کوردىباتى شىك بۇوە ئىنگلىزىاتى، قاي عەرەبى نە پىتىرە ئىنگلىزى؟ ھەر بلا وەكى بەرى عەرەبى بت و نە حەوجەيە ئافى سەراد و بىزىڭ بىكەن.

ئەم ناچاربۇون ئەم شىك ھنجى زانىنا خۇرۇشە كەنە ئەم شىك ھنجى زانىنا خۇرۇشە كەنە بەلكى هەندە ك دەرا ئەم پەرۇكەين وەندە ك كىيماسيا ئە قواعدا زمانى خودا بقارىن چارە سەركەين ئەفە واجبه ل سەرمە، بارى مە بىن كەفتى كەمس بۇمە بار ناكەت ھە گەر ئەم بارنە كەين.

پشىت ئەم دەركەفتىن ژوھلاتى، مە گله ک کورد ژەھەمو پارچىت کوردىستانى دىتن، وەزانى ئەف گالگالىت شاش بىت ناف زمانى كرین، دېيشن لەجا پەتى يان ياخىن وەلاتى يە، ئەو تىشت نىنە، وەكى (بىن) و (بىلد) بىت ناف كرین، ئۇ گله ک بىت ھوندا كرین وەكى: جۆته كار، يان جۆته ئامراز (حروف جر مزدوج: ت...دا)

هەر ئىكىسەر نىن، و گەلەك يىت دى هەما ئەم گەھشىئىنە بابهەتى وان دى بىر سەر ئاخقىن.

ئاخفتنا بەھدىنا سى شىوهى سەرەكى يىت هەين، هەرسىك ئىت ھەۋ پشكن پ ئىك پەيپى (ئەز)، چ ئاخفتنا (ئەز) تىدا ھەبت ئەم دقارىن بېزىنى بەھدىن، يان كىرانجىيا ژۇرى، ھەرسى پشکىت بەھدىنا وھ كى دىتنا من، ئەقەنەنە:—

۱ — بەدىنان باکورى عىراقى ل گەل باکورى ايرانى. قى ئاخفتنى دەنگى (ت، د) ت ناف ئامرازا گەلەك ئى ديارە ئەم دقارىن بېزىنى ئاخفتنا (تى دى).

۲ — شنگار و كوردىت عىراقى ل رۆزئاۋاي جادا مۇوسل — زانخۇ ئاخفتنا وان كىيم جارا دەنگى (ت، د) ديار دېت

۳ — كوردىت ترکيا و سورىيائىن (دنه و خالتان) كوردىت ئەرمىنياى وجورجىيائى ژى لگەل ۋانىن، دەنگى ت، د ژىنى نىنە ت ناف ئامرازا دا: وھ كى (دە چاوا بت: وى چاوا بى) هندەك جارا دەنگى (ت) دېتە (و) هندەك جارا (ى) هندەك جارا (ھ) هندەك جارا دېتە ھېلىم خۈلە وى ژى نامىنت.

ئەقەيە خودى پ دەستى مەفھە ئىنای بۇ زمانى خۇ پىشىكىش بىكەين، ئۆمىدبارىن ژ زمانقانىت خۇ بىر خەمىلى بىخۇن ھېشتى لى زىتىدە كەن، پا ئەم بى گومان دىزانىن ئەقە نە ھەمى زمانى مەيدە، ئەقە ئەم وھ يابىرا مە پىپا گەھشتى.

حاجى علو

گالگاله‌که، دفیت بئیته گوتن / کلمة لابد منها

براسى پشنى مه (زمان زان) چاپ کرى ۲۰۰۸، ژ نوو مه بهرى خۆ دا فىيركىنا زمانى كوردى ل ده بىرستانا وزانكويىدا بىينىن چەند ئەم ئىت نيزىكى ئىككىن بۆ ناسىيانا زمانى خۆ بىن بهدىيىن، بەداخه وە هلنگقىنە كە مەزن ئەم هلنگقىن (صدمة كبيرة) وە كى مە دىتى زانا يىت زمانى بهدىيىن بىن زمانە كى دى چى دەكەن، نە قواعدا زمانى مە يىت بېزىرن و ۋېتكەدەكەن، قواعدا زمانى، دەستوورا زمانى دفیت ژزمانى دەرىئىخن، ژدەقى پېرمىرا و پېرەزنا ئەقىيت ل گوندا دوورى زمانىت يىان، گوھداريا وان بکەن پ درېزى وەننا فرا، ئىككى ئىككى ئامرازىت زمان و گالگالا ھلەزەنن و ۋېتكە كەن و بەرانبەرى زمانىت دىتى بکەن وە كى سۆرانى و فارسى و عەرەبى يان چ زمانى يىان، ئەف تىشته مە ل زانكۆ يىت خۆ نە دىت، زمانە ك ئەوان بخۆ بىن چى كرى كوو ھەر بۇ وان بت، ھېچ بەرانبەرى زمانى مللەت بىن دئاخىقت نابت، هەتا خوندەقانى كوردى دىت ئەو بىن زمانە كى يىان دخوينت، نە زمانى دەيىكى، دا رەوشەنبىر وزانسىت بىن بزانت،... ئاچىر دومايمى نا چار بۇون رابۇون زمان ئىنكلiziزى بىكار ئىنانا بۇ فيير كرنى ژ پۇلا ئىككىدا!

تىشته كى دى ئى عجىب مە دىت: بىكار ئىنانا پەيقىت عربى قەدەغەيە، ھەرت وى وەختى دا پەيقىت يىان ھەر ئىككى ژزمانە كى دىئىن تىكىل زمانى كوردى دەكەن، هەتا دەست ولنگىت خۆ ژىك ناناسن، ئەفە بۆچى؟ چ معنەيە؟ قاي زمانى ئىنكلiziزى يان لا تىنى چېتىرە ژزمانى عەرەبى؟ زمان ئەوه مللەت سقك تى بىگەت و بزانت، نە تۇ پەيغا بىنهقشىنى كەس تىشته كى ژى نەزانت.

مامۆستا معروف خزنه دار يان عزالدىن رسول ل زانكويىدا بەغدا بەشى كوردى دگۈت [بەكار ھىتىان و وشەيەكى بىتگانە ئى ناسراو چاكتەرە لە و وشەيەكى خۆمالى]

مردوو] ئەم ووسا نابىشىن، ئەم دېتىن چ پەيىشا سقك قوتاپى تى بگەھت بكارىين، وھىدى هىدى ئېپ بىنە كە فرا و دەمە كى درىز، پەيقيت خۆمال ژى ديار بکەن و پكار بىن شۇونا پەيقيت بىان چەنكۈ زمان فىتكەرن پە لەزى پەيىت و سەرفەراز نابىن. كىيم كىيم سى چار بابك (جىل) بېرپا دېتىن، ئانكۈ ئەز دېتىم گەله كە پەيقيت عەرەبى وەكى: (قواعد، فعل، حرف، مرفوع، مجرور، صفة، حال، الازمنة، تام، امر، شرط....) دېتىت بكارىين بۇ ۲۰ سالا ھەتا هىدى هىدى پەيقيت خۆمال ديار دىن و جىين وان دىگەن. كى ژملەتى دزانت پېۋەز چى تىشتە؟ پا مشروع نە تىگەھشىتى تە؟ يان بۇوجه چى تىشتە؟

بىينە زمانىت اوروپا مللەت چى دئاخفت ووسا دنىيسىن، ئانكۈ تۇو چىپە كە كىي بۇ ئېكىي نەخوندەوار بخۇوى پە زمانى وي، دى وەكى تە تىگەھت چەنكۈ زمانى وي، زانايىت وان دەستوورا زمانى وان ياش ئاخفتىنى ئىنایە دەر، ل عىراقى ئەز خوندەوارە كى سەرفەرازم بەلىن نقارم رۆژنامە كە بەھدىيى بخۇونم، گالگالە كى ژتلىفريونىت كوردى تى ناگەھم، بەلىن تلفزيونا تىشك (بەرى بىگەن) بىاخفتىنا ايرانى ئەز تى دگەھشىتم، دەنگ وباسى رادىوا يېرقانى ھەردىيسا ئى باش بۇو، ئەوشك نەن ئىشلى بۇوي پىشى خوندەقان ژعيراقى گەھشتنە وان.

تىكىل كرنا رېزمانى يا ھەردوو ئاخفتىت سورانى و ھەدىيانى ئەف شەپلىن چىتىكىر، چەنكۈ رېزا زمانى ھەردوو كا نە ئېكە، رەگەزى وان نە ئېكە، رىستە گەرەتىدان نە ئېكە، قواعدا زمانى بەھدىيانى بتر سەر دەكىشىتە فارسى ژسورانى وەكى:-

کورپى من: ھەدىيى / پسەرى من: فارسى / كورپە كەم: سورانى

گالگالىت ساده ژىك بىگەن گەله كە يە دروستە، وەكى فارسى ئەو شك يە دروستە، بەلىن قواعد تىكىل كرنا، ھەردوو زمان شەۋشاندىن، ھەردوو ئالى تى ناگەھن و ل ئەنجام دا كورد زمانى خۇ نزانن ئاخفتىا نېسىنى نە ئاخفتىا مللەتىيە، ھەپن بىگەپىن ناف مللەتى ھەگەر ھەوە دىت كورده كە قان پەيقيت رېزمانا ھەوە چىتىكىرى

پدهف دېیزت؟ هنگى دى زانن هوون چهند ئىت شاشن ئو ھەوھە چەند زمانى بەھدىنى يىچ تىك برى. هەگەر نە ژېھر دېھنا و مسلسلىت ترکى و موسىقا كوردى بىت، ئىك دەقىقە كى تلۋىزىونىت بەھدىنى نا قە كەت.

بۇ نۇونى مەكتابا (زمان وئەدەبى كوردى) بۇ پۇلا دوازدى ئامادەبى / چاپا دووئى/ ۲۷۱۵ كوردى/ سپاردن^{*} ۴۳۸/ ۲۰۱۴ پەھست مە كەفت، پشى مە پچە كى

* سپاردن: ئەف پەيغە شاشىيە كە ژەھزار شاشىيا، كفرە ھۆسا بىنېسىن، ئەو مەرۆڤى ئەفە نىشىسى ھەر نەھى كوردى، زمانى كوردى بىن بەھدىنى نزانت، ھېچ كوردەك ھۆسا نا بېئت، رەگەزى ئىپەيچى (سېپتەر) دەھمى بۇرى بىن سەشك (سېپارتىن) جاوەك (سېپارتىن) وەكى فەشارتن گوھارتىن مازاحتى....، پېتى چاواكى تىپەپ كىرى ئېپ (ئاندىن) (د) دەقىقىن وەكى: حەلاندىن، خاپاندىن، چاندىن، بىزاندىن، كەفلاندىن، رەگەزى ئان وەكى چاواكى (شېھە مەدرىز). ديسا دەنگى (وو، ا) دەقىت مەكەملىقە كەن حاكىم زمانى سورانى بىت ئەوان چى گوت بلا ووسايىت ئەو (موسىل) چاوا دخوين ئەم ژى ووسا، ھەر ديسا ئاخفتتا باكىور ورۇزئاتا چى دەنگى دېيىن (وو، ا) دىن ووسا نىشىسىن.

* من بخۇ زمانى كوردى ل چوو قوتاڭخانا نە خۇوندىي بەلىن پا زمانى مەيە، دايىك و بابا ئەم بىت فېرەكرين، ژ زمانى عربى و ئېڭلىزى و ئەملانى مە پې قواعد ژى ياخوندى، قواعدا ھەر زمانەكى ئانىكە دەستورا وى زمانى، يان رپا زمان ل سەر رەوان دېت، پەيوەندىيا كېك و پېت و پەيقيت زمانى ئېك دېئىنە رېستن، حەممو زمانا دەستورا خۇ يەھى. ئانىكە (رېزمان) نە زمانە و نە ئەدەبە، وەكى ماتاڭىكى ئەنۇ عالاقىيە (relativity) — پەيوەندىيەت، معلمى رېزمانى نە معلمى زمانىيە، نەقىت ئەو معنا پەيدا نىشا قوتاپيا بىدەت، ئەو معلمى ماتاڭىكىيە بىن فيزىيائى، دەقىت ئەو عىلاقلۇنى نىشا وان بىدەت، چ علاقە پەيدا و ئامرازا لگەل ئىك ھەيە و چاوا بىكارىيەن دا مەھۇومەكى بىدەن تى بىگەنەن، ئانىكە حەممو زمانىت دىنیا وەكى ئىكىن، پېتى عالاقىيەن بىان، ژنۇ تايىھەندى ھەر زمانەكى ت ناف خۇدا ياهەپ كۈرۈت: (قواعدىت زمانا خىرا ئىكىن، بەلىن تايىھەندىيا ھەر زمانەكى نە وەكى چوو زمانىيە، نىن دو زمان وەكى ئىك ئەبەد) ھەما تە قواعدا زمانەكى باش زان دى قواعدىت دىنلىخى خىرى تى گەھى، ھەما قواعدىت دىنلىخى تىگەھشىن دى قواعدا زمانى خۇ بىن دەيىكى بىن خۇندىن زالى) ژېھر ئىپەيچى ئەم دېيىن: دەقىت چى پەيدا سەشك يەناس ئەم بۇ قوتاپى بىكارىيەن بلا پچى زمانى بىت، ئەم ل عىراقى حەممو پەيقيت قواعدىت پەعرەبى دىنلىن، يان باش ئۇمۇھە ئەم وان بىكارىيەن هەتا خۇنەدەقانىت مە باش سەرفەراز دېن، پېتى هنگى پەيقيت كوردى دى بېزىرەن شۇونا بىت بىكار دى ئىننىن، هەتا نەن ئەم نزانىن شۇونا (فعل) چى بىنېسىن چېتىرە: (كار، يان كىرده يان فرمان) ھەر ووسا لگەل گەلهك ناف و ئامرازىت رېزمانى بىت دى.

بهرئ خو دايىن گلهك شاشى مه تىدا ديتىن، مجللدهك بورا دقيت ههتا حەممو شاشيا
شروق فە كەين، بەلى دى هندهك ئىت گرنك ديار كەين:

١ — ناقيت پىكىفەنانى هەر ئىكسەر ئىت وەرگىزىيە وشۇلى كرىنە (يى، بىن، يېت)
بۇ پالدانى وقەقەتاندىنى، ئىت قەشكەندينى: جار (بىن) جار (د) جار (يد)، جار نىن،
يېت نىشانىنى بۇ معنا دانان (اقرار) هەر ئىكسەر نىن، جار يا هەى (د) پتنى، جار
(يد).

يەفەره و دقيت ئەم بىزىن (بىن) ئامرازەكە كۈۋەقىيە ت چوو ئاخفتىت كوردى دا
نىنە پ چوو لەھجا، نە سۆرانى ونە كەمانجىيا ژۇرى ونە يا خوارى نە رۆز ھلات ونە
رۆز ئافا، ئەم گەپىيان ناف مللەتى ل ئالەمانيا ل حەممو كۈنجا مە گلهك كوردى
دىتن، ئىكى نەدگوت (بىن) بەلى باكۇور ورپۇرئاڭا دەنگى (ت) ئىكسەر نايىزىن ئانكۇ
(بىن): كەت نېر / يا: كەت مى / يېت: كۆم دېت (بىن) وەكى كەت نېر) گەلک جارا ل
عېراقى ئەم شىك دەنگى (ت) نايىزىن ھەما دوو بى دەنگ لېي ئىك هاتن، گەلک جارا
ئەو نېر ومىز ژى ديار ناكەن حەممو دېن ئىك ئامراز (بىن) بەلى كەسەك نايىزى
(بىن) ئەبەد، ل ھەر چار پارچىت كوردىستانى.

ناقيت پىكىفەنانى (ئى، يە، ئىت) ئىكسەر يېت ھونداكىرىن ژ زمانى، بەلى مە دىت
نمۇونەك [لاپەر ٢٠ / ٣، ٢] زمانى كوردى گشت بىن ئىك شىلائى:

- [ئەو كار دېيىك جودانە...] يادروست: ئەو كار ئىت ژىك جودانە.

پەدەف: ئەو كارت ژىك جودانە، چوو (د) تىدا نىن، (ت) پ پەيغا پىش خو فە
دنووست

[ئەو جەنھاين كەسى بىن لكاو. ئەوين كەفتىنە پال كاران، (د) جەھىن ژىك جودا
دانە] يادروست: ئىت ت جەبىت ژىك جودا دانە) پ دەف: ت جەبىت ژىك جودا
دانە] ناقي پىكىفەنانى + پىشناش ت.

هیچ دهنگی (د) و ه کو (ئامراز)، ت ئاخفتنا بههدينا دا نينه لگەل ناقا، ب هەمى جۇرال ھەمى جها ل ھەمى عەردا، ل ھەمى دەما، حۆتە پىشىناف قەدى پاشى (دا) ئەو ژى كارەكى حشكە، لپىش ئاخفتنى ھەمى ئىت كېن بى دەنگ (ت) ديار دبن و گەلهك جارا ھوندادبىن (د+كار) ئەو شك پدەف (تھ)، بەلى چەنكو دا (ئاخفتنا سۇرا و يا بههدينا) بەر ئىكىفه بىيىن ئەم دى بىزىن يا دروست ئەو ھەم لگەل كار (د) بنقىسىن و چاوا پدەف بىزىن دروسته.

٢ — شونقانى لکاو بى بىكەرى بىنى سىنى (**تاء الفاعل الغائب**) (ت: third person singular) دنقىسىن (يت) يان يىت، ئەقە نا چىيت، ئەو ھەما ل بى پىتە كە كېرەت پىخۇ دلثىنت، بىن نە ۋىت (ى) بنقىسىن و كى: (خدر) (بىن) (دېت، دكىرت، دى مرت)، راستەل ھندەك عەردا، وەكى ناحيا ئەترووش پچەكى (ت) زىدە دشىكىن پدەف، بەلى ئەقە نەزانىيە كە كرىتە ئەم بنقىسىن [ئەو دى كەفيت كوما، ئەو نا نقىسيت، ئەو دېجىت] پا بۇ كەسى ئىكى شك دېقىت بىزىن [ئەز دى كەفيم /ھۇون دى كەفين ئەو دى كەفين ئەم دى كەفين، كت و كۆم، ھەمى دى بىنە وەكى ئىك... . ھۆسا چىنابات، خۇنە پىتووسا پۇلا ئىكىيە؟ بىپىنه لاپەر ١٥ : رېزا: ٣، ٤، ٧ تىرسادا ماموستايىا نە وىرىيە ھندەك رېستا بۇ غۇونى بىيىن.

٣ — لاپەر ٣٠ / ٥ عەجييىا سەرىي عەجييىايە ت شەرقە كىرنى دا، دېبىت: كارى [بىتە دان] ئانكۇ ھەردوو (ئىك كارە) ل دەمى نەبورى (حازر) كارى بىكەر نەناس (مبىي للمجهول) ھەر بەحسا ناسراو و نەناسراو ئىكىسەر ناكەت، يا ھەرە كامباختىر (كەنگى) يا كرييە ئامرازا مەرجى، ئەقە چىنابات، ئەو ئامرازا پىيارىيە بەرانبەرى وى بۇ مەرجى ئامرازا (ھەما) ھەيە، پچەكى پ ھېزىتر دېيىن (چ گافا، چ رۇڭا، چ سەعتا...) وبىكەرى وى شك ئى مفهومە:

رېستا مەرجى يا بىكەر نەناس: [كەنگى) گۈنگى ب پىشەسازىيە بىتە دان، دى وهلات پىشىكەفت].

یا دورست: [هه‌ما گرنگی پ پیشه‌سازی بدنه، دی و هلات پیشکه‌شت]

یان [چ گاثا گرنگی پ پیشه‌سازی بدنه، دی و هلات پیشکه‌شت]

یان [هه‌ما گرنگی پ پیشه‌سازی هاته دان، دی و هلات پیشکه‌شت]

رپتا مهرجی یا بکه ناس دفیت ئەقەبت:—

هه‌ما کاربەدەستیت مللەت گرنگیي پ پیشه‌سازیي (بدنه) دی و هلات

پیشکه‌شت،

کارى رپتا ناس (بدنه)، رپتا نه‌ناس (ھېتىه دان/ بەلى ھاته دان دورستره) هات

کارى يارمەتىيە (فعل مساعد) و بدنه دی بتە چاوك (دان)

هه‌گەر ئەم لېي شاشىيەت قى كتابىي بچىن دفیت كتابەك دوو جارا مەزنتىر بنېشىسىن

هەتا كوو ھندەك شاشيا بەر چاڭ بکەين يان دىتنا خۇ لىسەر بېزىن.

۳ — گەلهك ناف ژخۇ يېت هاتىنە بکار ئىنان بۆ ھندەك معنا، ووسا نىن ت

ناف زمانىي مللەتى دا، وبهانبهرى وان يېت **ھە**ين ل ناف زمانىي مە، بەلى بېزى ئەف

زانان، نزانان زمانىي كوردى وەكى: (ئەرى و نەرى) ئانكىو هوون نزانان بېزىن رپتا

(رپاست و چەپ، يان دانانى و چەپكىرى) يان (دانان و چەپكىرن) بۆ معنا (negative

(affirmative)، ئانكىو دانان (اقرار/ إثبات / تاكيد، تفي) و چەپكىرن، مە پخۇ فام

نەكىر بۆ چى تىشى معنى (دانان) ئەوان بکار ئىنایە، تىشى مە زانى (إنشاء / ئانكىو

رپستە ئاقاڭىرن) دانان گالگالەكە يە ناسە ل ناف مللەتى (إقرار/سن القانون) بەلى

هه‌گەر هوون دى معنەكە دى بۆرپا چىكەن ئەقەتىشەكى دىيە.

۵ — ديسا شونناف (ضمير، بالعربية)، سۆرانى دېزىن (راناو) ئانكىو لېي نافى

وەكى ئىنكليلىزى (pronoun) هيىش ئەو دروستره ژبه‌هدىيەن (جهناف) جەنناف

ئانكىو (ظرف مكان) locative ئى پا ھەر سۆرانى بىت، چىتىرە ژنانقى شاش، يان بېزىن

شونناف ئانکو شوننا نافي (بديل/ نائب الاسم) چيتره ژ(مكان الاسم) ئهو تشتەكى دى يە، يان ژى رانا وەكى سۆرانى چيتره بۇ ئىككىرنا هەردوو ئاخفتىت كوردى.

ديسا [ريزه يا كار، يان گەردانكرنا كاري] ئەفه ھەوھە ژكى دەرى ئينايە؟ و پچى زمانىيە؟ هوون بىچ كاري ل(دهما) ۋە دەگۈھىزىن دى بۆچى گالگايتىت كۈوفى ژكارخانا خۇ ئىننەدەر؟ يان دى بىزىن دەمىي بۆرى و بىن نە بۆرى، ما چى نابت بىزىن دەمكار، دەمىي بۆرى، بىن حازر، بىن مستقبل، بىن تام، خۇنە عربى زمانە كى حەرامە، ووسا دەمیت كاري كرنە دوو پشك، بۆرى و نە بۆرى بەلىن ھەر بەشە كى ژوان پىنج دەمن پا دى چى بىزىنە ھەر ئىكى ژوان؟ ھۆسا حەمى يېت تىك شىلاين لگەل دەمیت سۆرانى، ئەفه چىنابت، دېتىت سەفتەرىن زمان و پەيشا بۇ قوتاييا بكارىيەن دا زوو بابهى تى بىگەن.

٦ — ديسا پېشاشى و گوھاستىن ئامرازا لگەل ناقا و كارا ل حەموو دەمیت كاري يېت تىك شىلاين و دەنگ يېت گوھاستىن كو ئەم نەشىن حەموو كا پېزىكەين ئىككى ئىككى ل سەر بىاخقىن ئىك ژوان (هات، هاتن) راستە ئەم بەھدىيەن ل دەمىي بۆرى دېتىن(هات) و چاوڭ دېت (هاتن) بەلىن رەھا كار— رەگەز (ئىن) نە (ھ):—

(ئى: بئى بئىن، دئىت، دئىن، دى ئىت، دى ئىن) (بئىنە، دئىنت، دى ئىنت ئىننا (فارسى/ شبىكى كوردى: بئى بىا بىا و باو، بۇ، بودە، وەرە / مى ئايد مى ئاد /...) (بئارى بئارق، بارق، ئاورد)، ئىك ژەممۇوا (ھ) بكار نائىنت بەس ھندەك گوند ژ بەھدىيەن بكار دئىن، ھەگەر تشتەكى گشى با ل زمانى بەھدىي، دى مە گۈتكۈپا ئەفه تايىەتمەندىيا مەيە وەكى (هات) بەس بۇ دەمىي بۆرى پتنى، و نە دەمیت دى، نا چىت تايىەتمەندىيا كۆمەلەكى كچكۈك لسەر زمانى مللەتەكى بىكىشىن.

ئىكەدى: (ھەزى ئامازە بىچ كەننەيە) بەس مە زان با ئەف پەيشە پچى زمانىيە، گەلۇ ژكى عەردى فان استيراد كرىيە؟ ھەلبەت ئەف تعبيرە مە يا ھەى بەلى نە پ فان

گالگالا: وه کی: (یه فهره ئەم بەرئ خۆ بىدەينى. يان: يه هىۋايم ئەم ...) يان (بىت دېيىت ئەم گوھ بىدەينه..) يان تىبىنى (من الجدير باللحظة)

چوو جارا وچوو گوهارپنا (هىۋا) نابته (ھەزى) مە دوو پەيقىت ھەين: [هىۋا، هىۋا ئى] ئەقىنە ھەردوو ئىل چوو حيا وچوو لەجا نابنه (ھەزى)، [ھاي + ژ+ى] ئەقىنە سىئى پەيچن ئىك معنى ددهن (ئاگەھ + لى) بەلىٽ هىۋا تىشە كى دىه ئانكۇ (تستحق). ئامازە: بەلكى ئەفە ژ فارسى سازىرىت (ئاموز، ئامۋۇز، ئاممازە) ئەفسشك نە وەختى و يە ئەم تى بشىلەن ھېشتا زووه.

و گەلهك تىشىت كۈوفىي يېت ناقدا كۈو قوتاپى بېن شاش دېت، شۇونا ئەم بۆرپا سشقك بکەين ئەو ئالقۇز دەكەن.

ھىچ بەحسا ساغ وشىكەسى ئېكسەر تىدا نىنە نىشانىت ساغ وشىكەسى ئېت ھوندا بىووينە، زمانى بەھدىيەن ھەگەر بىغان نىشانىت شىكەسىت دىار نە كەن، ئانكۇ زمانى بەھدىيەن نىنە، سەر ھندى را، سۆرانى تىكىل دەكەن، حەمموو رې ل بەر خوندەڭانى ھوندا كەرن ل ئەنجامدا كوردى ھىللان، ئىنكلەرى فېردى كەن.

جارەكەدى ئەم دوبارە دەكەين: دېيىت ھەردوو زمانا (سۆرانى و بەھدىيەن) جودا جودا ھەر ئىك ل جىن خۆ رېزمانا خۆ فېرېكەن، پىشىت سەرفەرازىدىن ووردە تىكىل بکەن پىشىت بچەنە زانكۆنەن، بەلىٽ پەيقىت سادە ژىك بىگىن ژ بىۋەز بەرئ دا ئەو شىك پېچك پېچك وھىدى ھىدى ژگالگالىت سشقك و يېت وھى ئىك ل مدرسا سەرەتايى ھەتا يېت بلند، ھەر كاتبه كى دېيىت ئى ئازاد بىت پ نېسىنى خۆ وھى دلى خۆ دى پەيقا ژ زمانى خۆ بېزىرت و يېت ئاخفتىدا شىك (سۆرانى + بەھدىيەن) دى تىكىل كەت بەلىٽ پ ئىك رېزمانى: يان سۆرانى يان بىدىيەن، ھەر ھۆسا پىشىت سى چار بابكا (جىل) دى زمانە كى تىكىل وجوان فېرېن (نەپ لەزى دى گەھنە مرازى) دېيىت لى كۆلەنەن بەنە كە فرا و سەبرە كە باش ھەبت دا زمانە كى باش پەروەردە بکەت، باش ھەلۋەنت و رېزمانە كە راست ژى دەر ئېخت.

ئل دوماهىيەن گەلهك بىيار دېيت بىئىنه دان پىتكە رۇونىين ئو هندەك دەستورا بۆ
ئىملائى دانىين كۈزان ئامرزا وپىتا جودا بنقىسىن يان پىتكە بنقىسىن، ناچىيت ھەر ئىك
بىخۇ پىتۈرسە كى چىكەت، دېيت پىتۈرس حەمەر ئىكىدەست بىت پ دانانەكە گاشتى.

ھەۋالىنامەدىكىتىز

سەر و نیشانیت زمانی کوردى پ ئاخفتنا بەھەدینى

١. زمانى بەدینان دئىتىه قەشكىاندن پ دوو رەنگا، دوو رەنگىت ئاخفتىي يېتھەين، ناف تىدا جار ئى سوارە (مرفوع) جار ئى شكەستىيە (مجرور/ منصوب) ل گۆرى ناقى نىير يان مى، كت، كۆم يان دمى ئاخفتىي يان تىپەر يان تىپەپەر.
٢. رستە پ زمانى بەدینان ئاقا نابت بىن كار، وەكى كارى هەبۇن يان بۇون يان كىن يان كارى دروست، هەگەر بىتر ژكارە كى تىدا ھەبت دېتە رستە كە دووتا (جملة مرکبة أو معقدة).
٣. كورترين كار (بىك)ە، دېئىزنى رەھە/ رەگەز، بىنكى كارى گەلەك جارا چوو معنى نادەت.
٤. كورترين كار مەعنا دروست بىدەت، ئەمۇھە بىن ل دەمى بۆرى بىن سقك بە كار بە سەھرى كت.
٥. ناف ل زمانى بەدینى، هەرو ھەر كتە، نىنە ناف جۆت يان كۆم، بەلى ھندەك ئامراز ھەينە بۆ تىشىتە كى دى مەعنا كۆم يان كت دەدەن.
٦. زمانە كى نەناسە (نکرە) ئامرازىت ناسىنىي تىدا نىن، بەلى ناف دئىتە ناسىن ھەما كەفتە ئىت رستە كە ئاقا دا، ھەر ووسا ناف پتنى ل دەرۋەسى رستى ئى حشکە، ئى نەناسە نە نىرە نە مىيە نە كتە نە كۆمە.
٧. شۇوننانقىت پېقە (راناوه كانى لكاو) مەعنا رستى قايىم دەكەن نە جەھگەرن، ئەو جىيى شۇوننانقىت جودا ناگەرن، ھەر ووسا سەر دەكىشىنە تىشى بىن گومان، بۆ دەمى بۆرى سەر دەكىشىنە كاربىسەرى، چەنکۈو كار بىن تەمام بۇوى، دەمى نە بۆرى سەر دەكىشىنە بىكەرى چەنکۈ ئەو ئى بەرچاۋە بىن گومان، ھەگەر بىكەت يان

نه که هت، ژبه ر وئی ئیکى رستا ئاقا دېيت ناقى ئاشكەرا تىدا ھەبت يان شۇوناقى جودا.

٨. دوو شۇوناقىت تاييهت ل زمانى بەھدىن يېت ھەين ئەو نە لكاون و نە جودانە (خۆ) بۆ ھەموو كەسا، (ئى) بۆ ھەر سى كەسيت سېيىن نە، كەت و كۆم، نېرى و مىئ، بۆ كاربەسەرى دۇوى.

٩. ناچى بەت كار و بکەر و كاربىسەر، بىنە گالگالەك وەكى عەرەبى (قتلتى) يان سۆرانى (كوشتمت).

١٠. دوو پېت يېت بىن دەنگ ھەما كەفتەنە بەرئىك، ئىك ژوان ھوندا دېت، ئانکرو دەنگ ژىن نائىت.

١١. ئامرازىت پېشناش (حروف الجر) يېت بىن دەنگن بەھرا بىر ئىت پتنى نە، چى پېتا كې ل بىش بەت دلۋىت وەگەر لېي يېت بىن دەنگ دەكت (ئىكسەر ھوندا دەكت).

١٢. نېرى و مى ئەت ئاخفتىا بەھدىن دا ھە يە و ئاشكەرا يە.

پارچیت ئاخفتنى

ئاخفتنا بەھدىنا پىكھاتىيە ژرستا، رسته يە پىكھاتىيە ژپەيشا، پەيش بەركىت زمانى نە، هندهك ناڭن، هندهك كارن، هندهك ئامرازن، هندهك پىنيشانن، هندهك پىشكارن، ل زمانى بەھدىنى دوو جورىت رستا يېت ھەين:—

ئىك: رستا دروست، يان رستا تىگەھشتى، يان رستا ئاڭا: ئاخفتنا وى يە تەمامە تى گەھشتى يە، ئەف رسته ئاڭا نابت بىتى كار، چ كارى ھەبۈونى يان كارى بۈونى يان كارى كىرى يان كارى دروست، ھەلبهت چى دېت رسته ئىك گالگال بت ھەگەر كار تىدا ھەبىت وە كى: —

ئەفە يە..... / كارى ھەبۈونى

ئەفە تەختە ھ / كارى ھەبۈونى

ئەفە تەختى منھ ھ / كارى ھەبۈونى

شىر دېتە ماست ب / كارى بۈونى

تە كراسى خۇ حشك كر كر / كارى كىرى

من كراسى خۇ گفاشت گفاشت / كارى دورست

دوو: رستا نە دروست: ئانکو نە تى گەھشتى، ئەف رسته يە بىن كارە:

دەرگەھى خانىيە مە _____ نە تى گەھشتىيە، نە يە ئاڭايىھ

دەرگەھى خانىيە مە قەبىوو _____ ئاڭابۇ بكارى بۈونى

دەرگەھى خانىيە مە ئى نۇوھ _____ دروستبۇو پ ھەبۈونى: كىنونە

سی: رستا سفک: ئەو رستە کە تى گەھشتىيە ئېك كار بىن تىدا وەكى:—

كوردو عەرەب برايىت ئېكىن ——— ن كارى ھەبوونى يە

شىر دى بته ماست ——— ب كارى بۇونىيە

مە تۆقى خۆ بن عەرد كر ——— كر كارى كرنىيە

بىرىي پەزى خۆ دۆت ——— دۆت كارى دورستە

چار: رستا دووتا: ھەگەر رستىن بىر ژكارە كى تىداھە بن دىيېشنى رستا دووتا يان لېك سوار (جملە معقدە او مرکبە) وەكى:—

قەلەمى تە كېرى ئى شىكەسىتى بۇو

من دېقىت تە بىيىنم

كراسى وى ت بەر خۆ كرى ئى جوانە

پېنج: رستا مەرجى: يە پ دوو كارايە، ھەگەر ژېك قەبن دى بته نە تى گەھشتى چوو معنى نادەت پ ئېك كارى وەكى:—

ھەگەر تۇو بچى دى بىيىن

ھەما ئەو هات ئەز دى بىزىمى

شەش: رستە ل زمانى بەھدىيىن دەست بىن ناكەت پ كار، ژىلى كارى داخوازى، وەكى:—

بىخۇونە دەرزاخۆ

وەرە ھىتەر

ھلکەن ئاگىرى نەورۇزى

هەفت: بەگشتى كارى هەبۇنىيەر و هەر دكەفت دوما رستى وەكى:—

ئەفە يە.

ئەفە تەختە.

ئەفە تەختى عەمادىيە.

تەختى عەمادى ئى نۇوھ.

بەلكى هندەك جارا ئەنافى دا بت وەكى بەرسەيت پسيارا: —

كتابا منه ئەو—— — كارى هەبۇنىيە، زېبر بەرسەفا پسيارى رستە كە تى گەھشتىيە

ھەشت: — هندەك جارا شونناقى پىچە/لکاو جىين كارى هەبۇنى دگرت، رستە بىن دروست دبت، چونكە كارى هەبۇنى پخۇ شونناقى پىچە يە وەكى:—

ئەو نەل مالە — شونناقە وەبۇونە(كىنۇونە) بۆ كەسى سىتى كەت

ئەو نەل مالان — شونناقە وەبۇونە(كىنۇونە) بۆ كۆم

ئەز نەل مالم — شونناقە وەبۇونە بۆ كەسى ئىتكى كەت

ئەم نەل مالىن — يىن شونناقە وەبۇونە بۆ كەسىت ئىتكى كۆم

تۇو نەل مالى — يى هەر ووسا بۆ كەسى دوى كەت

ھۇون نەل مالان — ن بۆ كەسىت دوى كۆم

نەھ: هندەك جارا ناقىت پىكىشەنانى شىك جىين كارى هەبۇنى دگرن وەكى:—

مامۇستا بىن ل قوتاڭخانى — بىن / كەت نىر، رستى ئافا دكەت بىنى كار

چىلىل يال گارانى — يا / بۆ كەت مى

ژن و زەلام يېت ت شەپى دا — يېت / بۆ كۆم

ئەز بىن ل مالى _____ بىن / كت نىز

ئەز يال مالى _____ يا / كت مى

ئەم بىت ل مالى _____ بىت / كزوم بەلى ت نائىتە خوندن

وسا لگەل ھەمى كەسا، بەلىن لىاف ئىزدىتىت بن كەندى كارى ھەبۈونى ھەر بىن دېتىت بۆ رىستى حەموو جارا، ژېر ھندى ئەز دېيىم زمانى بن كەندى / دەقەرا القوش ژەھەموو ئاخفتنا بەھەدىنانى دروستە وئەوه زمانى كوردى بىن پەتى وەكى دېيشن، بۆ نۇونە:—

مامۇستا بىن ل قوتا بخانىيە

فاتى يال مالامەيە

پچۇوک بىت ل وى دەرىيە — پچۇوکى ل وى دەرىيە.

(ت) لەنى دەرىيە نا ئىتە گۆتن ژېر دوو بى دەنگ

نمۇونە بۆ ھلەزىنىنىڭ أمثلة للإعراب

١ — شير ماستە / milk is yogurt

شىر: پىش گۆتنە / ئى سوارە **مُبتدأ مرفع**)

ماستە: ماشت: پىكى گۆتنە ئى سوارە (**خبر مرفع**)

(٥) كارى ھەبۈونىيە وەكى (is) ل ئىكلىزى

٢ — شىر دېتە ماشت / the milk turns into yogurt

شىر پىشگۆتنە / سوارە

دېتە: د تىسکرنە do ، ب كارى بۈونىيە be. (ت) شوننافى لكاو كت بىن سىيىن

.third person singular S

(۵) پیشناقه بۆ گوھاستنی (حروف جر للتحويل) وە کى intoto. کارى تىنەپەر ھ

ماست پىن گۇتنە / سوارە

— ئەقە تەختى عمادىيە:

ئەقە: ئەق نىشاندانا نىزىكە، پىش گۇتنە ئى سوارە / ساغ

(۵) ھىشيار كرنە تلىا خۆ دى پېقە نېچى

تەختى: تەخت ناقە، پېڭۈتنە، ئى ساغە (خبر مرفع) بارە

(ى) ناقى پېكەنانيه بۆ پالدانى (بىن) بۆ كت نېر

عمادىيە: بار ھلگرە، ئى شىكەستىيە (مضاف اليه مجرور) (ى) نىشانا

شىكەستىيە / (۵) کارى هەبۈونىيە رىستە پىن ئاقابۇ

— دەرگەھى خانىي مە (ئەق رىستە يە بېرىيە، نە تى گەھشتىيە / کار تىدا نىنە،

جملة غير مفيدة)

دەرگەھ: پېشگۇتنە، بارە، ئى سوارە/ساغ / ئى ناقى پېكەنانيه بۆ پالدانى

خانىي (خانى — بىن) خانى: بار ھلگرە ئى شىكەستىيە و دىسا بارە / بىن: ئامرازا

پالدانىيە بۆ بىن نېر

مە: شونناتىي جودايى ئى شىكەستىيە/ بار ھلگرە

— دەرگەھى خانىي مە / ئى قەبۈويە (رىستە دروستبۇو بىكارى هەبۈونى)

ئى: ئامرازا نىشانىرىنىيە (الوصف) بۆ نېر (دەرگەھ)

قەبۈوى: کارى دەمى (بەرى تەمام بۇوى) ئانكۇ نە کارە دېتە پېنیشان (صفة)

(حال)

5: کارى هەبۈونىيە، رىستە پىن ئاقابۇ

ناف

ناف ل حهموو زمانا پهلهوانی ئاخفتتىيە، ئانكىو رکەھى زمانىيە (محور الكلام) حهموو پىتىشان يېت پ ناڤى ۋە، حهموو كار يېت دەستى ناڤى دا، ئامرازىت دى حهموو بۇ لېكىدان زمانى نە، ئانكىو زمانى پېتىكە دەكەن، جۇرىت نافا گەلە كەن:—

1:— ناڤىت پىتىاڭىرى: يېت گوندا يان تىشتا يان مروفا (اسم علم)، وەكى:—

عەلى، خەدىدا، كورتان، موسقى، عىراق، لالش، مووسل، كوردستان، گۆمل، فرات، كەندال، زنان، چىا، دەشت

2:— هنده ك ناف ژ پىتىشاناي دئىنە گىرتن (چىكىرن) وەكى:—

رەشۇ، سورۇ، پورتۇ، جوانى، كەزى، چەلەنگ، كالۇ، خرۇ، قەنجۇ، دىنۇر

3:— هنده ك ناف ژ پېكىگەھەشتىن دئىنە گىرتن كەن دەپەنلىك لەملى ئىك ھەيە (اسماء نسب) وەكى:—

خانكى، ئىسقىنى، دەھۆكى، ئىزىدى، خەتارى، بۆتى، مزوورى، عەرەبى

4 — ناڤىت سقك:

ا — هنده ك ژكار دئىنە گىرتن، دەمىن بۆرى تەمام بۇوي ھەر ووسا پ رېزا چۈنۈتى (الحال) دئىنە حىتىب كىن وەكى:—

خوارى، مراندى، كوشىتى، دروووتى، چاندى، نخامىتى، فەشارتى

ب:— ناڤىت بکەرى يېت سقك (اسم فاعل) ئەوشك ژكار دئىنە گىرتن وەكى:— خۇرەك، كەفتىك، نېيسىكەر، تېتكۈشەر

5 — نافیت دوو گهه: ئهو ناف بکەرن، پىكھاتىنە ژ (ناف + کار) دېنە نافیت پىشى*:—

وهكى — داركىھر، تەشىپىس، رۇزپەرىسىس، ئابەلاف (وهپاز) زەنبىلفرۇش، ماستفرۇش، مەلوو كىكىش، تىرهاقىز، نانپىز.

6 — نافیت دوو گەھ يىت پىشى (ناف + پاشگە):—

شاقانكار، سەردار، گۈلکەن، زىرەقان، رىتىجەر، قەلەمدار، جۇتىار، سۆلېند، خزندار، دەكاندار

7 — نافیت پىشى يىت سەشك وەكى: خەپار، جۇت، نەحار، دىران، دروار،

درونى، بەترەمە

8 — نافیت تشتا وەكى: روپار، پەز، سىتىر، گەنم، جەھ، سېق، باجان، حەلان

9 — نافیت ئاخفتى وەكى: خىزىر، شەر، راسىتى، جەبى، بى بەختى، وجدان، ترس، كەيف، نەزانى، ئىيمان

10 — حەموو چاوڭ يىت كارا نافن وئيت مىت ئەت ئاخفتى دا وەكى:—
خوارن، نېشىسىن، كوشتن، گىرتىن، مالشتن، بازدان، رېقىن.

* . هەما دوو ناف، يان نافەك و پىنيشانەك پىكىفە بىشىن، دئىنە حىسىب كرن ئىك پەيىش، ئەز ل نك خۇ دىيىزم حق بىت پىكىفە بنقىيسن وەكى:— تەشى رېسىس / تەشىپىس، زەنبىل فرۇش / زەنبىلفرۇش، داركىھر. ، سەر رەق / سەررەق، بى بەخت: بىبەخت... . ، ئەقى كىتكى بېيارە كە گىشتى بى دەفيت، چى نابت ھەر ئىك وەكى خۇ بنقىيسىت.

11— جزته ناف هر چی نافی هبته دقاری (م) پیشه کهی و دوباره بکهی
وهکی: — پچوک و مچوک، خرپ و مرگندور و مندور، خارپوت و مارپوت،
یاجوج و ماجوج

12— نافیت هژمارا پرپیر، پیکهاتینه ژهشمara لگهله ئامرازا زنجیری، ل فی دهری
هژمارا پرپیر ل ئاخفتنا بههدينانی جودایه ژئاخفتنا سۆرانی ویا فارسی. نافیت هژماری
نین بینی نافیت پیکهنهنانی (بین — یا — بیت) هر ووسا ئامرازا زنجیری (ی)، نائیته
ناسکرن ههگه رنه ئت رسته که ئاقادا بت وهکی

بههدينانی: چار: بین چاری/ یا چاری/ بیت چاری — کت نیز/ کت می/ کوم

—— پینچ: بین پینچی/ یا پینچی/ بیت پینچی — هر ووسا

سۆرانی پینچ: پینچهم / پینچه مین

—— چوار: چوارهم / چواره مین

فارسی: سی: سوم / سومین — (سو قمع، سو قمه مین)

چهار: چهارم / چهارمین — ل شنگاری شک وهکی فارسا (چهار) دیار دکهن

قان گالگالا هلژه نه

ئهز بین پینچیتمه

ئهز: پیشگوتنه، ئئی سواره / ساع

بین: ئامرازا پیکهنهنانی بین نافی هژماری

پینچی: بارهلهگره نافی هژماریتیه ئى بهستیه پ (ی) فه (**مبني بالعربية**)

مه: م شونناشی لکاوه جيئن کاري ههبوونى بین گرقى / ھ: پاراستنه چەنكو لدیف
دەنگدار هات (ی)

نافى ته بىچ شەشىيە

ناف: پىشكۆتنە ئى ساغە، بارە ئى پالدايىھ

ئى: (بى) ئامرازا پالدانىيە بېر كت نىز

تە: بارھلگەر، ئى شىكەستىيە ديسا ئى پالدaiyە

بىچ: ديسا ئامرازا پىشكەناتىيە/بېر پالدانانىز (ناف)

شەشىيە: شەشىن نافى هەزمارىيە بارھلگەرى بەستىيە پ (ئى) قە / يە هەبوونە

وپاراستنە

ناف ۋەشكىندىن (إعراب الأسماء)

ناف ل زمانى بەھدىنا پ دوو رەنگا (وھرگىپانا، موقۇع اعراب) دېيىتە گۆتن وەكى زمانى عەربى ئىنگلىزى وئىلمانى، بەلى زمانى بەھدىنى وەكى ئىنگلىزى دوونە ئاخفتىنا (سوار) يان دى ئاخفتىنا (شىكەستى) مرفوع و (مجرور + منصوب) ئەم دى بىزىتىنى ئاخفتىنا (سوار) يان دى ئاخفتىنا (شىكەستى) يان دى بىزىن نافى ساغ و نافى شىكەستى، نافى ساغ (Nominative) ئى سوارە، رکەھى رېستىيە، ئاخفتىن سەردەكتىشە وى.

ئەم دقارىن نافەكى دى بىزىننى: وھرگىپانا تىپەر و تىنەپەر، ئەوشك دروستە چەنكۇو وھرگىپانا سوار / ساغ وەكى وھرگىپانا بکەرى كارىت تىنەپەر ل حەممۇ دەمما، بەلى وھرگىپانا شىكەستى وەكى بکەرى كارىت تىپەر دەمى بۆرى، يان ئەم دقارىن بىزىن لېى دەمى بۆرى و نەبۆرى: وھرگىپانا بکەر و كاربىسىر، فاعل و مفعول، حەممۇ گۆتن وەكى ئىكىن ئىكى معنى دەدەن.

1 — وھرگىپانا سوار:— ئىل قى جى ناف ئى ساغە ئى پتنىيە ھەگەر ئامرازەك لېى ھات خۇز بى دىرىت بەلى رەنگى وى نا گەھرپەت، چەنكۇو ئەمە ئامرازى مەعنა خۇز يا تايىيەت يا ھەى وەكى:—

چىل چۈزى ناف گارپانى ————— چىل / ساغ / بى ئامراز
چىلەيت مە چۈزى ناف گارپانى ————— چىل / ساغ / لگەل ئامراز: يېت بۆ كۆم

دارە كەسکە / دار يە كەسکە — دار / ساغ لگەل ئامراز: يە / بۆ كەت مى دارت كەسکەن / دار ئىيت كەسکەن — دار / ساغ / ئىيت كەسکە

2 — وهر گیپرانا شکهستی: اقی جی ناف دئیته ڦەشكاندن پ نیشانا شکهستنی (ئی: بو کت می، ی: بو کت نیز، ا: بو کوم) ئەف نیشانه هیچ معنی نادهٽ و همہ ڙناھی نا ٺھبٽ و ھکی:-

مریشکی ھیککر — مریشکی / شکهستیه (ئی) نیشانا شکهستنا میه نه ئامرازه تشتہ کیه،

دیکلی بانگ دا — دیکلی / شکهستیه (ئی) نه ئامرازه تشتہ کیه، نیشانا شکهستنا نیزه

چیچکا گه نم خوار — چیچکا / شکهستیه (ا) نه ئامرازه تشتہ کیه، نیشانا شکهستنا کومه

گله ک جارا ئەف نیشانه هندا دبن هه گھر ناف که فته بن ئاخفتنا سوار، چونکه ئاخفتنا سوار قایمتره ژ یا شکهستی ژ بهر ئامرازا سوار معنا تاییهٽ یا ههی چیتابت فراموش بکهن، و ھکی:-

مریشکی ھیک کر + مریشکا جینارا = مریشکا جینارا ھیک کر، ئاخفتنا سوار / ساغ دیار تره

3 — وهر گیپرانا سوار پھیز تره ژ وهر گیپرانا شکستی، هه گھر نافه ک که فت بن وهر گیپرانا سوار و شکهستی ت ئیکجیدا، وهر گیپرانا سوار دئ پسہر که فت و دیارت یا شکهستی دئ هندابت و ھکی:-

جین سوار / ساغ — جین شکهستی — وهر گیپرانا پسہر که فتی

بزنا ئەحمدہ دی — بزنا نان خوار — بزنا ئەحمدہ دی نان خوار

چیلیت نه بان — چیلا بفرؤشہ — چیلیت نه بان بفرؤشہ

کووچکی دڑوار — کووچکی ئهو درپی — کووچکی دڑوار ئهو درپی

4— وہر گیڑانا سوار یاں شکھستی ہے رئیکی جیئن خوں یعنی تاییدت یعنی ہے۔

جیت وہر گیڑانا سوار— ساغ (مرفوع) ئەقنه نه:-

1— بکھر یعنی نہ بُوری / حاضر و داھاتن وہ کی:-

بزن شیری ددهت ————— بزن / کوم

بزن شیری ددهن ————— بزن / کوم

حھسەن دی نانی خوت ————— حھسەن

ئھو کوڑھ دچت بلا بچت ————— ئھو / ساغ / کوم

ئھو کوڑھ دچن بلا بچن ————— ئھو / ساغ / کوم

ب— پیشگوتن و پیگوتن (المبتدأ والخبر) ہردوو ئیت سوارن / ساغن وہ کی:-

پیشمھر گھ شیرھ ————— (ھ) فعل کینونه / کاری ہے بیونی بُر کت

پیشمھر گھ ہ میرن ————— (ن) کاری ہے بیونی بُر کوم

دھر گھ داره ————— (ھ) ہر ووسا

ھیک غہرزن ————— (ن) فعل کینونه / کاری ہے بیونی بُر کوم

ج— نیشانکری (موصوف):— وہ کی:-

دھر گھ ئی فہ کریه ————— دھر گھ / ساغ / ہ کاری ہے بیونی، ئامرازه

چیل یہ پ شیرھ ————— چیل / ساغ / ہ کاری ہے بیونی، ئامرازه

دار ئیت کھسکن ————— دار / ن / کاری ہے بیونی، بُر کوم، ئامرازه

تیبین: ل زمانی کوردى بهه دین / نیشانکری (موصوف)، ئامرازا نیشانکرنى لپى دئیت بەلی پینیشان کارى هە بۇنى، كىنونه يان کارى دروست دى ل پى ئیت، هەردوو کا فەشكاندنا وان يە سوارە.

د — بار و بار ھلگر / پالدان: بار پتنى فەشكاندنا وى يە سوارە ديسا لپى وى ئامرازا پىكىفەنانىيە وە كى:—

بزنا شقان / بزنا يا شقان — بزنا / ساغە يَا ئامرازا پىكىفەنانىيە / كت مى گۆلکى چىلى / گۆلک بىن چىلى — گۆلک / ساغە بىن ئامرازا پىكىفەنانىيە بۆ كت نىز

چىچكىت مرىشكى — چىچك يېت مىشكى — / يېت ئامرازا پىكىفەنانىيە بۆ كوم

ھ — كار بەسەر ئىكى بۆ دەمى بۆرى وە كى:—

من نان خوار ————— نان

ھە ويриيا بەرخ فرۇتن ————— بەرخ

ئەويى ھە قىير كر ————— ھە قىير

س: بکەرى تىنه پەر بۆ دەمى بۆرى وە كى:—

ئەز كەفتىم ————— ئەز

حەميد نىشت ————— حەميد

ئەو نىشت ————— ت بۆ بکەرى كت

ئەو نىشتىن ————— ن بۆ بکەرى كوم

5 — جييت و هر گيرانا شكهستي ئەقىنه نه:—

ا — بکەرى دەمئۇ بۆرى يىچ تىپەپ وەكى:—

من نان خوار ————— من /شوننافى كارى تىپەرە ئى شكهستىه

ئەۋىز ھەۋىر كر ————— ئەۋىز /شوننافى تىپەرە بۆ كت مى

بېریا پەز دۆت ————— (ا) نىشانا شكهستىنا كومە

شقانى نان خوار ————— ئى نىشانا شكهستىنا كت نىز

غەزالى نان خوار ————— ئى نىشانا شكهستىنا كت مى

ب — كاربەسەر يىچ دەمئۇ (نە بۆرى) حازر يان داھاتىن يان داخواز وەكى:—

ئەز دى نانى خۆم ————— نانى /اي/ نىشانا شكاندنا كت نىز

بېرى يەزى دەوشن ————— پەزى /اي/ هەر ووسا

شقانى دى نانى خۆن ————— نانى /اي/ هەر ووسا

غەزال دى دەفتەرە كىچى نېقىست ————— دەفتەرە كىچى /اي/ كت مى

ئاسنگەر داسكا تىز دكەت ————— داسكا /اي/ كۆم

وەرە خوارنىڭ بىخى ————— خوارنىڭ /اي/ نىشانا كت مى

ھەرن گىندۇرا بېچن ————— گىندۇرا /اي/ نىشانا كوم

دارە كىچى لەگەل خۆ بىنە ————— دارە كىچى /اي/ نىشانا كت نىز

ج — كاربەسەر ئەۋىز بۆكاري دەۋوپىپەر، هەر ووسا ئەف كاربەسەرە

شوننافە كى كورتە بەتايمەتى بەس بۆ كەسى سىيىن كت و كوم:—

من دیناره ک دا حسیخت، من دا وی — من دایچ — (ئى) شوننافى كورپه شونا کار بسەرى دەۋوپىيە

تە گۇته وان وەرن؟ ئەرى من گۇتى — ئى / هەروو سا

مە كراس دا مرييەمى — مە دايى — ئى / هەروو سا

د — نافى پېشىگىتى / بنېرى (اسم مسبوق بحرف جر) مجرور / تحت تأثير الجر

من ب ديناره كىن ماست كىرى / ب، پېشىناق، (ئى) نىشانا شىكەستىنېيە/كىت مى

تە ژ دەرگەھى بۆراند — / ژ / پېشىناق، (ئى) نىشانا شىكەستىنېيە بۆ كىت نىز

ئەز چۆمە سيقا — / ھ / پېشىناق، (ا) نىشانا شىكەستىنېيە بۆ كۆم

تىبىين: — فەشكاندىن ل ئاخفتىدا دنا و شىڭاريا دكەفتە ناف نافى، هەگەر دنگدار (ا)

تىدا هەبت دەنگى (ا) دېتە (ئى)، وەكى: قاسىم، سليمان، بوسنان، شقان، فلان، ئۆسمان، عەزمان

نمۇونە: —

من نان دا قاسىمى — من نان دا قىيىم

ئەز چۆمە ناف بوسنان — ئەز چۆمە ناف بوسنان

تۆز چۆ بەر عەزمانى — تۆز چۆ بەر عەزمىن

من گۇته ئۆسمانى وەرە — من گۇته ئۆسمىن وەرە

ھ — بار ھلگەر/مضاف إلەيە: — پالا نافەكى بىكەفتە سەر نافەكى، دى ئىتىھ شىكاندىن، وەكى:

گۈلکىن چىلى — ئى / نافى پېكىقەنائىيە ئامرازە بۆ پالدان / كىت نىز گۈلک

چىلى — ئى / نىشانا شىكەستىنېيە بۆ بارھلگەر / كىت مى / چىلى —

چیلا ئەحمدەدی —— (ا/يا) ناقى پىكقەنانىيە بۆ پالدان / كت مى/چىل

(ى) نىشانا شىكەستىيە بۆ بار ھلگر / كت نىز/ئەحمدەد

دىسا ل قى باھتى رىستە كە كامباخ مە دىت، ل لاپەرى ٣٦ پىزا ٣، راست ئەف وەرگىپانه يا پىشى وپاش كرى، بىزى قان زانايما كورد نە دىتىنە چاوا دئاخىن، ئمز پىخۇ باورناكەم كورده كى بەھدىنى ئەف رېزمان نەيىسىت: [نازەنинى دى زارۋەكە كە بىت] ئەف كار ل دەمى داھاتىيە دەپتىپ بىزىن: [نازەنинى دى زارۋەكە كى بىت] بىر ئى ساغە و كاربىسەر ئى شىكەستىيە، هەگەر دەمى بۆرى با دى بىزىن: (نازەنинى زارۋەكە كە بۇو) ھەلبەت سەرانسەر ئەف غەله تىنە پېن، نە ئىتكە ئەم بىزىن سەرچۈن چاپكىرنىيە (سەھوا)، پا ھۆسا قەت چىتابت.

نمۇونە بۆ ژىكقە كىرنى (ھەلزەنин/ تحليل / اعراب)

من نان خوار

من: بکەرى تىپەر^٥، دەمى بۆرى، شوننافى شىكەستىيە بۆ كارى تىپەر

نان: كاربىسەر/ بەر كار، بى دەمى بۆرى كارى تىپەر، ئى ساغە

خوار: كارى تىپەر دەمى بۆرى، شوننافى لكاو كەسى سىنى پتنى ئى ھوندايە، بىن

نەقىت

توو كەفييە عەردى

توو: بکەرى تىنەپەر^٦ بىن دەمى بۆرى ئى ساغە

كەفتىيە: كەفت: كارى بۆرى تىنەپەر/ى: شوننافى لكاوبۇ كەسى دووئى كت/ ھ

پىشىنافى

عەردى: ناقە، ئى شىكەستىيە پىش گرتىيە (مجۇرۇر)/ى/ نىشانا شىكەستىيە بۆ كت نىز

چیلیت مه چونه گارانی

چیلیت: چیل بکهره‌ی ساغه/باره، یت/ یت: نافی پیکفه‌نایه بۆ پالданا کوم

مه: شونناقی جودایه ئى شکه‌ستییه/ باره‌لگره

چونه: چو: کارئ بؤریه تینه په‌ره / ان: شونناقی لکاوه سه‌ر دکیشته بکهره‌ی ساغ:

کز ما چیلا / ھ: پیشناقه بۆ گارانی

گارانی: نافه کى شکه‌ستییه پیشگرتی بنبریه پ (۵)

دارت کەسکن

دارت: دار/ پیش گوتنه ساغه / ات (ئیت): نافی پیکفه‌نایه بۆ پینیشانی/ بۆ کوم

کەسکن: کەسک/ پینیشانه/ نافی ره‌نگیه / ان: کارئ هه‌بوونه بۆ کوم

ئەز چۆمە ناڭ بوسقىن

ئەز: بکه‌ر تینه‌په‌ر ل دەمی بؤری، ئى ساغه

چۆمە: چو: کارئ بؤری سقك / م: شونناقی پیشیه‌بە، لکاوه / ھ: پیشناقه

ناڭ: جەناقە ئى حشکە (ظرف مکان، مبني، جامد) ئى پالدايە

بوستىن: باره‌لگره ئى شکه‌ستییه پا خفتنا دنا و شنگارئ (بوستانى)

پاشگریت نافا (مُلْحَقَاتُ الْأَسْمَاء)

هنده ک ئامراز بىت هەين لېي نافا دئىن، هنده ک معنا لى زىدە دكەن:—

1 — بهند: ئانکو لگەل / پىكىھە گىرتىن يان بەستن وەكى: ھەۋالىبەند / دۇوبەند / شازبەند / سۆلەند

2 — ۋان: ئانکو پىش / خودان پىشىھە كى تايىھەت وەكى: شەقان، رەزقان، زېرىقان، نۇترقان

3 — دار: ئانکو پىكىرىپ تايىھەت، وەكى: سەردار، قوماندار، دەفتەردار، مەلۇوكىدار، خزنه دار

4 — كەر: ئانکو پالەكى پىكىرى (ماھر) خودان پىشىھە كى ناسە، وەكى: داركەر، كەلاشكەر، رەنگكەر، تەقنىكەر

5 — كار: ئانکو پالەكى پىكىرەتتىيە بۇ شۇلى، وەكى: ھەفالكار، شۇلكار، خودانكار، خلمەتكار كار

6 — وار: ئانکو نىشانە كە بىن ناڭكىرى، وەكى: خوندەوار، كورددەوار، بەندەوار

7 — مەند: ئانکو، تەناھى، ئاشت، كىر، ھىسَا، تىر، وەكى: دەولەمەند، ئاقامەند، عەردەمەند، مەندەھۆش

8 — بەر: ئانکو كارەكى يان تىشتە كى پىشىكىش دكەت وەكى: رېتىجەر، رېيەر

9 — ک: ئانکو كچكىرن وەكى كت: كىتك، تەشى: تەشىك، زېپ: زېپك،
نان: نانك (پسكت)

10 — ۆك: ئانکو كچك كرن لگەل شكاندى/ بى پتويسى، وەكى: هژير:
هژيرك: هژيرۆك، خەرت: خەتخەتۆك: گوند گوندك، گوندكۆك،
باجىپ، باجىپك، باجىپكۆك

11 — ۆك: يان بۇ دەلال كرنى هەگەر ناف ئى كچككۆك بت ژبهرى دا،
وەكى: كىشك: كىشكۆك، شەمام: شومامۆك، خوشك: خوشكۆك.

ناف دانان / إقرار (التنوين الأسماء)

مه گوت رسته نا دروست بت بی کار، هه گهه رسته بهس ناف بن، نا يه ئافابت،
وه كى، پيشگوتن و بىن گوتون:

مېر شېر — رجل أسد / رسته كه نه ئاقا يه / جمله غير مفيدة

مېر شېر — الرجل أسد: ه: كاري هه بعونى رسته ئاقا كر /
بالتنوين أصبحت مفيدة/ أللتعريف، التنوين للإقرار

مېر شېر — رجال أسود — كاري هه بعونى نينه، رسته نه يه ئاقا يه / جملة
غير مفيدة

مېر شېرن — الحال أسود: بأل والتنوين أصبحت جملة خبرية مفيدة / ن
كارى هه بعونى رسته ئاقا كر

چىل زهر — چىل يه زهره — (ه) هه بعونه، (ي) پىكىفەنانه، بۇ پىتىشان
كت مى

چىل زهر — چىل ئيت زهرن — ن هه بعونه بۇ كۆم / ئيت پىكىفەنانه بۇ
پىتىشان / كۆم

هه گهه بتە دەمى بۇرى دى (ه) ھوندابت، دى بتە بۇو، بەلى بۇ كۆم (ن) نا
ھوندابت بۇو دى بتە بۇون وە كى

مېر شېره — مېر شېر بۇو. كت (ه) ھوندابۇو

مېر شېرن — مېر شېر بۇون. كۆم ن: كۆم

چىل دەيىكە — چىل دەيىكبۇو. ه: ھندابۇو

چیل دهیکن —— چیل دهیکبوون. ن: کۆم دیارد بت
رستا زمانی کوردى نا ئاقابىت بىن كار، يان بۇون يان ھەبۇون يا دروست وەكى
ئەۋە دەرگەھى خانى —— رسته نه يە ئاقايىھە گەر نه بەرسفا پسيارەكى بت
ئەۋە دەرگەھى خانىيە —— ئاقابۇو پ ھەبۇونى (٥)
دەرگەھى خانى ۋە بۇو —— ئاقا بۇو، پ كارى بۇونى: ۋە بۇو
دەرگەھى خانى شىكەست —— ئاقابۇو پ كارى دورست شىكەست

پیشان / صفة، ههقالناف، واله ناو* / پیشکار / حال

adjective / adverb

پیشان / پیدیار: — هنده ک پهیلن لدیش نافا دئین، سهرو نیشانیت نافا دیار دکهن، ناف بین دیاردن و دئینه ناسین، بهلین گله ک ئیت گرنکن ت زمانی کوردى دا، ئه و پ گله ک رهنگان و گله ک رهندگیت ئاخفنتی ژئ چى دین، وەکى:

1 — پیشان ژ نافیت رهنگا و سهرو نیشانیت تشتا، وەکى:

زەر، سۆر، بلند، گەرم، حشک، ستور، نەخوش، بى ئۆل

2 — پیشانیت فەگرتی ژ کار، ئەو شک دكەفنه جىين (چۈنېتى/حال)، وەکى:

نقسى، رۇونشتى، چاندى، خوارى، كەلاندى

3 — پیشانیت فەگرتی ژ نافیت گەھشتىنى (اسماء النسب)، وەکى:

مام رەشى، خانكى، مزوورى، ئىزىدى، باعهدرى، قائىدى

خانكى هاتنه مالامە — نافى گەھشتىيە

هنده ک زەلامىت خانكى هاتنه مالامە — پیشانە ژنافى گەھشتىنى

4 — پیشان چى دین هنده ک جارا ژ رىستا تەمام، يان ژ نىف رىستى وەکى

قوتابى ئى (مژولە پ دەرزاخۇقە بىت نېتىست). پیشانە رىستە كە تەمامە

كىشك بە (فرېيە پ گوھارىت خۇ) / پیشانە ژ رىستى

* . واله: پ زمانى شىكى و هەورامى ئانكىو (خوشك) بهلۇن بەھدىنا ياكى ياكى هەقالناف شۇونا خوشكناش، بهلۇن يادروست بېتىشانىت نافىيە، دېقىت بېۋىنى (پیشان) چەنكىو معنا وى ئەقەيە: نافى پسەرو نیشان دكەت

چیل یه (پشیره) — نیف رسته یه / شبه جملة

پاله ئى (بى داسكە) — نیف رسته یه / شبه جملة

5 — پېتىشانىت بىان، وەكى

جەيىمى، معقم، سلاڭ، جەمدى

6 — پېتىشان ھەينە ۋ دوو پەيغا (ناف + پېتىشان) بى ئامراز (ت ناڭدا) وەكى:—

*** سەررەق، مەژىحشىك، ناندای، سەرشۇر، خوشمىز***

تۇو چەند مەرۆڤەكى سەررەقى: (ئى، يى) ھەردوو ئى نە ئىكىن، يَا پېشى

ئامراز انىشانكىرنىيە ئى، يَا پاشى رپانو لكاوه بۆ پېتىزى (تۇو)

ئەز مەرۆڤەكى سەررەقى ئەو مەرۆڤ ئىت سەررەقىن

بى درېزكىن: چى گاكا ئامرازىت انىشانكىنى (ئى، يى، ئىت) ھەبن، چى تىشتى لدىف بئىت پېتىشانە، ج پەيغەك بىت چ نیف رستە بىت چ دوو گەھ بىت، بەلى ئەف ئامرازىنە ل حەموو پارچىت بەدىيان نە وەكى ئىك دېيىن، گەلهك ژى ئامرازىت بىزارتنى و انىشانكىنى تېكىل دەكەن و هىندهك ژى ھوندا دەكەن.

*** . ئەز دېيىم وەكى قان جۆته انىشانا مەرۆڤ پېتىكقە بنقىسىت دروستە وەكى:—**

سەررەق، خۇشمىز، ناندای، دينەمېز، چەنكو ئىك پەيغە حسېب دېن ل ئاخفتىنى و رېزمانى.

پکار ئىنان و وەرگىرانا پىتىشانى

1— هەر و هەر پىشيا پىتىشانى ئامرازا پىتكەنانى ھەيە بۇ نىشانىنى، ھەر ديسا كارى ھەبۈونى لېپى پىتىشانى دئىت:—

1— سى ئامرازىت نىشانىنى (ئى، يە، ئىت) بۇ (نير، مى، كۆم) سەرو نىشانىت ناقى ئىشانىكى دياردكەن، لقى دەرى دېيت ئەم تىبىن دياربىكەين كەن ئەف ھەرسى ئامراز ت ئاخفتتى دا، ھەر بىزە ديار نابن ھندە كە جارا (ئىت) بەس (ت) دياردبت وھە گەر پىته ك بى دەنگ لېپى بئىت ھە ئىكىسەر نا ديار بت وھەكى:—

قەلەم ئى رەشە — پەدەف: قەلەمى رەشە

سېقىش يە ترشە — پەدەف: سېقىه ترشە

ھنار ئىت مزن — پەدەف ھنارت مزن — بەس (ت) دiar دبت

بىرى ئىت مژوولن پشىرى خۆقە / ئىت باش دiar دبت چەنكو پىشيا وى دەنگدارە ك ھە يە

بىز ئىت سېپى بۈون — بىز سېپى بۈون — لقى دەرى ت نايىزىن چەنكو بى دەنگ لېپى هات

چۈو ئامراز دiar نابت / ن، كارى ھەبۈونى بۇ كۆم دiar دكەت كو بىز گەلە كەن

ب — سى ئامرازىت فەقهتاندى: (بىز، يە، ئىت) بۇ (نير، مى، كۆم) ئەفەن ژ ھەرسىپىك بىت دى دiar ترن وھەر ديسا (ت) ھوندا دبت ھە گەر بى دەنگە ك لېپى هات، بەلىپىتىشانا فەقتاندى كارى ھەبۈون (كىنونە) لېپى رەستى نائىت، شونا ھەبۈونى نىف رەستە كە پ كارى دروست لېپى دئىت وھەكى:—

قەلەم بىز رەش نەبە — پەدەف: قەلەمى رەش نەبە — بىز/اي، ناقى فەقەتاندىيە، نەبە / رەستە يە

سیف یا ترش نه خو — پدەف: سیفَا ترش نه خو — (یا، ا) ئامرازا قەقەتاندىنیه بۇ
كىت مى

حەبک يېت سۆر نه خو — پدەف: حەبکىت سۆر نه خو — يېت / يېت نافى قەقەتاندىنیه
حەبکىت سېپى بخۇ — پدەف: حەبکى سېپى بخۇ — يېت،
ت ناتىئىتە گۆتن چەنكۈو س يە بى دەنگە لېپى هات

2: 1 — ھەبۈون (كىنۇونە) راست لېپى پېنىشان دېيىت ھەگەر قراردان بت وەكى:

چىل يە پشىرە — بەران ئى قەلەوه — پچۇوک ئىت زىرە كن
ب — بۇ قەقەتاندىنی: پېنىشانى كارەكى دروست لېپى دېيىت، يان نىف رستە
وەكى:-

ھىك يا كەلاندى بخۇ — پدەف: ھىكاكەلاندى بخۇ — ل ئاخفتىنی (ى)زېھر
نافى ھوندا دېت

پسپۇر بىن زىرەك ئەفەيە — پدەف: پسپۇرىز زىرەك ئەفەيە — ھەر ووسا
حلك يېت پاقۋەت بەرخۇ كە — پدەف: جىلىكىت پاقۋەت بەرخۇ كە — ھەر
ووسا

3 — پېنىشان وەكى نافى نە نىرە و نەمىيە نە كۆمە و نەكتە نە ساغە و نە شىكەستىيە
دەرقەمى رېستى

4 — چاوا پېنىشان دېنە ناف، يان ناف دېنە پېنىشان؟

(ئامرازا قەقەتاندىنی + پېنىشان) = ناف + [بۇ نىر (ى) بۇ مى (ا) بۇ كۆم]

دەپسەر قەكەن وەكى:-

بى سۆر هات ————— سۆرۇ هات

من يا جوان دفیت — من جوانی دفیت

بیت ئەسمەر ئەز حەلاندەم — ئەسمەرا ئەز حەلاندەم

5 — پیوهندیا نیشانکری و پیشان دوو جۆرن:—

1 — دانان (اقرار / قایم کرن) پیوهندی پشان ئامرازايە (يە، ئى، بیت) پیشان کارى

ھبوون وەردگرت وەكى:—

مریشك يەرەشە — كەت مى

کووچىك ئىسۇرە — كەت نېر

گىندۇر بیت زەرن — كۆم

ب — فەقەتاندىن / بىزارتىن / پیوهندى وەكى بار و بار ھلگەر، ئامرازا فەقەتاندىنى
(يە، يى، بیت)، پشى وى كارەكى دروست بىن دفیت:—

— كەت / مى:

چىلا رەش هات — پیشان لگەل ناۋى نیشانکری [چىل يەرەش]

چىلا ئەحەدى هات — بار و بار ھلگەر [چىل يەاحمى]

چىلا تە كېرى نەھاتىيە — پینىشانا نىف رىستە [چىل يەتە كېرى نەھاتىيە]

— كەت نېر:

قەلەمئى رەش شىكەست — صفة و موصوف [قەلەم بىن رەش]

قەلەمئى ئەحەدى شىكەست — مضاف و مضاف ليھ [قەلەم بىن احمدى]

قەلەمئى من كېرى شىكەست — شېھ جملە [قەلەم بىن من كېرى] كۆم

سېقىيت ترش نە خۇ — صفة و موصوف [سېقىيت ترش]

سیقیت ئەحمدەدی ————— بار و بار هلگر [سیقیت ئەحمدەدی]

سیقیت من ئیناين کانى نه؟ — نیف رسته [سیقیت من ئیناين]

6 — پینشانا بههدينان بههراپتر پ دوو شکلا دئىته گۆتن (جوان: جوانتر، مەزن: مەزنتىر، كەفن: كەفتىر..) شىكلى سىتى (جوانترىن، مەزنترىن، كەفتىرىن) پىاختىتنا سۆرانى زۆر بكار دئىنن، بەلى بەهدينان كىيم جارا بكار دئىنن، ئەوشك هندەك خەملکى نىزىكى وان وەكى قەزا ئاكرى، بەهدينان هندەك ئامرازىت پىكىۋەناني لەگەل پكار دئىنن وەكى:-

جوان — جوانتر — يا هەر يە جوان / جوانتر

كەفن — كەفتىر — بىن هەر ئى كەفن / كەفتىر

مەزن — مەزنتىر — يېت هەر ئىت مەزن / مەزنتىر

مۇونە بۆ ھەڭزەنەنى:

چىلا تە كىرى نە ھاتىيە

چىلا: چىل نىشانىرىيە ئى ساغە، / يَا: ئامرازا نىشانىرىنا مىيە بۆ بىزارتنى

(تە كىرى): نیف رستە يە پینشانە

نە: ئامرازا چەپكىرنىيە

ھاتىيە: كارى بىجى بۇويە (تام) بىن دم ئى چەپكىرىيە، ھ: شۇونا (يَا) ھەگەر راستا.

گىندۇرىت ھەر ئىت مەزن مە دېقىن

گىندۇرىت: گىندۇر: نىشانىرىيە / پىشگۇتنە (مبتدأ مرفع) ئى ساغە،

يېت: ئامرازا نىشانىرىيە بۆ بىزارتنا كۆم (قەقەتاندىن)

(هه رئیت مهزن): نیف رسته یه پینیشانه شوونا (مهزنترین) هه دیسا لجه‌نی
پیگوتنیه (خبر مرفوع)

مه: بکهه شکهستیه بُو دُثین

دُثین: کاری سُقکحازره / ن: شونناقی پیشه یه سه‌ر دکیشته کاربسری ساغ
کوما گندورا.

هه گهه بیژی: (ئه‌م دُثین):—

[گندوریت هه رئیت مهزن ئه‌م دُثین] بین) دی سه‌ر کیشته بکهه‌ری ساغ (ئه‌م)

دُثین. دُثین / ئه‌ف کاره پتنی (بی ریزه / شاد) تیپه‌ر و تینه‌په‌ر ت ئیکجیدا

پیشکار / هه‌فالکار

ئیکه‌دی یا هه‌ی (پیشکار) پسه‌رو نیشان دکهت چاوا کار دئیته کرن، یا دروست
ئه‌وه بیژنی چونکرن (Adverb) گله‌ک ژوان په‌یشا دبنه هه‌ردوو (هه‌فالناف
وهه‌فالکار) وه کی:

توو ئی (سه‌رفه‌رازی) لوما پ (سه‌رفه‌رازی) ریت ئاخقی.

ئه‌ز ئی (بسته) مه و دی (بسته) چمه ژور

ئه‌وه ئی (دل شکستی) ۵، پ (دل‌کی شکهستی) فه گهه‌ریا

ئه‌وی ده‌رسا خۆ بلەز نفیسی.

ته نه‌قشی خۆ جوان هلچنی. هه دوو پیشکارن / هه‌فالکارن / چونکرن

هه ووسا وه کی پینیشانا (چونکرن) هه‌ینه سقک / ئاسان (ئیک په‌یش) یان نیف
رسته یان دوو په‌یش پیکله، بله ل حه‌موو جارا ت پیش کاریدا دئین، لوما دیژنی
پیشکرده / پیشکار، بله هه‌فالناف / پینیشان، لپی نافی دئیت و ئامرازا پیکله‌نانی

ههردوو کا پيکفه دكهت. مخابن زاناييت كتابا مه بهحسى كرى ت لاپهري ٨٣ سى نموونه يىت ئىنابن ههرسى ئيت شاشن:

1— خانى لهپ زىپين كله لههك (ا) (گله ك ئاسى) دروستكر، بەس ئەوان (ا) پيکفه كر ت جيدا هەفالكار (گله ك ئاسى) بۇو ھەفال ناف سەرد كېشته كله هي نه كارى، چەنكو ئەو ئامرازا پيکفه نانىيە بۇ مى (بە)، بەلى زاناييت مه ئەقنه ههرسى (بە، ئى، ئىت) يىت ژ بىر كرین هەر ئەبەد نىنن ت بىرا واندا.

(كله لههك) پتنى دئييته نفيسيين چەنكو كاربىسىرى دەمى بۇرى تىپەر، ئى ساغە.

رستا دروست كو (گله ك ئاسى) پيشكار بت ئەقەيە:

خانى لهپ زىپين كله لههك، گله ك ئاسى دروستكر.

2— {مېزۋيا كلهها دەدم (زۆر كەقەنە)} ئەقە هييش كامباختە، هەر نە تشىتەكە، نە ھالنافە و نە ھەفالكارە دېيت ئامرازا پيکفه نانى بىنин دا ئاخافتىن لىك بېيت، دېيت ھۆسا بنقيسيين دا بىتە ھە فالناف / پىتىشان:

[مېزۋيا كلهها دەدم زۆر(بە) كەقەنە]. ھۆسا رستا دروست دېت (زۆر يە كەقە) ھە فالنافە. كۈزان دروستە: [قدىم جد — يان قدىم جادا؟]

3— {پىشىمەرگەھى سنورى وەلاتى (گله ك باش) پاراستىيە}. ئەقە ھەفالكار يە دروستە بەلى كار پىخۇر ئى كامباخە، ئەو تەمام ئى پچىكىريە بى دەم (present) دەتام، دېيت ئامراز ھەبت بۇ رستا دانايى (**الجملة المثبتة**) [بى] پاراستى]

بۇ پىيارى: گەلۇ پىشىمەر كەھى سنورى وەلاتى گله ك باش پاراستىيە؟

رستا دانايى: ئەرى ئەوي سنورى وەلاتى گله ك باش بى پاراستى.

رستا چەپكىرى: نەختىر ئەوي گله ك باش نە پاراستىيە.

ئەفان گالگالا ھلەنە:—

تۇو ئى سەرفەرازى، لەوما پ سەرفەرازى بىن دئاخقى

تۇو: پېش گۈتنە ئۇ نىشانكىرىيە ئى ساغە (مبىدا و موصوف مرفع)

ئى: ئامرازا پېكىشەنلىقىيە بۇ نىشانكىرنى

سەرفەرازى: سەرفەراز: پېتىشانە/ھەۋالناف ساغە،

ى: شونناثى لكاوه سەر دىكىشته پېتىزى (تۇو)(المخاطب)

لەوما: ئەفە پېتىخامە، ئانكۇ تىشىتەك بىن پووداي ژېھر تىشىتەكى، بىن مەرجىيە،

جەوابا مەرجىي يابىجى ھات چەنكۇ، رىستا مەرجى يە پىشت راستە: [ھەگەر تۇو نەئى

سەرفەراز بايە، تۇو سەرفەراز نا ئاخقى]

پ سەرفەرازى: ئەفە نىفە رىستەيە جەھى پېشىكارى پ: پېتىشانە، سەرفەراز

پېتىشانە،

ھەردۇو لگەل ئىك بۇونە پېشىكار، ى: پاشىگەر، پېتىشان كرە پېشىكار

بىن: ناخىن پېكىشەنلىقىيە، ئامرازا كارى حازر بەرددوام بۇ كەت نىز

دئاخقى: كارى بەرددوامە دەملى حازر، ى: شونناثى لكاوه سەردىكىشته پېتىزى

(تۇو)

کار / فرمان / کرده / فعل - verb

رسته بزماني کوردى دروست نابت بى کار، رستا بى کار دىيژيني رپتا نه
تىنگەھشى، ئاخفتىن ل زمانى کوردى نىنه بى کار،
جۆرىت کارا چارن:—

1- کاري هەبۇونى (كىنونە) وەكى (ھ،ن) لگەل شونناقىت پېقە (لکاو) (م، بىن/ى، ن)، تىپەر و تىنەپەر نىنه، ئەقە لدەمى حازر، هەگەر دەمى بۆرى بىت (بۇو) پېقە دەهن. ژېھر وى ئىككى مە گۆتى كار (مە نە گۆتى شونناف) چەنكى لېي دەمى بۆرى و نەبۆرى دئىنە گەھورپىن، وەكى:—

پېشمەرگە شىرە — پېشمەرگە شىر بۇو × — ھ

پېشمەرگە شىرن — پېشمەرگە شىر بۇون — ن

ئەز مىرم / ئەز مىر بۇوم — م

ئەم مىرىن / ئەم مىر بۇون — بىن

تۇو مىرى / تۇو مىر بۇوى — ي

ھۇون مىرن / ھۇون مىر بۇون — ن

ئەو مىرە / ئەو مىر بۇو ×

ئەو مىرن / ئەو مىر بۇون

ھۆسا کارى هەبۇونى (كىنونە) is جودايە ژ کاري بۇونى (صىرورە be

2- کاری بونی و کاری کرنی هریزی کاریت verb to be ، (verb to be) دروستن ئیک تیپه‌ره ئیک نه تیپه‌ره، بله کاری هه بونی ئانکو تشهه ک هه بت (قایم کرن / دانان) تیپه‌ره و تینه‌په‌ره نینه

کاری بونی تینه‌په‌ره، ئانکو تشهه ک پخۇ بته تشهه کی دی، گەله ک جارا وەک کاری هه بونییه ل دەمی بۆرى سقك، بله کاری بونی بۆ حەموو دەما هە يه و تینه‌په‌ره:—

أ - دەمی حازر:— هىك دبته چىچك / باركى مىشى دبته هنگفىن.

ب - دەمی داھاتن: ئەز دى مجە مەھندىس / ئەم دى بىنە پېنجبهـر.

تۇو دى بىھ دكتور / حازم دى بته جۇتىار / هوون دى بنه شقان.

ج - داخواز / بىھ خۇش مەرۆف / بىنە خۇش مەرۆف.

ل دەمی بۆرى کار بون و هەبۈن هەریزى و كى ئىكىن:—

ئەو يە سېپىيە — ئەو يە رەشە.

بۇو: ئەو رەش بۇو — ئەو يە رەش بۇو — وەكى ئىكىن بله نه ئىكىن.

هي صارت سوداء — هي كانت سوداء

کاری کرنى تیپه‌ره، ئانکو ئىك دى کارە كى بىشىتە كى دى كەت وەكى:—

ئەوى دیوار ئاقاکر / من پىتىج هىك بىت كرينى هىكەپۈون / كى ئەۋە سېى كرييە؟

هوون چى دكەنە ل وى دەرى؟ / ئەم چوو نا كەينە.

3- کارىت يارمەتى ئانکو رپا کارە كى دىتىر فەدەكەن وەكى:—

(قىان، قارىن، وېرىن، ژىھاتن، خواتىن، هىلان) ئۇ بەلكى ھېشتتا ھەبن، بەھرابىر

ئەۋە كار پتنى رىستى ئاقا ناكەن / دېلىت کارە كى دى ل پىئىت وەكى:—

ئەز دقارم تە بکۈژم

ژمن دئىت ئەز ھەزار دىنارى بدەم

تۇر دوپىرى سەرى خۆ بىئىنیه دەر؟

من دېيت بچىمە وەلاتى. — ئەز دېيىم بچىمە وەلاتى

تىبىين ۱ — كارىت يارمەت تىپەرن، لېپ وان دئىت كار ل دمى حازر دەست
پىك،

تىبىين ۲ — بەلىنى قىان دېتە تىپەر و تىنەپەر، ل دەمى حازر و داھاتى ھەردۇو
شونناقىت جودا ساغ و شىكەسىتى بكار دئىت، بەلىنى شونناقى لكاو سەر دكىشىتە بىن
سوار / ساغ ھەر وەھەر وەكى: —

ئەز دېيىم تە بکۈژم — م: سەر دكىشىتە ئەز شونناقى ساغ

من دېيت تە بکۈژم — (ت) سەر دكىشىتە چاۋىكى نە دىyar (گوشتن) كەسى
سېيى پىتى، راپسى (قىان) كارەكى بىن رېزە (شاذ)

[من دېيت تە ببىنم — من دىيتنا تە دېيت] (ئەز دېيىم تە ببىنم — ئەز دىيتنا تە دېيىم)
(ھاتن، دان، ھىلان) ئەف ھەرسىك ديسا يارمەتىنە لگەل بکەرى ئەناس
و كىيار كەر، كارى سەرەكى لگەل وان دېتە چاۋىك، ئانكۇ نە كارە:
(ئەو ھاتە گىرتىن، من ئەو دا گىرتىن، تەھىلا ئەو بېيىتە گىرتىن)

4- كارىت دروست يېت ئىك رەگەز: بىياتا كارى دروست ل زمانى كوردى
(رەگەزه / رەھ / جذر) بەھرا بىر ژ رەگەزا ھىچ معنى نادەن، ھندەك ژى معنە كە

* . بەس مە زانىبا بەھدىنانا (رەگى) ژ كۆفە ئىنایە؟ زمانى مە ئى ئاشكەرا يە رەھ ئانكۇ (جىزى)
سۇرا دېيىنلى رەگەز، پا ئەو زمانى وانە، بەلىنى زمانى مە بەھدىن رەگى تىدا نىنە، ژكى دەرى ئان

نیقهرۆ ددهن، و کیم ژوان معنا تهمام ددهن. معنا تهمام ل کارئ کوردى (چاوک)ه ئەوشک دبته ناف، معنا يه تهمامه ل دەمی بۆری بىن سقك بۆ کاربىسىرى پتىنى بىن سىئى. ئەفەشک بەداخەوه زانايىت زمانى بەدىيانى دنفييسن (رەگى) بۆچى؟ يان بنقييسن رەگەز وەكى سۆرا، يان ژى وەكى زمانى خۇز بنقييسن (رەھ) ئەز نزامى چى معنا وىه دنفييسن (رەگى)؟ بەدىيان دېيىزنى (رەھ) هەتا مەرۆڤى نە خوندەوارشك دزانت، رەها تىشتى چىيە:—

۱- رەگەزى تەمام مەعنა:—

— رەگەز — چاوک — راپوردووى سقك —

— مر — مرن — مر

— مىز — مىزتن — مىزت

— فروش — فروشتن — فروشت. (ش) ناتە گۆتن ژبەر دوو بى دەنگ

— دروو — درونە — درووت. پ داسكى / شالۇكى

— دروو — دروار — درووت. پ دەرزى و دەزى

ب — رەگەزىت كىم مەعنا:—

— كوز — كوشتن — كوشت

— چن — چنин — چنى

— چىن — چاندن — چاند

— نېف — نېستن — نېست

زانايا ئىنایە؟ تىشتەكى دى بېزنى وەكى (بنك) دروستە، نافك دروستە، رەھ ژى يه دروستە، بەلى نە (رەگى) ناچىيەت ھۆسا زمانىشاش بىكەن.

— که ل — که لین — که لی

— که لین — کلا ندن — که لاند

— کپر — کپرین — کپری

— کپرین — کپراندن — کپراند

ج — هنده ک ره گهزا هیچ معنا نبینه:—

— ک — کرن — کر

— ب — بونو — بور

— ب — برن — بر

— مین — مان — ما

— گر — گرتون — گرت

— ده — دان — دا

— رئی — رئین — رئینی

د — کاریت نه ل ریزی / نه تیک دهست (شاذ) ره گهزا وان نه وه کی چاو کییه
ونه وه کی کاری بوریه بی سفک و نه سفک:—

— ئی — هاتن — هات

— هه ر — چون — چو

— بین — دین / دین — دیت

ه — کاریت دوو پارچه، بى ره گهز، ئانکو ره گهل لگهل پاشگر يان پېشگر هنده ک معنا يېت جودا ددهت، يان کاریت دروستن لگهل پاشگر وپېشگرا هەر ديسا معنه که جودا ددت وھ کى:—

چاوک دەمەن بۆرى يېت سقك

فەبۇون — فەبۇو

داکرن — داکر

ھلکرن — ھلکر

ھلبوون — ھلبوو

فە كەفتىن — فە كەفت

ھلئىنان — ھلئينا

دائىنان — دائينا

رەدان — رادا

س — کار ھەينه دو پارچە پىڭكەتىيە ژ پېيقيت يىان يان پېنىشانا لگهل کارى گىرنى يان بىن بۇونى وھ کى:—

پېيقيت يىان يان پېنىشان: گەل بۇون — گەل كىن

سېپى — سېپى بۇو — سېپى كر

قەلهو — قەلهو بۇو — قەلهو كر

جمدى — جەمدبۇو — جەمد كر

عهقم ————— عقم بوو ————— عهقم کر

ح — کار ههپنه ژپهپیت بیانی بین کاری بونوین یان کرنی، پاشگر (ئاندن)
پیشەدکەن دى بتە کارە کى تىپەر ئى دروست وەکى:—

جهەمداند ————— جەمداند ————— جەمداند

دەمراند ————— دەمراند ————— دەمراند

بەستەرە ————— بەستەرە ————— بەستەرە

حەلین ————— حەلاند ————— حەلاند

ز — هەر چى کارى تىپەر ھەما ئاندن پیشەدکەن دبته تىپەر وەکى:—

كەفت ————— كەۋاند ————— كەۋاند

مەراند ————— مەراند ————— مەراند

فېرى ————— فېراند ————— فېراند

سۆت ————— سۆتەندىن ————— سۆتەندىن

هندهك جارا کارى تىپەر شك ئەم دقارىن (ئاندن) پیشە كەين دا بتر کار پەيت
بت یان پەيىزبىت وەکى:—

كوشىت / كۈژاند، نقىسى / نقىساند، سۆت / سۆژاند، بېرى / بېراند

هندهك کار ناچىيەت ۋان پیشەدکەن ھنگى دى کارە کى دىرى وى کارى بکار ئىن
وەكى

كەفت: ئىخسەت، دكەفت: دئىخت، هەرپە: بې

هندهك جارا دقىت بکەرە کى دۇوىي بىينىن دا کارى تىپەر دوو تىپەر بکەين ئانكۇ
بېيىز بکەين وەکى:—

ئەوی نه خوار ————— من بىن داخوارن

ئەوی نه نېيىسى ————— معلمى بىن دا نېيىسىن

ئەوی نه دفرۆت ————— دەلالى بىن دا فرۆتن

زېدەک بىت کار (پىشگر و پاشگر) [[prefixes and suffixes

1— قه: ئانکو دوباره هەگەر لدوما کارت

هاتەفه، كوشتهفه، خوارەفه، چۈرەفه، نېيسيەفه

2— قه: هەگەر ل پىشىيا کارت پەيت دكەت، پ لقىن دكەت:

قەكە — قەخۇ — قەكۈزە — قەرەھى — قەشارت — قەگەمراند

3— دا — ل پىشىيا کار ئانکو داگىزىان بۆ نشىف وەكى:—

دارپۇزىا — داكەفت — دا هات — داخورىا

4— دا: هەگەر ل دوما کارت ئانکو پەيت کرن معنى دگەورىت:—

بىن قەدا، زەممەتدا، بەردا، رادا

5— هل: ئانکو ت نشىكى دادەست پ کرن بت وەكى:—

هل هات — هل ھاقىت — هل وەريا — هل ژەنى، هل بۇ

6— را: ئانکو لگەل کار، پىئدا چۈن وەكى:—

رەبۇرى، رەھافىت، رەخسەت، رەكىشىا

7— وەر، ئانکو لقىن گەل قەشكەندىن وەكى:—

وەرگىزىرا، وەراند، وەردا، تى وەردا، وەھافىت

تىيىين: پىشگر نا ئىينه گوھارتن لگەل دەما وئاخفتنى، بەس رەگەزى کار دئىيىتە
چارەكىن وەكى:— هل كەفت، دى ھلکەفت، يە ھلکەفتى بۇو، نەھلکەفت،
رەبۇرى، نەرەبۇرى دى گەرتەفه، نا گەرتەفه... . هەند

ئامراز (الحروف)

دی ل ۋىي دەرى ئامرازا پكۇرتى پىزىكەين، بەلىن ھەر دەستەكى ل باھەتى وان ژى دى بىر ل سەر ئاخقىن:—

1— ئامرازىت چەپكىنى (حروف النفي) وەكى:—

— نە: بۇ چەپكىنا كارى داخوازى، بۇرى، حازىر بى دەست پىنك.

— نا: بۇ چەپكىنا كارى حازىر وداھاتن.

— نەء: بۇ چەپكىنا پسىيارى، يان ئاخفتىنى.

— نە: بۇ چەپكىنا ناۋا.

— نىنە/ تىنە: بۇ نە مان، نەھەبۈونا تىشىتەكى، نە ھەيە،

— بىز: / نە ھەبۈون: بۇ چەپ كىندا پېتىشانەك نېقى رىستە.

— كا: بىسياز بۇ حاشا كىرنى (إنكار) ئانكۇ ۋېنى درەوە.

بەس: ئانكۇ گەھشت، وېتىر نەبت، تىزى كىر، يان تىز بۇو دا ئەو كار يان ئەم تو شىت بىسەكتى.

ھەو: ئانكۇو ئەو تىشت نەما خلاسپۇو، يان جى نەما، يان بىر نەۋىتىت

2— ئامرازىت پېشىناف (حروف الجر) ئەف ئامراز نە ھەر وەھەر پېشىيا ناۋىي دېيىن، بەلىن پەدەڭ لەڭەل پەيضا بەرى وى دېتىن، بىر يا لىسەر ناۋىي ل بىن وى، وېجى دېتە شىكەسىتى وەكى:—

— ھ: ئانکو بۆ، ھەتا، ئانکو ژجى بۆ جىهە کى دى، ئەف پىشناڭ نىنە پېتى، ھەر وەھر پ دوما كارە کى ۋە دنووست.

— بۆ: ئانکو تىشىتە كى بىدەپى يان تىشىتە كى بۆرە بىكەي، كوردىستانا رۇچىز ئاقا (ز) لى زىيدە دەكەن دى بىتە (زبۆ)

— ھەتا: ئانکو ژجىهە کى بۆ جىهە کى دوور، ژدەمە کى بۆ دەمە کى دوور

— (ئ. . . دا): ئانکو تىشىتە كى ت ناف ھەندە كا دابت يان ت ھەندىرۇو دا بت، ئەف پىشناڭ دوو قەتن، ئىيىك پىتە(ت) پېتى، قەتى دى كارە، (ت + كار) پىتە كى يان نىف رېستى ت ناف خۇ دەكەن، ئەم كار بەھرا بىر (دا) يان (كىر) يان (رە) لگەل چى كارى ھەبت بت.

— (پ. . . فە) ئەف ئامراز جۆتە وە كى يادى، بەلى معنا وى ئانکو: لگەل، نۇو ساندىن / زەلقىن، وە كى ئىيىك.

— ل: معنا وى (ت + دا) ھەر دوو كا لگەل ئىيىك، ئۆ هييش معنا وى فراتەرە، ناف سۆرا گەلەك پكار دېيت

— گەل: ئانکو پىتكە، ھەر دەم پىتا (ل) لگەل دېيت، بى (ل) معنى نادەت، دېت ناف ئانکو كۆم، ھەر ووسا ل بەر، ل سەر، ل بن، ل پشت، ئەقىنە جەنەنەن توو دقارى پىشناڭ حسىپ كەي

— ب: ئانکو ھەبوون — ئىيىكى تىشىتە كى ھەبت

— پ: تىشىتە كى دى بى كەي، گەلەك معنا قى يە فرایە، و ھەر دەم لگەل شۇننافى كورت (ى) بكار دېيت

— پ: ئانکو پ ھارى كاريا تىشىتە كى، تىشكى دى دى كەي.

ئەف ھەرسى ئامراز پ زمانى سۆرانى ھەميشە ب دئىنە خوندن (بە) بەلى
بەھدىنان بىن دەنگ دكەن ھەرسى وەكى (بى) دئىنە خوندن.

— ژ: ئانکو قەقەتىندىن / ژىك قەكىن، تىشتنەكى ژ تىشتنەكى بىستىنى، ھندەك جارا
(فە) لگەل دئىت (ژى... فە كە) ئانکو پارچەكى ژ تىشتنەكى بىستىنىه (ژى... فە
بە، ژى.... بىگەرپى) ئانکو بەيىلە، دەف ژى بەرددە

— 3 ئامرازىيت پاراستنى (الوقاية) (ى، ن، ھ) ئەقىنە ھەرددەم لگەل نافىت
دومايوا ان پېتىت دەنگدار دئىن، ھەگەر ئامرازە كەددى پسەر قەكىن، وەكى شۇنىنافيت
لکاو يان كارى ھەبوونى.

— 4 ئامرازىيت لېي ھاتنى، وەكى: و، پاشنى، يان، شك / ژى، ديسا

— 5 ئامرازىيت مەرجى / شەرتانى: — ھەگەر، ھەما، بەس، ما، (چ + دەم).

— ئامرازا ئەنجامدان (پىن خامى): لەوما، (زېھر وى ئىككى)، ژىپىرا، چەنكو

— 6 ئامرازىيت ھېشقى: — دا، بەلكى، قەمى، خۆزى، بلا، خودى بىكەم

— 7 ئامرازىيت ۋاقارتى: — بلى، ژېلى، دەر، ژەدر، دوورى، نەتى

— 8 ھۆ! ئامرازا بانگ كىنى، ھا، بۇ بەرسقى ھەر ديسا بۇ شىياركىنى يان
ئاگەھى، لدو و ئاخفتىنى و شىۋا دەنگ كىنى.

— 9 لو: ئامرازە گەلەك ل رۇز ئاۋاى بىكار دئىت، ئانکو تىشتىكى نە گۈنك بىت
ل دانانى، يان گۈنك بىت ل چەپكىرنى

— 10 ئامرازىيت پسيارى، ئەو شك سى دەستىن: —

ا - كۆما / ك: — كا، كى، كى، كى دەرى، كانى، كۆفە، كەنگى، كۈزان

ب - كۆما / ج: — چ، چى، چاوا، بۆچى، چرا، چما، چەند، چقاس

ج - کۆما بژیای:— ئەرئ!، ما، خۆ... نه، ئایا، پسیارا بى ئامراز

11 - شاقسمن، وەكى:—

پا، بەلى پا:— پسیارا ئەسەھىي

قاي:— پسیارا بى باورى وشاقسمن

ئى ما:— پسیارا ئەسەھىي ئانكۇ تىتەكى يىچ رپوداي

ئى مانه:— ئانكۇ پسیارا ئەسەھىي تىتەتەن نە رپوداي

شونناف (الضمائر)

شونناف: ئانکو هندك ئامرازن شۇونا نافا بكار دئىن ل سۇرانى دېيىتنى (رپاناو—pronoun) ئانکو لپى نافى، يان وەكى نافى، ووسا شك يە دروسته، بەلى زانايىت بهەدىناني گۆتنى جەنەناف ئانکو نافى جى (ظرف مكان) locative ھۆسا ناچىيت، دېيت چ پەيغا سەشك قوتابى تى بگەھت ئەم وى بكارىينىن دا زۇو تى بگەھت، چەنکو پېزمان بابەته کى ئاللۇزە ئى كۆرفەھە (عسیر الفهم) inunderstandable ئەم دىيىن (شۇون) دروستره ژ(جە) معناوى بىلا نافى وئەو راسته، ژېھر وى ئىيىكى مە گۆتى شونناف وئەم ناگۇھورپىن ما حەممو كوردىستان ئىك شىۋە بكار بىنت (رپاناو).

ل زمانى بهەدىنى دوو دەستىت شوننافا يېت ھەين، ھەر ئىيىكى ژوان جىنى خۇز بىن تايىھەت وئاشكەرات ئاخفتىنى دا بىن ھەى:—

ئىك — شوننافىت وەرگىرانا سوار/ساغ (ضمائىر الرفع) بەلى ئەوشك دوو رەنگن، ھەينە جودا وەكى {ئەز، ئەم، تۇو، ھوون/ھوين، ئەو، ئەو} وەھەينە پېشە لكاو {م، بىن، ئى، ن، ت، ھ، ن} ئەقىنە شك لپى يېت جودا دئىن، ئاخفتىنى قايم دىكەن، جىيەت وان ت ئاخفتىنى دا ئەقىنە:—

1- بکەرى نەپەرى (حازر و داھاتن و داخواز) وەكى:—

ا - ئەز ھەپق ھەپق دخوونم — ئەز واجبى خۇز دزانم — [ئەز + م]

ب - ئەم دى گەنمى چىنин — ئەم دى رۇزىيا گۈرين — [ئەم + بىن]

ج - تۇو ھەپق نانى دېيىزى — تۇو واجبى خۇز دزانى — [تۇ + ئى]

د - ھوون ماسىتى دفرۇشىن — ھوون واجبى خۇز دزانن — [ھوون + ن]

۵ - ئەو ھەرچۈن نانى دخوت — ئەو واجبى خۇ دزانت — [ئەو+ت]

س - ئەو ھەرچۈن نانى دخوت — ئەو واجبى خۇ دزانت — [ئەو+ن]

— بىكەرى بۆرى بۆ كارى تىپەر وەكى:—

ئەز كەفتىم — ئەم ناجح بۇوين — (ئەز — م) (ئەم — بىن)

تۇر فېرى — ھۇون ھۇندا بۇون — (تۇر: ئى) (ھۇون — ن)

ئەو گەلەك ترسىيا — ئەو زۇر چۈن — (ئەو: ھ) (ئەو+ن) كۆم

2 - كار بىسەرى ئىكىي بىن حەممو دەمىت بۆرى بۆ كارى تىپەر:—

ا - بىك تىلىن ئەز كوشتم — دىلاننى ئەز پالغەدام (ئەز+م)

ب: بىن بەختا ئەم خاپاندىن — ھەقلا ئەم ھىتلاين (ئەم+ين)

ج - خزىم شۇرۇنى تۇر حەلاندى — ماموستاي تۇر ئىخسىتى (تۇر: ئى)

د - من ھۇون برنە سەر ئائى — ھەقلا ھۇون خاپاندىن (ھۇون: ن)

ه - كابانىي چىلەك دۆت — كابانىي ئەو دۆت — (چىل: ھ) نەديارە

س - كابانىي دەھ چىل دۆتن — كابانىي ئەو دۆتن — (دەھ چىل: ن)

ح - زارۇكاكا ھەقلاى خۇ ھىلا — زارۇكاكا ئەو ھىلا — (كەت: ھ)

م - كوركاكا چىك ھىتلا — كوركاكا ئەو ھىتلا — (كچىك — ن)

(كچىك) وەرگىيەنا سوار ھىچ نىشانىت كۆم پىشە نىن، بەلىن (كوركاكا) شىكەستىيە

(ا) نىشانانى شىكەستىيە بۆ كۆم

3 - بار/(مضاف) وەكى:—

ا - ئەز كەفili حەمەيدىيە — ئەز بىن حەمەيدىيە (ئەز + بىن + م) (ھ) پاراستنە، وقاىيە

- ب - ئەم برايىت پىشىمەر گەھىنە — ئەم يىت پىشىمەر گەھىنە**
- ج - تۇو كورپى كىنى؟ — تۇو بىن كىنى — كت نېر**
- د - تۇو كىشا كىنى — تۇو يا كىنى — كت مىن**
- ه - هوون كورپىت كىنى؟ — هوون يىت كىنى — (هوون + يىت + ن) پاراستنە، (ن) شك بۇ پاراستىنى چى دېت (كىتىن) هوون كىين؟**
- س - خودانى دكани نەھاتىيە — خودان بىن دكاني نەھاتىيە (خودان + بىن) (5)**
- چەپ كرنا كارى تەمامە**
- ح - حەميد و رەشيد كورپىت پتاينىنە — ئەو يىت پتاينىنە (ئەو + يىت + ن) (5)**
- پاراستنە**

تىبىن: (5) ل دوماى بارھلگىرى پاراستنە بۇ حەموو كا چونكە بارھلگە ئى شكەستىيە دما وي پىتە كە دەنگدارە

٤- ناھىي نىشانىكىرى / (موصوف)

- ا- ئەز ئى كورتم — ئەم ئىت كورتىن — كت و كۆم**
- ب - تۇو ئى بلندى — هوون ئىت زىرە كن — كت و كۆم**
- ج - ئەو ئى دزە — ئەو ئىت حەرامن — كت و كۆم**
- د - چىل يە بشىرە — پدەق: چىلە بشىرە — كت**
- ه - چىل ئىت بشىرن — پدەق: چىل پشىرن. كۆم(ت) نا بىئەن ژېھر دوو بىن دەنگ (ت+ب)**

5- فەقتاندى — المُمِيز

- ا- پچوو كىيت زىرە ك جوداكەن — يىت زىرە ك جوداكەن**

ب - توو بىن بيتام كرپه — هوون ييت تام سار نه ئاخفن

ج - ئهو بىن دىتى بلا بېزت — ئهو يا دىتى بلا بېزت / كت نېر ومىز

د - ئهو ييت دىتىن بلا بېزىن — كۆم

6- پىش گۆتن و بىن گۆتن (المبتدأ والخبر) هەردو ئىت ساغن شۇنناقى لكاو بۆز پىشگۈزتىنىيە وەكى:

ا - ئەز مىرم — ئەم پىشىمەر گەھين

ب - توو پالەى — هوون رېتىجەرن

ج - ئەو خىلمەتكارە / كت — ئەو خىلمەتكارن / كۆم

7- شۇوننگر (البدل) ئەف گەھاستىنە يە كىيمە بەلىن يە تايىته و يە ديارە، ناف پىتى ت فى جىدا شكەستىيە، شۇوننگر ژى پىتى ئى شكەستىيە بەلىن ھەما هەردوو لگەلىك هاتن، هەردوو دىنە وەرگىپانسا ساغ وەكى:

أ- الياسى بىنلا مەناسى — شقانى بىنلا مەناسى: (الياسى) و (شقانى)

ھەردوو شكەستىنە بىكەرن بۆ كارى بۆرى تىپەر

ب: الياس بىن شقان بىنلا مەناسى — پەدەف: الياسى شقان بىنلا مەناسى

ج: ئەو بىن شقان بىنلا مەناسى.

ھەردوو بۇونە ساغ چەنكۈر الياس بۇو فەقهتىيى (مُميز) شقان بۆ گوھارتى (بدل)

دۇوو شۇنناقىتىت جودا يىت شكەستى (من، مە، تە، وە / ھەوھ، وى/ئەوى، وى/ئەوى، وان/ئەوان)، ئەفان شك جىين خۇ بىن ناس بىن ھەى، شۇنناقىت پىتىقە (لكاو) لېپىن ئائىن ئانكۇ شۇنناقىت لكاو بۆ شكەستى نىنن:

1- كاربىسەر / بەركار: بۆ دەمىن نەبۆرى، كارى تىپەر:

۱ - سه‌رما من دکوژت.

بەقال من دخاپینت — لگەل ئاخفتنى (ن) ھوندا دبت چەنكو لېي ئېك ھەرسى
(م،ن،د) ئىت بى دەنگن

ھەر وسا دئىتە خوندن پەدەف: — [بەقال مت خاپىنت]

ب - سه‌رما مە دکوژت — بەقال مە دخاپينت

ج - مامۆستا دى تە ئىختە ھەگەر تۇو نە خۇونى.

— مامۆستا دى وە ئىختە ھەگەر ھوين نە خۇونى.

د - مامۆستا دى وان ئىختە ھەگەر، ئەو نە خۇونى. كۆم

— مامۆستا دى وى ئىختە ھەگەر ئەو نە خۇونى. كەت نىز

ھ - مامۆستا دى وى ئىختە ھەگەر ئەو نە خۇونى. كەت مى

س - سىنەم يَا مەريشىكى دەھەلسىنت. سىنەم يَا وى دەھەلسىنت.

ح - ئەز دى تىشىتى خۆمە — ئەزدى وى خۆمە

2 - بىكەر بۆ كارى تىيەپەر دەمى بۆرى

ا - من زەنبلە فرۇتن — من ئەو فرۇتن

ب - مە بەرى خۆ دا لالشى — مە وەلات ھىلا

ج - تە چى گۆتە بايى خۆ؟ — تە واجب نېيسيي؟

د: دەستىت خۆ وە شۇوشىتىنە؟ — ھەوھ خوارن خوارىيە؟

ھ - ئەۋى نە ھىلا ئەز بىم — وى نە ھىلا ئەز بىم

ئەوان گندۇر خوارن — گندۇر وان خوارن

ئەوی دەرەو دىكىن — دەرەو وى دىكىن

(ئە): حەمەو جارا نا ئېتىه گۆتن / بەھرا بىر ل ناف پەستى، بەلىن ل بېش پەستى
بەھرابىر دئىتە خۇندىن:

3- بار ھلگۈر (**مضاف إلیه**) يان شىكەستى پ ئامرازا پېشناقى / مەجۇر:—

شىكەستى بار ھلگۈر شىكىتى ئىپ پېشناقى

1 - كراسىن من ئى نۇوھ — ئەوی گۆتە من

ب - ترمېتىلا مە يە نۇوھ — ھوون پ مە خلاس بۇون

ج - سەرىتە ئى مەزىنە — ھەگەر نە ژ تە با ئەز دى كەقىم

د - دیوارى وە ئى خوارە — بارانى ل وە كر

— دیوارى ھەوھ ئى خوارە — بارانى ل ھەوھ كر

ھ - كراسىن وى ئى جوانە — ئەم پېتىجىن ژەدر وى / ئەم ت وى را شەشىن

س - لەوەندىيەت وى نىنن — ئەم لگەل وى ئاخقىن

ح - شفانىق وان پەز ھېتىلا — دزى ت ناف وان را بازدا

4- شۇننالقى كورت (ى) بەس بۇ كەسى سىيىھ (كەت نىر، كەت مى، كۆم) ھەما ئەو
كەس كاربىسەرى دوىت بت، ئانگۇ بۇ وان كارا يېت دوو كاربىسەر بى دەقىن. ئەف
شۇننالق نە لكاوه، كارى لكاو ناكەت، ئانگۇ نە قايىم كرنە بۇ شۇننالقى كى دى ئەو
شۇونا كاربىسەرى دوىت دئىت (گۆتن — نىشىكىن — دان،... ...) يان لگەل
پېشناقىت شىكەستى: ل، پ، ژ، ت... را، ت... دا

من گۆتە مىيىھ مىيىھ — من گۆتە وى — من گۆتە

تە دراڭ دا حەميدى — تە دراڭ دا وى — تە دائى

و ه نیشا پالا کر — و ه نیشا وان کر — و ه نیشی کر
مه حیله ک ل دزی کر — مه حیله ک ل وی کر — مه حیله ک لی کر
تشته کی بیشه سیشی — تشه کی بیشه وی — هره تشه کی بیشه
سترى ت (لنگی من) را چو — سترى ت وی را چو — سترى تی را چو
ئه ف شونناقه ل شنگاری دوباره دئیته گوتون پئینک کاری فه، (ت) بپاراستنی
ئت که فته نیفه کا هردو کادا:—
هره بیشه بابی خو: هره بیشه تی
جیه بدہ بزنی: من دای تی
گیین بدہ کارا: من دای تی
بیشه زارو کا و هرن: من گوتی تی
5 شونناقی بوق (خو) پتنی: خو: — ئه ف شونناف بوق حمموو که سایه و شکه ستی
خویه هر و هر و ه کی:—
— هر که سه کی بخویه
— من خو ت قوتیکی را دیت
— ته گوتھ بابی خو?
— سمیری و خالدی شریکیا خو به تال کر
— سالمی ترمیلا خو فروت

جدولاً شوننافاً

مالكا شوننافيت سوار / ساع (جدول ضمائر الرفع)

شوننافيت پيشه لکاو

شوننافيت جودا

كمسي سيين

كوم
نهو

كمسي دووئ

كوم
هوون

كمسي ئيكي

كوم
نهز

كمسي سيين

كوم
ن

كمسي دووئ

كوم
ن

كمسي ئيكي

كوم
ين

مالكا شوننافيت شكهستي (جدول ضمائر النصب والجر)

شوننافيت تاييهت

شوننافيت جودا

شوننافي پ خوفه

بو حمه مو كمسا

خو

شوننافي كورت

بو هرسى كمسىت سىينى

ئ

كمسي سيين

كت مى كوم
وي وان
ئهوى ئهوان

كمسي دووئ

كت كوم
ههوه

كمسي ئيكي

كت كوم
من مه

قایم کرنا ئاخفتى پ شونناقا: ئاخفتىن تەمام دبت هەما شوننافى لکاو لپى شوننافى جودا ھات ئت رېستى دا، بەلى قايىتى دبت هەما ھەردۇو شونناف پىكىفە بىنە پەيچەك وەكى:—

ئەز چۆم — ئەز چۆم

تۇو كورپى جاسمى — تۇو كورپى جاسمى /ى: لەپى دەرى نىشانا شىكەستىيە بۇ جاسمى

ئەم ۋان شۇلا دكەين — ئەمین ۋان شۇلا دكەين

ۋان رېستا ھلۈزەنە:—

تە گۇتكە بايىخ خۆ؟

تە: بىكەرى بۇرىيە بۇ تىپەر ئى شىكەستىيە

گۇتكە: گۇت كارى بۇرىيە بۇ دوو كاربىسەرا، ئىك ئى ساغە ئەو نەي دىيارە ئاخفتىن / گۇتن)، ھىشناقە بۇ كاربىسەرە دووی (بايى)

بايىخ: كاربىسەرە دوویيە ئى شىكەستىيە، بارە / ى پىكىفەنانە

خۆ: بارھلگەر شىكەستىيە شوننافە

ئەرى من گۇتى:

ئەرى: پىشگۈرنە پەيچەكە بەستىيە (مبني/ ممنوع من الصرف) بەلى جەھى سوارە

من: بىكەرى تىپەر بۇ دەمى بۇرى، ئى شىكەستىيە

گۇتى: گۇت: كارى بۇرىيە، ى شوننافى كورتە كاربىسەرە دوویي (باب)

مە رې نىشى كر

مە: بىكەرى دەمى بۇرىيە بۇ كارى تىپەر، ئى شىكەستىيە

رې: كاربىسەرە ئىكىيە ئى ساغە

نيشى كر: كاري كرنىي دوو پارچه يه، كاربسهري كورت (ى) كهفته ت نيقه كا هه ردوو پارچادا، ئهو شونناقى كورته ئى شكهستيه كاربسهري دوو يه (وى، وى، وان) بـلكى ئىك بت و بـلكى گـلهـك بن.

توروى كورپى جاسمى؟

توروى: پـيش گـوتـنه ئـى سـاغـه / ى: شـونـنـاـقـى لـكاـوـهـ، بـقـايـمـ كـرـنـىـ بـىـ لـكـهـلـ شـونـنـاـقـىـ جـودـاـ هـاتـىـ

كورپى: كورپ: بـىـ گـوتـنه ئـهـوـشـكـ ئـىـ سـاغـهـ وـ بـارـهـ / ىـ نـاـقـىـ پـيـكـفـهـنـاـنـيـيـهـ بـقـ پـالـدـانـىـ جـاسـمىـ: باـرـ هـلـگـرـهـ ئـىـ شـكـهـسـتـيـهـ، (ى) نـيـشـانـاـ شـكـهـسـتـيـيـهـ بـزـ بـىـ نـيـرـ.

پیکفه‌نان (الموصول - relative)

ئامرازیت پیکفه‌نانی دوو دهستن:—

۱— بیت فقهه‌تاندنسی / ئانکو بزارتن (**التمییز**) ۲— بیت نیشانکرنی (**الوصف**).
—

ئیک — بیت فقهه‌تاندنسی ئەقنه‌نه:— [بىن، يا، بیت] كت نېر، كت مى، كوم (ى) شونا نافى دگرت، بەلىن هەگەر ناف ھەبت (ى) نا مینت، ت ناف ئاخفتىندا [ا، ئى، يىت] دەمینن، مخابن زانا بیت زمانى كوردى ئەف ئامراز بیت گوھرا بەردايىن، هندەكادىكەن (ن) وەندەكادىكەن (د) هندەك ھەر نىن، نېر ومى تىكىل دكىن بى دەستور وبي ئاساس، حىچجەتا وان ئەمۇھ كو ئەف ئامرازیت كۈوفى ژەھر چار پارچىت كوردستانى نە، يان بەر ھەقكىرنا شىوهى سۆران و بهدىيانىيە. پاشى ئەم دەركەفتىنە دەرفەي ولاتى، مە گەلهك مرۆڤ ژەھەمۇ پارچىت كوردستانى دىتىن، مە نەديت ئىتكى (بىن) پكار ئىنا. كوردستانا رۆز ئاقا و باكۇور ئەو ھەر وەھر (ت) ئىكىسىر بى دەنگ دىكەن دېنىن، ئو ھەر وەكى مە ھەما دوو بى دەنگ ل بىن ئىك هاتن ئىك ژ وان ھوندا دېت، لكوردستانا رۆز ئاقا و باكۇور ئەو ھەر وەھر (ت) ئىكىسىر بى دەنگ دىكەن دېيىن (بىن) حەمۇ جارا، ئەو ئەبەد ناگەھورن (ن) شۇونا (ت) نادانىن، نېر ومى شك نك وان گەلک تىكىل ئىك دىكەن، بەلىن زانا بیت چەلەنگ ھەگەر ھەبن، دقارن رېا راست و دروست دانىن، ل كتابا رېزمانى لاپەر ۸۳ [كارى پىستەبىن د، چ.] (بىن) كىرىيە شۇونا (ى) نىشانا شكاندىنى، سەرانسەرى كتابىن ئەف شاشىنە، ئانکو نە شاشىيا چاپكىزىيە، ئەوتىشىتە كى ۋىزىن زانىن، بەلىن لاپەر ۳۳ [د، رىستەيا مەرجىدا..] دروست يانقىسى، بەلىن لېي وى ئىكەدى ياكىمباخ كرى شۇونا (ى) نىشانا شكسىنى بۇ مى يانقىسى (بىن) ئامرازا پىكفه‌نانى بۇ نېر، لگەل (بىن) دىتىر بۇ نىشانكرنى شۇونا (ئى)... سەرانسەرى كتابىن ووسا شاشىنە.

بى دهنگ كرنا هندهك پيتاب ئاخفتنى دا نه تشتكمى عەجىب غەرييە ل زمانىت دنيابىي بەس ل نك كوردا عجييە چەنكو چوو نزانن ژقوعادا زمانا، وەكى زمانى عربى (ال) بۆ پييتىت شەمىسى ئەبەد نائينە گۆتن (ة / **التائىث**) ل دمايىن ناتە خۇونىدىن هەگەر يە كې بىت، (gh) ئىنكليزى ناتە خۇونىدىن ل فرهنسى (s) و كەلهك ئىت دى لىدما پەيىشى ناخۇونىن، ئەفە نەتشتكە، بەلى ل زمانى كوردى قبھەتە چەنكو زانا يېت زمانى ت دەستپەتكىيدا يېت بۇوينە زانا، حەمموو تىشى كوردىستانى: [لەپەن بىلەمكەن] .

亨德ەك غۇونىت بى دەنك ل زمانى بەھەدىنى:

من گۆته وە ————— مىگۇته وە ————— ن نايىژن

يەك زدەھ — يازدەھ، پىنج زدەھ — پازدەھ (ك، ن، ج) نايىژن

حسىن بىن ل سەربانى ————— حسىن يېيل سەربانى

شرىن يال سەربانى ————— شرىينا ل سەربانى

حسىن و شرىن يېت ل سەربانى ————— حسىن و شرىن يېيل سەربانى، ت نا يېئن (ت+ل)

سى سىق يېت كەفتىنە عەردى ————— سى سىق يېت كەفتىنە عەردى

وەكى ئىك، نىنە دوو بى دەنك

سى سىق يېت يە دارىقە ————— سى سىق يەن يە دارىقە

ت نايىژن ژبهر پ يە كې / دوو بى دەنك

ل كوردىستاندا رۆز ئافا و باكبور حەمموو جارا (ت) نايىژن، ئانكى كەنەر و كۆم نك وان وەكى ئىكىن (بىن، يى، بىن اكت نىز، كەت مىن، كۆم) و بۆ مى دېئىن (ئا) شۇونا (يا)

نه بهس (ت) يا پيـكـفـهـنـانـىـ هـونـداـ دـكـنـ، هـهـرـ ئـامـراـزـهـ كـ، يـانـ شـوـنـنـاـفـهـ كـ، (ت) تـيـداـ
هـهـبـتـ، ئـهـوـ نـايـيـزـنـ، ياـ هـهـرـ ژـحـمـوـواـ گـرـنـگـتـرـ (ت) شـوـوـنـاـفـىـ لـكـاـوـ بـوـ كـهـسـىـ سـيـىـ پـتنـىـ
هـهـرـ ئـيـكـسـهـرـ لـ رـپـژـ ئـاقـاـيـ نـيـنـهـ، ئـامـراـزاـ كـارـىـ حـازـرـ سـقـكـ (د) ئـهـوـ شـكـ لـ غـرـبـيـ نـيـنـهـ
ئـامـراـزاـ دـاهـاـتـنـ (دـىـ) نـيـنـهـ، بـهـلـىـ زـانـاـ يـيـتـ مـهـ يـيـتـ پـهـلـوـانـ، لـ زـانـكـوـيـاـ، ژـ وـانـ نـهـزانـ
ترـنـ تـشـتـهـ كـيـ ژـبـهـرـ تـشـتـهـ كـيـ نـاـ ئـيـنـنـدـهـرـ.

هـنـدـهـ كـ نـمـوـنـهـ:—

بـهـهـدـيـنـانـ عـيـرـاقـ رـفـقـاـفـ وـ باـكـوـورـ

— هـوـسـاـ چـىـ نـابـتـ ————— وـوـسـاـ چـىـ نـابـهـ

— دـىـ چـاـواـ بـتـ ————— وـىـ چـاـواـ بـىـ

عـيـداـوـهـ پـيـرـۆـزـىـ بـتـ ————— عـيـداـ وـهـ پـيـرـۆـزـىـ بـىـ

ئـهـمـ دـىـ ئـاـگـرـىـ هـلـكـهـيـنـ ————— ئـهـمـ ئـيـگـرـ هـلـكـهـنـ

هـوـيـنـ بـرـاـ (يـيـتـ) مـهـنـهـ ————— هـوـيـنـ بـرـاـ (يـيـنـ) مـهـنـهـ ————— كـهـسـ نـابـيـزـتـ بـرـاـ (يـيـنـ) مـهـنـهـ
ئـلـ هـهـرـ چـارـ پـارـچـيـتـ كـوـرـدـسـتـانـيـ

زـانـاـ يـيـتـ مـهـ لـ قـانـ هـهـرـسـىـ ئـامـراـزاـ گـهـلـهـ كـ دـشـهـپـلـنـ، ئـيـكـسـهـرـ (يـيـتـ) جـارـناـ
دـنـقـيـسـنـ (يـيـنـ) جـارـناـ دـكـهـنـهـ (يـيـدـ) يـانـ (دـ) بـتـنـىـ وـهـ كـىـ (تـ) يـيـشـنـاـفـ ئـهـوـىـ شـكـ
دـكـهـنـهـ (دـ) هـهـرـ كـهـسـهـ كـ لـ دـوـوـ ئـاقـلـىـ خـقـ، هـهـرـ كـهـسـهـ كـىـ قـوـاعـدـهـ كـ يـاـ هـهـىـ وـهـهـرـ
كـهـسـهـ كـىـ رـيـنـوـسـهـ كـ يـاـ هـهـىـ.

ئـهـفـ ئـامـراـزـ لـ گـهـلـهـ كـ جـيـاـ بـكـارـ دـئـيـنـ، يـيـىـ وـانـ زـمانـىـ كـوـرـدـىـ نـاـ ئـيـتـهـ بـهـرـئـىـكـ
ئـهـبـهـدـ، وـهـ كـىـ دـيـوـارـىـ بـهـرـاـ، بـىـ هـهـرـىـ نـاـ ئـاقـاـ بـتـ، ئـهـوـ تـهـفـشـنـ وـهـهـرـىـنـهـ دـيـوـارـىـ زـمانـىـ
بـىـ ئـاقـاـ دـبـتـ وـدـسـهـ كـنـتـ.

ئـامـراـزـيـتـ فـهـقـهـتـانـدـنـ (بـزـارـتـنـىـ) گـهـلـهـ كـ جـيـاـ بـكـارـ دـئـيـنـ:—

1- پىكىقەنان بۇ ناسىنى (بىن، يا، بىت) whom، the+who (which that):
پسيار: الذى/ التى/ الذين، ال التعريف) وەكى:—

— بىن ژ وى دەرى ئەتى ئەھى ئەھى گۆت.

— يا دەرسا خۇر نېشىسى بلا بچتە مال.

— بىت نەمەن ئەتىن بلا كەرمەن بخۇن.

— چىلىكت زەر ئىت پېشىرن — ئىت (ت) ناخوونىن

2- نىشاندانا ئەز دۈور وەكى:—

— بىن ھە گۆتە من

— يا ھە ئەز دىتىم

— بىت ھە نىچە ناجح بۇون

3- پالدان (بار و بار ھلگىر) لەنى دەرى، ئامراز لېنى بارى دئىت وېيقە دنووسىت شۇونا (ى)، ھندەك حارا ھەگەر ئامراز لېشىيەن بىت يان لېنى دەنگدارەكى بىت (ى) دەمېنت ل جىيى خۇر، وەكى:—

— برا بىي من نە ل مالە — برى من نە ل مالە

— ئەف دەفتەرە يى كىيە؟ — دەفتەرإ ئەممەدىيە

— دەفتەر يانازادى يە نۇوه — دەفتەر ئازادى يە نۇوه

— ناف بىن كىي مايە؟ — نافى كىي مايە؟ — بىن من نە مايە، يان: (بىن من بىن مايە)

0. (بىن) حارا بەرى پالدانە، حارا دىتىر ئامرازە بۇ دەمىي پ جىي بۇوى/تام

ئەف تزىيىك يېت كىنه؟ ئەقنه تزىيىكىت منن — ئەقنه يېت منن — ئەو تزىيىكىت تەنە.

ل رۇژ ئاقاى: ئەقنه تزىيىكى منن — ئەقنه يې منن — ئەوانا تزىيىكى تەنە

4- بۇ بىزارتنى، ژىك قەقەتىاندىن، هەر ووسا (ى) شونا ناقيه، هەگەر ناف ھەبت (ى) نا نېسىن، هەگەر ل پىشىا رېستى بىت، يان دوما دەنگدارەكى بىت (ى) دەيىت وەكى:—

گۈل يا سۆر نىشان يا دلکەفتىيە — كوللا سۆر نىشانا دلکەفتىيە

— تە كۈزان گۈل دېيت؟ — يا سۆر من دېيت

— كۈزان قەلەم بىن تە يە؟ — بىن نېقەكى قەلەمى منه

— گەندۈرىت زەر بچىن —، يېت كەسک نە چىن

5- دېتە ئامرازا يارمەتى بۇ كارى حازىر بەردوام و كارى حازىر بى جى بۇوى / تام (present perfect and continuous) وەكى:—

— ئەز نانى بى دخۆم / حسن بىن دەرزا خۇ دەنېسىت — بەردوام

— سينەم يا نانى دېپىزىت / دلғىن يا گشتىكا ھلدەكتە

— قوتابى يېت دەنېسىن / پالە يېت دەكىيشن بەرا — دەنكى (ت) و (د) دېنە ئېك دەنگ، ئانكۇ كۆم و كەن نىز بۇ خۇوندىنى و ئاخختىنى وەكى ئىكىن، خۇ بىكەر شك ئېت ساغن پتىنى نە، جياوازى بەس شونناقى لكاوه:—

— يەك پالە نانى بى دخۆت — شونناقى لكاو ت... . كەت

— دەھ پالە نانى يېت دخۆن — شونناقى لكاو ن... كۆم

— من خوارن يا خوارى — در حالى حازىر ئى بىجى هاتىه / تام

— مه گەنلىخۇ بىن فرۇقى — كار ئى بىجى هاتىيە بىن دەم / تام

ئەوان باجانىت خۇ يېت چىنин — كار ئى جى بىجى كرييە / تام بىن دەم

6- هندەك حارا شۇونا كارى هەبۈونى دەگرت، بەلى لگەل جەناف (ظرف مکان)
ھەر ووسا (بۇو) لگەل دېيت بۆ دەمى بۆرى.

رېستە ئاقا دېت بىن هەبۈون ل دەمى حازر ھەگەر جەنافەك (ظرف مکان) تىدا
ھەبت، لىناف ئىزدىت بن كەندى (ناحىيا القوش) هەردىسا هەبۈون شىك بىكار دېينىن
ژىبەر وى ئىككى ئەم دېيىشىن ئاخفتىا وان ژەممۇو لەجىا پەقى ترە، چوو ئامرازا ل چوو
جىا ئەو نا ھونداكەن:—

— بەھار يال وى دەرى — بەھار يەل وى دەرى بۇو. رېستا پېشى كارى
ھەبۈونى نىنە

— سالم بىن ل مەدرەسى — سالم ئى ل مەدرەسى بۇو. رېستا پېشى كارى
ھەبۈونى نىنە

— پچۇوك يېت ل سەربانى — پچۇوك ئىت ل سەربانى بۇون.

پچۇوك ل سەربانى بۇون. (ت) نا ئېتىه گۆتن چەنكۈل) بىن دەنگ لېيھات.

تىپىنە: وەكى دېتە دەمى بۆرى ئامرازىت بىزارتنى دېنە ئامرازىت دانانى/نىشانىكىرنى:

ئىزدىت القوش لگەل كارى هەبۈونى شىك ل دەمى حازر بىكار دېينىن:

بەھار يال وى دەرىيە — بەھار يەل وى دەرى بۇو

سالم بىن ل وى دەرىيە — سالم ئى ل وى دەرى بۇو

پچۇوك يېت ل سەربانىنە — پچۇوك ئىت ل سەربانى بۇون — (ت) لگەل
بىن دەنگ نا بېئىن

7- لگهل (بدل) شونگرئ نافي:

(الياسي بزنا مه ژ دوور ناسي) + (شقان بزنا مه ژ دوور ناسي)

الياس بىن شقان بزنا مه ژ دوور ناسي: الياسي شقان بزنا مه ژ دوور ناسي

(شريني ههفيير كر) + (نانپيئر ههفيير كر)

شرين يا نانپيئر ههفيير كر — شرينا نانپيئر ههفيير كر

(جهپيلا جوت كرن) + (رېتىجەر جوت كرن)

جهپيل يېت رېتىجەر جوت كرن.

جهپيل يېت رېتىجەر جوت كرن (ن) كوما جوتا

8- گلهک جارا ت ناف ئاخفتى دا ئەف ئامرازنه (بىن، يا، يېت) لگهل شوننافيت

كەسى سىيى (ئەمۇ) تىيكل دىن، (ى) دبته (و) ھۆسا [ۋى، وا، وىت] وەكى:-

كانىچ ئەجمەد؟ — (ۋى) ل مال. ئانكۇ: (ئەمۇ + بىن) ل مال

كا خالدا؟— (وا) نانى دېپىشت. = (ئەمۇ + يا) نانى دېپىشت

كا پالىت ھەمە؟ (وىت) روونشىتىن. ئانكۇ (ئەمۇ + يېت) روونشىتىن

ل شىنگارى و باكور گلهک جارا دېپىش [ئى، ئا، ئى] پا (ت) ئەمۇ ھەر نايپىشنى

دوو:— دەستەكى دى ژقان ئامرازا بىن ھەى [ئى، يە، ئىت] بۇ نىشانىكىنى،

دانانى/إقرار، ئەفنه بۇ دەمى بۇرى بەهراپتىر بكار دئىن، سەر و بەرىت نافي

نىشانىدكەن، مخابن ئەقىنە ھەرت رېزمانا كتابا مەدرسى دا ئىكىسەر نىن، پا ھۆسا ئەمۇ

ل رېزمانا بەھدىيىن پسەرەكى نا كەقىن، دى ھەر كارى وان تىكىۋەدان و وەرگىرەن

وشەپلىن بت ھەر سال دى منهاجەكى گھەۋەن.

قان ئامرازا بكار دئىن بۇ:—

1— نیشانکرن / شکل و سهرو بهر:

ئەف دارە ئى رېزىيە — پەدەف: ئەف دارە دى رېزىيە — كەت نىز

ترمبىل يە سەكىنە — پەدەف: ترمبىلە سەكىنە — كەت مى

پچۇو كەت كەن — پەدەف: پچۇو كەت كەن — كۆم

تىپىنى: ئەف هەرسى ئامراز گەلهە كەت كەن، هەر بىزە نە ئىت دىيارن ت
ناش ئاخفتىن دا، بەلىق بىتى وان ئاخفتىن لىك نائىت، ھندهە كە جارا باش ئىت دىيارن
ھە گەر لېت پىتە كە دەنگدار بېتىن يان ناشى نىشانكىرى نەبىشىن، ل ناف ئىزدىتىت بن
كەندى (ناحىيا القوش) باش ئىت دىيارن ل ھەممۇ جىيت ئاخفتىنى:-

بوو كەت كەسەن خۇ نە يە رەزىيە — بوو كەت كەسەن خۇ نە يە رەزىيە: كەت

مى

گای مە ئى قەلەوە — گای بىتى مە ئى قەلەوە — كەت نىز

رەadio ئىت بىن دەنگن — رەadio ئىت بىن دەنگن، — كۆم

ھەر دىسا ئەف ئامراز نە ھە گەر پېشناۋە كە يان پىتە كە يە كەر ل بىن هات ئىتكىسىر
ھوندا دېت، دەنگى وان نامىنت، بەلكى پچە كە دىياربىت ھە گەر پىتە كە دەنگدار
بەرى وي ھەبت:-

كولىلەك يە سۆرە — كولىلەك سۆرە — كەت مى

كولىلەك يا نىسانى يە سۆرە — كولىلەك نىسانى يە سۆرە / كەت مى

كولىلەك يە پە دەرىقە بۇو — كولىلەك پە دەرىقە بۇو

گىندۇر ئى زەرە — گىندۇر ئى زەرە — كەت نىز

گىندۇر بىن وەرزى ئى زەرە — گىندۇر ئى وەرزى ئى زەرە — كەت نىز

گندۇر ئى پ بنى قە بۇو —— گندۇر يپ بنى قە بۇو

چىل ئىت مەغەلداي بۇون —— چىلىت مەغەلداي بۇون — كۆم

چىل ئىت گاۋانى ئىت مەغەلداي بۇون. پدەف دى بىزىن:

— چىلىت گاۋانى ئىت مەغەلداي بۇون. / كۆم

چىل ئىت گاۋانى ئىت ل دەشتى بۇون. پ دەف دى بىزىن:

— چىلىت گاۋانىل دەشتى بۇون. ئىكىسەر(ت) هندا بۇو

چىل ئىت رەش ئىت بى شىرن — چىل ئىت رەش ت بى شىرن

هەر چار (ت) ئىت دىارن

چىل ئىت سېي ئىت پ شىرن — پدەف: چىلى سېي پشىرن

هەر چار (ت) ت ئاخفتى دا هندا بۇون

ئەم ئىت ل وى دەرى بۇوين. پدەف: ئەمەل وى دەرى بۇوين

يان: ئەمەل وى دەرى بۇوين

2— ئامرازا قايىكىرنى بۇ دەمىن بەرى ئى پجى كىرى (past perfect) تام فى

الماضى:

دەرگەھ ئى كلىلداي بۇو —— دەرگەھى كلىلداي بۇو. كت نىز

پەنجەرە يە گرتى بۇو —— پدەف: پەنجەرە يە گرتى بۇو. كت مىز

پسيار ئىت سقك بۇون، — پدەف: پسيارت سقك بۇون. كۆم

3— لگەل جەنەف (ظرف مکان) ل دەمىن بۇرى:—

ئەز ئى ل مالبۇوم —— ئەزى ل مال بۇوم

سینه‌م یه ل مدرسى بwoo — سینه‌مهل مهدره‌سی بwoo

هوين ئىت ل ئاهنگى بwoo — هوينل ئاهنگى بwoo / ت ناخوون

وهكى مه گتونى، ئەف ئامرازنه كەلىپچىت ديوارى زمانى كوردىنى، بىي وان ئاقا نا
بىت، هندهك رپتا سى چار جارا دئىن وەر جار معنه كە جودا ددەت وهكى:-

قەلەمىئى تە بىن رەش بىن تە دايىه من ئىنى شكەسى بwoo.

هندهك جارا شك هەربىزى ديار نابن ت ناف ئاخفتىنى دا، بەلى بىي وان ئەبەد
ئاخفتىنى لىك نائىت وهكى:-

چىل رەشه — ئاخفتىنى كە گرۇچە، ناچىتىت

يا دروست: چىل يه رەشه — پدەف: چىلە رەشه

گىندۇر زەرن — ئاخفتىنى كە گرۇچە

يا دروست: گىندۇر ئىت زەرن — پدەف: گىندۇرت زەرن

مېھ سېپىه — ئاخفتىنى كە گرۇچە

مېھ يه سېپىه — پدەف: مېھ سېپىه — كەت مىئى

مېھ ئىت سېپىنه — مېھ سېپىنه، كۆم (ت) ژىنى ديار نابت

تىيىنى: — ئەف ئامرازنه يىت ل ناف ئاخفتىنا ئىزىدىت وەلات، وبەتايىتى ل بن
كەندى باش ئىت ديارن، بەلى لناف كوردىت بەھدىنى ل عراقى تىكىل دكەن
ھەردوو كا (يا، بىن، يىت) لگەل (يه، ئى، ئىت) ولناف كوردىت باکوور ورپۇز ئاقا
بەس دوو ھەنە [ئا] بۇ مىئى (بىن + بىن) بۇ نىر و كۆم] گەلەك جارى نىر و مىئى ژىك
ناناسن، لناف كوردىت عيراقى ژى، ناف چىاى هندهك جارا (بىن) و (ئى) تىكىل
دكەن بەھرا بىتر ژېر دەنگى (woo) يان دەنگى (ا) پچەكىن خوار دكەن مخابن زانايىت
مە دەرا خۇز لى نايىن جارەكىن قى شاشىيەن ديار بکەن و چارە سەر بکەن. پ دەھا

(ئ) و (ئى) يىت تىكىل كرین و ئىك شۇونا ئىكىي يىت نېيىسىن ت قى پەرتۇو كا [زمان وئەدەبى كوردى پۇلا ۱۲] دا، ئو چەنكۇو ئەم ل ئاخفتنا باکور و رۆژ ئافا نه يىت پشت راستىن، دى هنده ك نۇونا ژئاخفتنا عىراقى گرین يا بەهدىنا وەكى:—

ھەگەر تە پسيارا حالى كر، دى بىزى:

تۇو ئى چاوان؟ — پەدەف: تۇوى چاوان؟

بى ئىزىدى — بە تايىھەت ل بن كەندى — دى بىزىت:

ئەز ئى باشم — ئەزى باشم. بەرسقى وەكى پسيارىيە حالى وى دىار دكەت. يە دروستە

خەلکى چىای سى شىكلىت بەرسقى يىت ھەين:

1 — ئەز ئى باشم — ئەزى باشم — ئەفە يە دروستە

2 — ئەز بى باشم — ئەزى باشم / ئانكۇ ئەزم بى باش ژناڭ گەلهكى، ئەف بەرسقى يە شاشە چەنكۇ پسيار دخوازت برانت تۇو ئى چاوانى، نا خوازت برانت كى ئى باشه ژناڭ حەموو كا.

ھەر ووسا: ئەم يىت باشىن. بۇ كۆم، ئەو شك نەيە دروستە

ئەم يىت باشىن. ئەمت باشىن. بەرسقا دورستە

3 — ئەز بى باش نىنم — ئەزى باش نىنم. ئەفە شىكى دىيە بى ئاخفتتى، ئى دروستە ھەگەر گۈت با (ئى) شۇونا (بى)، ئەف تەرزە سەر دكىشىتە زمانى ئەملانى وەكى (نە) ل دوما پىتى دئىت (es mir geht gut nicht)

ھەگەر بىزىت:

ئەز ئى باش نىنم — ئەزى باش نىنم — بەرسقى يە دروستە

بىبىنە چەند جياوازى يەھە ت نېقەكە: (ئى) و (بى) دا بىز نېر

و ت نیقه‌کا: (یه، یا) دا بۆ مى:

ئەز ئى باشم، و ئەز بىن باشم

ئەز يه باشم، ئەز يا باشم

مخابن ئەقەت رېزمانا کوردى دا نىنه

(ا) لگەل كۆم، و (ا) لگەل كت مى، لگەل كۆمى ئاكو نىشانا شكەستىيە وبەس:
وهكى چىلا، بىخا كىشكا، كوركا...

بەلى (ا) لگەل كت مى نافى پىكقەنانىيە (يا) گەلهك جى يىت هەين وەكى:
چىلا من، چىلا زاي، چىلا پ شير، كىشكا ئىزدى بىزنا نان خوارى، ئەز يا دەرزا خۇ
دنقىسىم و هييش يىت ماين

ئى پا نافى پىكقەنانى بۆ نىشاكرنا مى (يە / ھ) ھەرت كوردى دا نىنه: چىلە زەرە/
مرىشكە رەشه / ئەزه پتنى مە. (يا) قەقەتىندى شۇونا (يە) پكاردىنن وەقە شاشىيە كە
ھەرە مەزىنە

ھەر ووسا (ئى / ى) بۆ نىر، يان (ى) شكەستا مى، پالداندا نىر جوداكرنا نىر
لگەل دەما ھەرووسا ژەر شوننافى كورت حەممو ئىت تىك شىلايانە، بى سەر
ونىشان،

مخابن زمانى كوردى ھۆسا بىنت ت دەستىيت نەزاندا دا

چ گالگالا خىسىك ل بن ھەلۋە:

1 حەميدى نان خوار: حەميد بکەرى بۆرى تىپەرە ئى شكەستىيە، ى نىشانا
شڭاندنا نىرە

2 حەميدى بى خىرەتە: حەميد: پىشگۈزىنە، نىشانكىريە، ئى ساغە، ى/ئى:
ئامرازا نىشانكىرىتىيە بۆر كت تىر

3— توو کورى حەمىدى: حەمىد: بار ھلگرە ئى شىكەستىيە: (ى) شوننافى پىقەيە سەرد كىشىتە پىشگۇتن (توو)

ھەردىسا: (ى) ئامرازا شىكەستنا نىر يات بىندا ھندابۇرى

*— توو حەمىدى: حەمىد پىنگۇتنە ئى ساغە، ئى: شوننافى پىقەيە سەر د كىشىتە پىشگۇتن تۇو

4— حەمىدى ناجحىكىريە: حەمىد: حەمىد: شونبىكەرە ئى ساغە، ئى: ئامرازا

دەمى بەرى پەجىپۇرۇيە بۆ نىر (تام)

*— حەمىدى نانى دخوت ئى: پىكەفەنان ئامرازا كارى حازز بەدەۋام

*— حەمىدى ل سەربان ئى: پىكەفەنانە شۇونا ھەبۇونى لگەل جەنەف

*— حەمىدى مالا پىتىنى: حەمىد: حەمىد پىش گۇتنە ئى ساغە، بارە

ئى: نافى پىكەفە نانى يە بۆ پالدان

5— توو کورى شەمەيى? شەمەيى: شەم بار ھلگرە شىكەستىيە، ئى: نىشانا شىكەستنا مىيە.

ئى: شوننافى پىقەيە سەرد كىشىتە پىشگۇتن (توو)

*شۆپكى شەمە دارە: شۆپك پىشگۇتنە ئى ساغە/ بارە. ئى پىكەفەنانا بارىيە

*شەمەن نان پات: شەم: بىكەرى بېرى شىكەستىيە، ئى: نىشانا شىكاندنا مىيە.

*شەمە بىن خىرتە: شەم: پىشگۇتنە ساغە، ٥/ يە: نافى پىكەفەنانىيە بۆ نىشانىكىرنا مىي

*شەمە خەملاندىيە: شەم: پىشگۇتنە ساغە، ٥/ يە: ئامرازا دەمى بەرى پەجىپۇرۇيە

*ئەقە شەمە: شەم: پىنگۇتنە ئى ساغە، ٥: كارى ھەبۇونىيە / كېنۇنە

- 6—ئەقە چىلە: چىلە: پىشگۇتنە ساغە، ھەكارى ھەبۈونىيە
- 7—چىلە فرۇتىيە: چىلە پىشگۇتنە ساغە، ھەكارى ئامرازا كارى پەجى بۈۋەيە
- 8—چىلە كە بەلە گىيا خوار: چىلە: پىشگۇتنە ساغە، ھەكارى ھەبۈونىيە ئامرازا نەناسىنلىيە (أداة نكارة، ھەكارى ھەبۈونىيە)
- 9—چىلە پ شىرىھ: چىلە: پىشگۇتنە ساغە، ھەكارى ناھىيە پىشكەنلىيە بۆ نىشانىكىرنى
- 10—چىلا گىيا خوار: چىلە: بىكەر ئىپەرى بۇرىيە ئى شىكەستىيە، (ا) نىشانا شكەندىيە بۆ كۆم
- 11—چىلا ئەحەمەدى زا، چىلە: بىكەر ئى بۇرىيە تېنەپەرە، بارە، (ا/يا) ئامرازا پالدانىيە بۆ كەت مى
- 12—چىلا زەر چىرپىا: چىلە: بىكەر ئى نىشانىكىريە، (ا/يا) ناھىيە پىشكەنلىيە بۆ نىشانىكىرنا كەت مى
- *—چىلا لناش دەوارى. 1 / ياخىنلىكەنە شۇونا ھەبۈون لگەل جەنەف
- 13—گافانى ل بەر چىلا: گافان: پىشگۇتنە ئى ساغە، ئى/يى: ناھىيە پىشكەنلىيە شۇونا كارى ھەبۈونى
- چىلە: بىنرىيە (محروم) ئى شىكەستىيە، (ا) نىشانا شكەندىندا كۆمە
- 14—گافانى گوندى يەن ل بەر چىلا
- گافان: پىشگۇتنە ئى ساغە: ئى/يى: ناھىيە پىشكەنلىيە بۆ پالدانى، يى: ناھىيە پىشكەنلىيە شۇونا كارى ھەبۈونى، ل: پىشناڭ، بەر: جەنەفە نا ئىتىھە وەرگىزىان

ناڤیت نیشاندانی (أسماء الإشارة)

ناڤیت نیشاندانی بهس دوونه:-

نیزیک (ئەف، + بۆ کت، ن بۆ کوم)

دوور: ئەو+(بى+ھەنى) بۆ کت نىر، (يا ھەنى) بۆ کت مى (يىت ھەنى) بۆ کوم
(بەھرا بىر ژ حارا [ئەو] نا ئىتىھ گۆتن، دەپتىن بەس (بى+ھەنى، يا ھەنى، يىت ھەنى)
بەلۇ ت ئاخفتىندا گەلەك معنا ژى دچن، وەکى ساغ و شىكەستى وقائىم كىرۇن و
بەرسف قەدان... . هىند

1—:(ئەف): وەرگىران: سوارە/ ساغ، بۆ حەمەوو كەسا يىت نیزیك.

ھەر ووسا دېتە شىكەستى شەك وەکى شۇننافا (ئەقى/ قى — ئەقى/ قى — ئەقان)
قان)، بەلۇ ھۆسا پېتىن نايىتىھ بىكار ئىبان، لازىم دوو پله لېن ھەبىن يان دى رىستە كە
گرۇج ژى چى بىت وەکى:-

— ئەقەيدە: ھۆسا يە دروستە: (ئەف + + ھ) پله ك بۆ ئاگەھەكىرنى، پله ك بۆ
ھەبۈونى (كىنۈونە)

— يان دى نافى نیشاندای ل پىن ئىت، لگەل رىستە كە كارى دروست تىداھەبت
وەکى:-

ئەف نان تە بىن خوارى ————— ئەف + ناف + كار

ئەف شۆل كارى تە يە ————— ئەف + ناف + ھ ھەبۈون

ئەقەكتاب / ئەقەكتابا من ————— ناف پېتىن نەتىن گەھىشتىيە

بەلۇ ھەگەر بەرسف بىت بۆ پىيارەكى: كانى كتاب؟ ئەقەكتاب.

کانی کتابا من؟ ئەقە کتابا من. — ناقى نیشاندانى + بەرسق معنا تەمام دبت
ئەقە کتابا منه. معنا يە تەمامە بىن پسيار

ئانکو: نیشاندانى دقیقت دوو پله لپى هەبن، ئىك هايدان/ئاگەھ، ئىك هەبوون
وهكى:—

ئەقە يە:— (ئەق + ھ + ھ) (ھ) پاراستنە / وقايه (بەرقەدانك)

يان: ئەق + ناقى + هەبوون يان كار

وهكى: ئەقە برايىن تەيە: (ئەق + هايدان + هەبوون)

: من ئەق مكتوب يا نقىسى: ئەق + ناقى + كار

وهكى مە گۇقى رېستا كوردى گەلەك نەرمى بۇ پىشى وپاش و گۇهارپىنا پەيغا يَا
تىدا هەى، ئەقە بۇرۇشكىت، هەرسا بۇرۇشكىت،

(ئەقە يە) دبته (ئەقەنەن) ھ دبته ن / هەبوون، (ھ) دبته (ھ) پاراستن

چىدابت بىزىن: ئەقەنەن: ن بۇ هەبوون و ن بۇ پاراستن

ئەق قەلمەم نە بىن تەيە — ئەق قەلمەمنە نە بىن تەنە: كۆم / (ن)(ن) شۇوناقى
لكاوه يادى هەبوونە

ئەق قەلمەم نە بىن تەيە — كت نىر (ھ) شۇوناقى لكاوه لگەل قەلمەم نا ديار بت

ئەقەنەن قەلمەمييت تە؟ / ئەقەنەن قەلمەمييت تە؟

ئەقە ئەز: ئەق رېستە نەيە تەمامە، هەگەر نە بەرسق بت بۇ پسيارەكى،
وهكى:— كا تۇو؟ دى بىزى: ئەقە ئەز

ھەگەر رېستە دانان بت (خىرىيە، statement) بىن پسيار دى بىزى:—

ئەفە ئەزم / ئەز ئەفەمە، ئەم ئەقىنەين / ئەقىنە ئەمەين، مالى مە ئەقەيە. ئانكۇ
ھەبۈون/كىيۇنە بىچ دېيت

پکۈرۈتى نىشاندان سى پارچەنە (ئەف + ناف + كار (دروست يان ھەبۈون / ھ
بۆكىت، ن بۆ كۆم)

ناڤىت نىشاندانى يىت وھرىگىرا شىكەسىتى نەھندە ئىت ئالۋۇزنى، رىستكە تىيگەھشىتى
بىچ دېيت:—

پ ۋى ترمىتلىي مە بۇو کا خۆ ئينا.

ئەفى سائىقى ئەم ئىنايىن.

ئەقان بەربۇو کا گۆقەندى كر — ۋان بەربۇوا گۆقەندى كر

ھەر ۋان مىڭانان رەوانە كە

دى پ ۋى كىيركى تە كۈزۈم

2- نىشاندان بۆ دوور: ئەو بىچ ھە / ئەو يە ھە / ئەو يىت ھە

پېرسىت ئەقىنە شونناف لگەل (ئامرازىت پېكىشىناني + ئامرازا ئاگەھىرىنى/ھايىدانى)
يا پېقەكى، ئۇ بەهابىت شونناف ژى نائىتىه گۆتن وھكى:—

بىچ ھە — يَا ھە — يىت ھە

ئانكۇو ناقى نىشاندانى بۆ دوور ((ئامرازىت پېكىشى نانى نە + ئامرازا ھايىدانى: ھە)
ھندەك جارا (ى) پسەرفەدەكەن ئەوشك شوننافى كورپە بۆ / قايمى كىرنى لگەل (ن)
بۆ پاراستنلىق / وقايه:—

بىچ ھە — بىچ ھەنى / يَا ھە — يَا ھەنى / يىت ھە — يىت ھەنى

بۆ قایم کرنی هنده ک جارا (ن)ه کەدی لئ زیده دکەن، دبنە دوو (ن) وەکى:—
بیت هەنینه هەفایت ھەوھ

بپاسى کت نير ومى و كۆم پناھى پىكىفەنانى ديار دبت، بەلكى كارى بۇونى شك
(ھ، ن) بكاربىن وېي بناسن

بىن هەننیه كاركى علی — (ھ) كارى ھەبۇون بۆ كت

يا هەننیه بزنا شقانى — (ھ) كارى ھەبۇون بۆ كت

بیت هەننیه يېچىكىت بەرخەفانى — (ن) يا دوماين كارى ھەبۇون بۆ كۆم.
ニشاندانان نىزىك (ئەف...). ساغ و شىكەستى و نير ومى كت و كۆم ھەيە و سەر
دەكىشىنە شۇننالا.

بەلىن نيشاندانان دوور سەر دەكىشتە ناھىت پىكىفەنانى (بىن، يا، بیت) نير ومى كۆم
ديار دکەن، رەگەزى پەيپى (ھە) نائىتىه گوھارتن، (نى) ھەبت نەبت وەكى ئىكە
بیت ھەننی كاركىت ھەوھ — ساغ پىشگۈتن / مبتدأ مرفوع

ئەز دى كارك بیت ھەننی كرم — جەھى شىكەستىھ بەلىن يە حشکە / جامد، مبني

ھەرە (بىن) بیت ھەننی قەگىرە / ھەرە بىزنىت ھەننی قەگىرە
من هنار ژ (دارا) بیت ھەننی چىن / من هنار ژدارىت ھەننی چىن

ئامرازىت هەبۇنىٰ و يارمه تى لگەل كاري

(د، دى، ب، ۵)

ئەشقەشك بابەته کى گرنگە و تىكىپايە ئۇ نەي بەرچاقە، ئەم دېينىن نقيىسكارىت مە يىت گوھرا بەرداي، ھەر يېشى نىن وەرئىك ل ھەوايىكى بکاردئىنت و پ رېتىووسەكىن دنقىيىت جار ل شۇونا ناۋىت پىكقەنانى بكار دئىن و جار ناۋىت پىك قەنانى ل جەھى وان دنقىيسىن، پ مە نەيە خۆشە ئەم بېزىن ئەشقە سووجى زانايت زمانىيە، بەلى دېيتىت بېزىن، چەنكو راستىيە، ھەر كىيماسىيەك ت زمانى دا ھەبت ئەون سەبەب، پ راستى حەموو كورد بەرپرسن.

1—(د) يارمه تى كار: ئەشقە كارى تىس دكەت مەعنا كشتىكىنى ولقىنى ددەتىن
(تفعيل) رەگەزى وى ئى قەگرتىيە ژ(do يائىكليلىزى)

ئامرازىيە، كشتىكىنا كارى كوردى ژ زمانى ئىنكليلىزى وەرگرتىيە، بەلى فارسى (مى)
رئەلمانى (mach) يە گرتىيە، فارس (ماخ) دكەن (مى)، كورد (do) دكەن (د)،
كوردى (د + كار) فارسى (مى + كار) وەكى:—

كوردى:— رەف / درەقىن، ئەم درەقىن — دەمى حازر بى سەشك

— خۇ / دخوت: ئەو دخوت — ھەرووسا

— نقىس / دنقىيسىن: ئەو دنقىيسىن — ووسا

— رەف / درەقىم: ئەز درەقىم — ووسا

— چىن / دچىنى: تۇو دچىنى — ووسا

فارسی: — رف / می رفهم — من می رفهم

— خور / می خورد — ئه و نان می خورد

— نقیص / می نقیصیم — ما می نقیصیم

(د) ل ئاخفتنا بەھدینا گەله ک يە كرە، دەنگى وى دېت (ت) وەكى ئامرازىت پىتكەنانى وېيشناف (ت..) دېتىتە گۆتن، هندى هند يە كرە ل ئاخفتتى، لگەل پەيچا پېش وى دخونن، بەلى ل ئاخفتنا سورانى باش يە دىارە، يە فەكىرىيە نەيە كرە (دە)، ئو ھەردىسا پەخافتنا بەھدینا شىك بۇ دەمى داھاتن دەنگى وى درېز دەن (دى) ئانكى بۇ دەمەكى دوور (داھاتن)، وەكى:—

خۇم / دخۇم: ئەز نانى دخۇم — ئەز نانىت خۇم — پ دەقى دېتە (ت)

خوين / دخوين: ئەم دەرزا خۇ دخوينىن — ئەم دەرزا خوت خوينىن

مال / دمالت: ئەو دمالت — ئەوت مالت — ووسا

چى / دچى: تۇو دچىيە مەدرەسى؟ — تۈوت چىيە مەدرەسى؟ ووسا

تىپىنى: — راستە دەنگى (د) پەدەف وەكى (ت)^۵، بەلى چىتە بنقىسىن (د) ژېھ سى كىتكا:—

ا - بەھدینانى ژى ل گەله ک جىا دېتىن (د) وەكى: داھاتن، چەپكىن بۇ جوتە كار، لگەل شعر و سەلەيقا موسىقى و سترانا

ب - لگەل سۆرانى دا نىزىكى ئىيىك بن.

ج - ئامرازىت دېتىر لگەل ناۋا حەموو (ت)ن. قىچارى دېتىت جودا كەين يېت ل گەل كارا حەموو (د) بنقىسىن و يېت ناۋا حەموو (ت) بنقىسىن، مخابن زانايىت مە ئامرازا تىكىل دەن، جار (ن)، جار(د)، جار (ت)، چاواھاته بىراوان ووسا دنقىسىن.

— 2 — (د) لگهل دهمی داهاتن دریز دبت دهنگی وی (دی) دیار دبت په یقه که سه ر به خو گله ک جارا دکه فته ناف رپستی دا نهل گهل کار وہ کی:—

— ئمو دی که فت — دی ئهو که فت هه گه ر نه حروونت — پده فی شک هر

(دی) دمینت

— ئهز دی چم — ئهز دی ساله که دی چمه حه حجی — ووسا

— دی هلکه ين — ئهم دی ئاگری هلکه ين — ووسا

— دی دروون: — هروون دی گه نه خو دروون — ووسا

بکار ئینانا (دی) بھس بؤ هردوو دھمینت داهاتنیي:—

داهاتنا بلهز : رابه حه موو پ کارن دی چنه.

داهاتنا پ دلی خو: ئهم دی سبهی چین.

بھلی کاره کی دیتر (دی) بین ههی نه بؤ یارمهق لگهل کاری داهاتن، لگهل کاری داخواز بکار دئیت ئانکو (لیخورپین) دا کاری زووبکەت، ووسا ژی حسیب دبت ئامراز:—

دی رابه ھیش من تورو نه کوشی (چی دبت بیشنى لیخورپین)

(د) ل چار جیا بکار دئیت:—

ا - دھمی حازر بین سفک: ئهز دزانم کوردى بئاخشم

ب - دھمی حازر بھردوام: ئهز بین کوردى دنھیسم

ج - دھمی بؤری بھردوام: وہ کی تورو هاتی من نان دخوار.

د - لگهل چه پکرنا جو ته کار حازر دھستپیک / چه پ کرنا قایم:—

بچم بیینم؟ وہ اللہ بی نه دچم و نه دبینم.

ئەفە چەپکرنا قايىه وەكى (لن - بالعربىيە)

تىبىين:— (د)، (دى) عەكسى ئېنكلەيزى، لگەل رەستا چەپکرى نائىن بۇ دەمىز
حازر وداھاتن، شۇونا وى (نە) درېڭ دېت:—

ئەز نان دخۆم —— ئەز نانى نا خۆم

ئەو دى ئېتە مالا مە —— ئەو نا ئېتە مالا مە

بەلى ل دەمىز بۇرى بەردەۋام وەكى خۆز دەمېنت:—

من نان دخوار —— من نان نە دخوار

3- (ب) ئامرازە بۇ پېكىرنى: بۇ كارى داخواز ئېك رەگەز (فعل امر / مجرد غيرمركب)

وەكى:— بىخۇ ، بنقىسىه ، بنقە ، بىرە ، بىچىنە ، بىكولە ، بىغىنە ، بىز مىزە ،

بەلى بۇ كارى دوو پارچە هەگەر پېشىگەر ھەبت گەلهك جارا پېشىگەر شۇونا (ب)
دەگرت وئەف ئامراز بىن نەقىت وەكى:—

ھەل گەرە ، فەختۇ ، رابە ، داقوتە ، وەرگىزە ، فەكتۈلە

(ب) بۇ كارى حازر دەستېپىك (لام الامر في العربية - الشروع):

ئەز نەقىم بچم

ئەو نقارات نانى بخوت

بلا بئىت و ستۇرى خۆ بشكىنىت

ھندەك جارا (ب) لگەل شەرتى يان ھىقى دېتە (ب)

خۆزى ئەو بەراتا —— خۆزى ئەو ھات با

ھەگەر تە بدیتا تە وى بکوشتا — ھەگەر تە دېتبا دى تە كوشتبىا

تیبین:— بۆ چەپکرنی (ب) لگەل کارى داخواز نا مینت:—

بنقیسه دهراخو ————— نه نقیسه دهراخو

نان بخو ————— نان نه خو

بلا بخوت ————— بلا نه خوت

بەلی لگەل حازر دەستپېك جۆته کار، (ب) جاره کەدی دېتە (د) هەگەر رستە

قایم چەپکر (نفی جزم):—

بلا بچت ببینت ————— نەدچت و نەد بینت

ھەگەر من زانی با دئى من دا با يىن ————— من نەد زانی لهوما من نەد دايى

ئەو ھەرسى ئامرازىت بۇرین (د، دى، ب) ئەون يىت لگەل کارى دروست بكار

دئىن

4— (ھەبۈن / كىيۇنە / تنوين عرهىي) ————— are ; is ئىنگلەيزى) وئەقىنە بۆ

پىشىنانا رېستىنە ھەگەر کارەكى دروست ت ناف رېستى دا نەبت ئانكۇو لگەل ناڭا
و پىشىشانا پكار دئىن، توودقارى بىشىجى ئامراز (حروف / أداة) و دقارى بىشىجى كار (فعل)
و دقارى بىشىجى شۇوناھى پېتە (ضمير مُتصل) چەنكۇو شۇونا كار دگرن، و وەكى
كار دەم ھەپىنە وەندەك جارا شۇوناھى لكاول جىيە وان دېتىت، بەھرا بىر ل دوما
رېستى دئىن گەلهك ئىت فەرن بۆ ئاقاكرنا رېستى و تىنگەھشتىنا ئاخىفتى، و وەكى:—

ئەقە قەلەمى منە ————— (5) معنا تىنگەھاند

ئەقە قەلەمى من ————— ھەگەر بەرسقا پسيارەكى بت يە دروستە، ھەگەر نە

بەرسف بت، نە يە تىنگەھشتىيە

كا قەلەمى تە؟ ————— ئەقە قەلەمى من. — يە تەمامە

لگه‌ل هه بیوون (۵، ن) چى دېت رىسته ئىك گالگال بىت و يە تەمام بىت وە كى:—
كىت: ئەقەيە، ئەقە تەختە، ئەقە تەختىن عەمادىيە، تەختىن عەمادى ئى نۇوھ
كۆم: ئەقىنه نە، ئەقىنه تەختىن، ئەقىنه تەختىت حسېنى و عەمادى نە، تەختىت حسېنى
و عەمادى ئىت نۇونە

هندەك کاریت دیگەر بیت فەکرنى (٥)

1— بۇ چەپ كرنى و پسياري (negative and interrogative) لەھەمى حازر بەر دەوام و دەھەمى پ جى كرى (مستمر و تام) شۇونا ناقىت پىكىفەنانى دىگرت (يا، بى، بىت):

من مريشك يا كوشى — من مريشك نه كوشتىيە.

من مريشك بىت كوشتىن — من مريشك نه كوشتىيە.

ئەو بىت دخوت — ئەو ناخوتە

ئەو بىت دخون — ئەو ناخونە

يان پسيار:—

تە چى خوارىيە؟ — من نان بىن خوارى — من چوو نه خوارايە

ئەو چى دنىيىستە؟ ئەو بىت دەرسا خۇ دنىيىست — ئەو چوو نانقىيىستە

پچووڭ چى دكەنە؟ — ئەو بخۇ بىت چىپرۇڭ كا دېيىن.

ئەو بىت دېيىن چىپرۇڭ كا بخۇ — ئەو بخۇ چىپرۇڭ كا بىت بېيىن

2— بۇ ھايدانى لگەل كارى داخۋاز، ئەم دقارىن بېيىن لەنى دەرى دبته شونناف بۇ بىكەرى پىيىز (ھ كت، ن كۆم) وەكى:—

بنقە — توو بنقە / بنقىن — هوون بنقىن

رابە — توو رابە / رابىن — هوون رابىن

— ٣— لپی نافا دنوو سیت بۆ رکمانی و ئاخفتنا دژوار، ههچۆکە (کائما) دبنه دوو
ههبوون بۆ قایم کرنا ئاخفتتى:

— تۇو ئەو مىزەى: تۇو حەقى من بخۇى؟ (٥) ههبوونە، ئى شوننابە ئەو شك
ههبوونە

— ھوون ئەو مىزەنە، ھوون مالى من بخۇن؟ (ن، ن) ههبوون (کىيۇنە) و (٥، ٥)
پاراستن (وقايىه)

— ئەفە ئەو شقانە يې بىن بىزنا مە هىندا كرى (٥، ٥) ههبوون و (ى) پاراستنە

— ٤— بۆ نىشانە كە ناس پىناڭ ودەنگ بەرەرداي (للاطلاق absolute) وەكى
مروقەك يان تىشىتە كى پ نىشانە كى ئى ديار و پىتگۈتى بت، چوو شك نا چىنى
وەكى:

سېقە سۆر، فاتە رەش، باسکە زەلام، ئىزىدىنە مىر، خدرە دين، دينە مىز

— ٥— بۆ كارى داهاتن بىن بلەز:

رەبە حەمەوا كارى خۆكىر دى چنە — ئەفە جىاوازە ژداھاتن يا پ دلى خۆ: ئەو
دى چن

بۆ من بخۇونە ئەز ئى حازرم دى نقيسمە — پ دلى خۆ: — ئەز دى نقيسم.

— ٦— بۆ هايدان لگەل نىشاندانى (التنبيه مع الإشارة) دا ئاگەھلى ھېبت بەرى
خۆ بەدەتى، ۋېھىر وى ئىتكى ناھى نىشاندانى (ئەف) دېيت دوو پله ھەبن (فەكىن)،
ئىك بۆ ھەبوونى ئىك بۆ هايدانى وەكى:

ئەفە يە ئەف + ھ ووسا رىستە يە تەمامە

ئەفە كتابا منه ئەو شك دوونە

ئەفه يە كتابا من — هەر ديسا دوونە

ئەف مروققنه ژكىن دەرى نە؟— مروققنه: (ن) هەبوونە (٥) ھايىدانە / دەرى نە: (ن)
هەبوونە/شونناقه، بەلىٽ (٥) پاراستنه، چەنكۇو (دەرى) دوماى دەنگدارە، ھەگەر مە
(ى) ژىقە كر دى بت (دەر) ھنگى (٥) نەۋىت.

ئەف مروققنه ژكىن دەرن — ھۆسا ژى يە دروستە

7 — گەلەك كارييت دى يىت قەكرنى يىت ھەين، چەنكۇو ئامرازە كە گەرنگە،
چەند لىٽ قەكۆلين ھەر دى ھندە كا ژېيركەين ودى سەرئاخشىنەقە ل ھندە ك جىيت
دى و كى پىشگىرى (مجرور) وبكەرى نەناس (مبني للمجهول) وھەۋالىت وى.

پاراستن - الوقایة

ئامرازیت پاراستنی ئەقىنه نە: (ى، ن، ھ)

ئامرازیت پاراستنی لېي وان پەيغا دئىن ئەو يېت دوما وان پىتهك دەنگدار ھەبت و ئامرازە كەدى پەرۋە كەن وەكى ھەبۈون ياشۇنافەك لکاوا، ھەرچۆكە دېتە مەرتال بۇ پەيقى، ھىچ چۈچ معنا نىنە، وەكى:-

كەن

ئەفە سالىھ ——— (ھ) ھەبۈونە بىن پاراستن چەنكۈو سالىم دما وى نە دەنگدارە

ئەفە خودىدايە، دوما خودىدا دەنگدارە / (ى) پاراستن ھات لگەل (ھ) ھەبۈونى:

(سالىھ +)، بەلىخ خودىدا + (ى + ھ)

بىن ھە ھەقالى من ——— نىنە پاراستن

بىن ھەنى ھەقالى من ——— (ى) شۇنافى كورت ل نىشاندانادوور زىلەبۈو بۇ

قايم كىرى، (ن) ھات لگەل بۇ پاراستنی:

بىن ھە + (ن + ى)

كۆم

ئەفە سالىھ ——— ئەقىھ خودىدانە / ھەردىسا (ن + ھ) ھات ژېھر پىتا دەنگدار (ا)

كتاب ل كى دەرى نە كۆم

ئەقىھ معلمانە كۆم

تیبین چه نکو به هر ابر پاراستن لگه ل هه بیونی دئیت ولپین په یقیت ده نگدار، ل
ده می بوری کیم بکار دئیت ژبه ر هه بیون ل ده می بوری دبت (بوو) پا فی جاری
دوما په یقی ده نگدار بت یان نه ده نگدار بت حیاوازی نینه:—

ئه و سالم بیون — ئه و خودیدا بیون — بی پاراستن

ئه قنه معلم بیون — یت دی معلمابیون — ههر ووسا

(ت) ئەت زمانى كوردى دا*

ل زمانى كوردى بههدينى (ت) گەلهك جيهىت پكار ئيانى يىت هەين، ئۇ گەلهك معنا ژىچى دىن، ئەف (ت) هندى هند يە كېرە هەر بىزى ديار نابت خۆل خۇوندنى لىگەل پەيشا پېشىيا خۆقە دنووسىت و دئىتىه گۆتن، ل هندەك جىا ئىكسەر هندا دبت ئۇ نائىتىه خوندىن وەكى پېكىشەنانى لىگەل پىتە كە كىر، ئۇ ل هندەك جىا نا هندا بات چەند يە كېرىت وەكى پېشىاف يان شۇنناش لىكاو، وەكى:—

نەھك يىت ت ناف نىسکادا — نەھكىت ناف نىسکادا

من چىيل ت خانى كر — من چىيل ت خانى كر

ھەگەر چوو ل پېشىاوى نەبت يان ل پى دەنگدارەكى بىت دئىتىه خوندىن (ئەت) وەكى:—

ئەت كى دەرى دا بۇوى توو ھەتاڭۇ؟

فرۇكە ئەت سەر مەپا فېرى — فرۇكەت سەر مەپا فېرى

1- ناقىي پېكىشەنانى بۇ نىشانىكىن بۇ كۆم (ئىيت)، ھەگەر پىتە كېرلىپىت (ت) ئىكسەر ديار نابت، ئەت ناف ئاخفتىنى دا لىگەل پەيشا خۆ دئىتىه گۆتن، بەلىن ھەگەر پېشىيا ئاخفتىنى بىت يان لپى دەنگدارەكى بىت باش ديار دبت:—

1- مىھ ئىيت سېينە — مىھ سېينە — ئىكسەر ت هندا بۇو

1- كارك ئىيت ل ناف بەرخا بۇون — كارك ل ناف بەرخابۇون — ھەر ووسا

* ھەگەر(ئىيت، ئىيت؛ ت پېشىاف، ت بىكەر لىكاو) لىگەل نافا، ھەر چاوابت پەدەف دخونىن (ت) و دئىتىت لىگەل نافا ھەر وەھەر بىقىسىن (ت)، ولىگەل كار ھەر دخوبىنин (ت) بەلىن دئىتىت بىقىسىن (د) دا لىگەل سورانى بەرئىكە بىغىن پا لىگەل كار سۆرا (د) دخونىن و دئاخفن ئەو ل نك وان دروستە.

- ا - چیل ئیت پشیر بوون — چیل پ شیربوون — هەر ووسا
- ب - میھ ئیت قەر بوون — میھت قەربوون — کیم يە دیاره
- ب - چیل ئیت بى شیربوون — چیلت بى شیربوون — ووسا
- ب - کارک ئیت ناف بەرخادا بوون — کارکت ناف بەرخادا بوون — ووسا
- ج - ئیت قەرن میھ يېت ھەوھ يان ئیت سپینە؟ — ئیت قەرن میھیت ھەوھ — يان سپینە؟
- لپیشیي باش يە دیاره، بەلئ لگەل سپى ھیچ نە يە دیاره
- ج - ئیت ناف بەرخادابوون کارک — ئیت ناف بەرخادا بوون کارک — ل پیشیي باش يە دیاره
- ج - ئیت بى شیر بوون چیلت ھەوھ. — باش يە دیاره
- ھۆسا دئیتە گۆتن (ئیت) لนาڤ ئیزدیت بن كەندى ناحىا القوش، بەلئ ل حەممۇ بهەدىنا ھەر دئیتە كۆتن (ئت، ت) لپیشىيا ئاخفتىي و گەلهك تىكىل دكەن لگەل (بیت، بى، ئت) راستى ئەف ئامرازە بەس ل سرىچىكا و خوشابا و ئیزدیت دەقەرا ئەلقۇوش يە دیاره
- 2.** نافىن پىتكەنانى بىر قەقەتىنى / بىزارتنى: — (بیت) ل فى ئامرازى ديسا دەنگى (ت) لگەل پىتا كەر ھوندا دبت بەلئ دەنگى (ى) نا ھندا بت پچۇو تەرزائەو ھەر پچەڭكى يە دیاره:—
- ا - میھ يېت سپى ھەريا وان يە سپىيە — پدەف: میھى سپى ھەريا وان يە سپىيە
- ا - کارک بیت ل ناف پەزى: کارکى ل ناف پەزى/ئەفە كۆمە، كەن شەك ھەر ئەو گۇتنە يە

۱ - کارک بیچ ل ناف پهزی — پدهف: کارکتی ل ناف پهزی / کت، هم
ئه و گوتنه يه،

بەلی (ت) ل نقیسینی دیار دکهت کته یان کۆمه، دڤیت بنقیسین

۱ - چیل بیت پشیر بکرە — چیلی پشیر بکرە — دهنگی (ئى) هرئی دیارە
بەلی (ت) نەیە دیارە دڤیت بنقیسین چەنکوو کۆمه

ئەت ناف قى رستى دا (ت) وەکى رستا دى دیار دبت وېز ئاخفتى لپى پەيغا
پېشىخ خۆقە دنوسيت:

ب - مىھ بیت قەر هرياوان يە رەشه — مىھیت قەر هريا وان يە رەشه / (بیت) پ
پەيغا بەرى خۆقە نۇوسىا بەلی يە دیارە

ب - کارک بیت ناف بەرخا دا — کارکت ناف بەرخا دا / هەرووسا (بیت) پ
کارکافە نۇوسىا

ل پېشىخ دئىتە خۇوندن ونقیسین (بیت) و کى (بیت) ل حەموو بەهدينانا عيراقى.
بۇ رۇن كرنى دى خۇونە كە عەربى بىزىن:

[كتاب التلميذ / التلميذ في الصف] پدهف دخوونن:كتابُ تلميذُ / تلميذُ فيسْتَفِي

حەمو زمانىت دنیاى ووسا هنده کا دنقیسین ونا خۇونن، بەس ل نك کوردا
عەجىبە

۳- (ت... دا) جۆته پېشىناف، بەلی ئەقە گەله ک يە كرە وەر ووسا گەله ک يە قايىه
پچوو تەرزا نا هندابت چەند يە كېرت، و لېشىيا ئاخفتىخ دخوونن (ئى)، ت ناف
ئاخفتى دا لپى پەيغا پېشىخ خۆقە دئىتە خۇوندن وەکى:

ئەت ناف مەرا دزى بازدا — دزى ئەت ناف مەرا بازدا — دزىت ناف مە را بازدا

ئەت تليا من را چۆ دەرزى — دەرزى ئەت تليا من را چۆ — دەرزىت تليا مرا چۆ
ئەت لنگى من را چۆ زيرگ — زيرگ ئەت لنگى من را چۆ — زيرگت لنگى مرا
چۆ.

(زيرگ، سترىيە كە تىژە)

دەست بى خۇت بەريكا خۇ بکە — دەستى خۇت بەريكا خۇ بکە

4- هەر يە فەرە ئەم بىتىن كو (د) ئامرازە كە گەلەك پكار دئىت لگەل كار، پەدەف
دئىتىه گۇتن (ت) لนาۋ بەھدىنا، ئۇ لนาۋ سۇرا ھەر و ھەر (دە) دخونىن، بەلكى
ھەندەك جارا لนาۋ بەھدىنا شك دئىتىه خۇونىن(د) ووسا شك يە دروستە لگەل
كاري، راستە ئەف ئامراز پارچە كە ژڭكارى، بەلى وەكى حەمەو ئامرازىت پىتى يېت
كر، پ ئاخىفتىا بەھدىنا دخوين (ت) پسەر پەيشا پېشىيا خۇ فە، وەكى:—

حازر سقك

— ئەم نانى دخوين — ئەم نانىت خۇين — بەھدىنى

— ئىيمە نان دەخوين — ئىيمە نان دەخوين — سۇرانى

حازر بەر دەۋام

— ئەم نانى يېت دخوين — ئەم نانى يېت خۇين — بەھدىنى (يېت) يە دىيارە
چەنكى لېپى دەنگدار ھات و (د) دبته (ت) ئىك دەنگ

— ئىيمە نان مان دەخوين — ئىيمە نان مان دەخوين

بۆرى بەر دەۋام:

مه نان دخوار — مە نانت خوار — بەھدىنى

ئىيمە نان مان دەخوارد — ئىيمە نانمان دەخوارد — سۇرانى

وهکی مه گوئی پدەف دئیته خوندن (ت) بەلی یا دروست ئەوە ئەم بنقیسین (د)
لگەل کاری ھەمیشە.

5- (ت) شوننافی پیچە بى بکەرى پتنى كەسى سىيى لدەمى حازر سەشك (third person singular ئەقە پەيوەندىيە كە ھەر يە گۈزگە ئەت ناش ھەر چار زمانىت ئارى دا (ئىكلىزى، كوردى، فارسى، ئەلمانى) وەكى:—

— ئەو نانى دەخوت

— گولى نانى دېپىشت

— ئازاد دەرزى دەقىسىت

او نان مى خورد. ئې فارسى (د) بى لقىن ئانكۇ (ت) ھەر وەكى بەھدىنا پەزىزادە نان مى پىزىد

ئازاد درس مى نەقىسىد ھەر ووسا

— ئەلمان (er esst Brot / sie schreibt einen brief)

— ئىكلىز (she writes a letter / he eats bread)

پا ل زمانى ئىكلىزى (ت) وەردگەرپىت دبته (س) بەلى بۇ رېزمانى ھەر وەكى ئىكىن

تىپىنى:— ل ئاخفتىنا بەھدىنا كار ل چار دەما (ت) دستىنت: دەمى حازر، سەشك و دەست پىك و بەردوام، و دەمى داھاتن، ھەر چار دەمیت نەبۇرىنه وەكى:—

— ئازاد نانى دەخوت سەشك

— بلا ئازاد خەسىن بەخوت دەست پىك

— حسن بى سەرى خۇ دشۇت — بەردوام

— ئازاد دى پەزى مە چىرىنت — داھاتن

گەلەك كارىت دەمى بۇرى وەكى قان (ت) هل دگەن، بەلى ئەو (ت) نە يَا بکەريه و نە شونناقە ئەو (ت) يَا چاو كىيە وەكى:—

كەفت:— ئەو كەفت — ئەز كەفتىم — تۈو كەفتى

نىشتىن:— ئازاد نىشتى — پچۇو ك نىشتىن — تۈو نىشتى

فرۇشتن / فرۇتن:— من بىن فرۇت — وى بىن دۇت — دۇتن

شىكەستن:— دەرگەھ شىكەست — پەيالە شىكەست

قەكەفتىن: قەكەفت — مالشىتن: مالشىت

ل دەمى بۇرى شونناقى پېتىھ بۇ بکەري يان كاربىسەرى پتى (۵) ئىكىسەر دىيار نابت:—

كىپىن — ئەوى نان كىرى*

چۈن: ئەو چۈ* مال

ھلکرن: ئەوى ئاگر ھلکر*

تىيىين:— ل ئاخفتىن رۇز ئاقاى و باكۇورى كوردىستانى ئەف (ت) ل حەموو جيا دىيار نابت هەر بىزى (ت) ئە زمانى وى مللەتى دا نىنە، مخابن ئەو ل نىقىسىنى شك نا نىقىسىن وەھر ووسا ئاخفتىوان نە يە رېك وېتكە وئەۋە تىشىتە كى شاشە، ھەتا نەن شك رېتىنوسا وان جىي خۇز نەگرتىيە پېشىوه كى پىشت راست، قانۇونا نىقىسىنى نە يە ئېك دەستە، ئەبەد چى نابت (ت) ژ ئاخفتىن خۇز كۈوفى بکەن، بەلكى بەس (ت) ل جىي پېشىنافى جۇرت دىاريىت، لگەل كار (ت) دكەنە (۵) يان (ى)، ھەر ووسا شەبەك ژى كۆ زمانى وان وەكى فارسييە بەلى (ت) كەسى سىيىن پتى دكەنە (ق):— ماچۇ،

مۆرۆ، مەلۇ، مەيېز، مەزانۇ / فارسی: مى گوید، مى خورد مى رهودە، مىايد،: مى داند، ئەبەد نا چىيت ئەف (ت) كەسى سىتى كۈوفى بى ل چوو ئاخفتىت كوردى.

عىدا وە پىرۇزى بى — عىداوە پىرۇزى بى — بهەدىناعراقى / باكبور

ئەو نانى دخوت — ئەو نانى وى خوه — بەدىنا عراقى / باكبور

ئەو نانى دى خوت — ئەو نانى وى خوه — بەدىنا عراقى / باكبور

او نان مى خورد — او نان مۆرۆ — فارسی / شبکى

مخابن زمانى كوردى بەدىن گەلەك ئى پاشقە مايە، پچەكى زمانى سۆرانى پەختىرا ایران و رەوشەنبىرىت كوردىت ایرانى زمانى خۇ بىن پېش ئىخستى ژمۇزە، زانايت بەھدىنان زمانى وانه ژى، دى تىك قەدەن وە كى شاشيا خۇ دى پاشقە ئىخحن، زمان دەپت ئېپ بىنا فرا وھوش و بىرە كە كۈور بېتىھە ھلەزەن، ژەدەقى پېرە مىترا و پېرە ژنا خەلکىت گوندا يېت دوورى زمانى بىانى، ئاخفتىنا وان ھلەزەن (تەخلىل بىھەن) و قواعدا زمانى ژى دەر ئىخحن، نەرپابن زىتى ئاققى تىكىل بىھەن و پاشى ھەردوو كا بىزىنگ بىھەن، پا ناچار بۇون ھافىتن، سۆرانى و بەدىن ھىلان ئىنكلەزى بخۇ كرنە زمانى دەيکى.

دهمکار (الازمنة)

تیبینی:— بهری ئەم بکەفینە ناٹ دەما دېیت ئەم ھنده ک تیبینیت گرنک پۇن
بکەین دا بۇ خوندەوارا سقك بت:—

1- ئامرازا يارمهقى (د) بۇ دەمى حازر بىن سقك وبەر دەوام و بىن بۇرى بەردوا،
بكاردئىت، ھندى ھند يە كىرە ل ئاخفتنا بەھدىنا، نا ديار بت هەر بىزى وەكى (ت)
يە سقك لپى پەيشا خۆقە دنووسىت چى تشت بت، بەلى ل نشيسينى لازم لگەل
كار بنېسىن (د) چەنكۈو پېرەۋى كاريە (**تابع الفعل**):—

ئەز دخۆم نان — پەدەف: ئەزت خۆوم نان — حازر سقك

ئەز نان بىن دخۆم —: ئەز نان بىت خۆوم — حازر بەر دەوام

من نان دخوار — پەدەف: من نانت خوار — بۇرى بەردەوام

ھەر ووسا ھنده ک جارا (د) وەكى خۆ دياربت لگەل مقاما وئاخفتنا قەھۇنای
وشعر وموسيقا، ھەردىسا لاخفتنا سوران باش يە دياره:

حازر سقك حازر بەردەوام بۇرى بەردەوام

من دەخۆم — من نان دەخۆم — من نان دەم خوارد

2- ل دەمى داهاتن (د) درېز دبت دەنگى (ى) پېشە دەن دبت (دى) بۇ دەمى بېتىت
ھەر ووسا (دى) وەكى پەيشە كە سەر بىنۋىيە ت رېستى دا، نە شەرتە ھەر وەھەر لگەل
كارى بت، بەلى ھەر پېرەۋى كاريە (**تابع لل فعل**).
ئەز دى خۆم نان — دى نانى خۆم ئەز — نان دى ئەز خۆم.

ئەو دى چتە مالا خۆ — دى ئەو چتە مالا خۆ.

هەر وەکى مە گۆتى رپتا کوردى گەلەك يە نەرمە دان و ستاندىن گەلەك يَا تىدا
ھەى.

3- هەردوو ئامراز (د، دى) لگەل چەپكىنى (نفى) نامىن ل دەمىن نە بۇرى.

ئەز نانى دخۆم ————— ئەز نانى نا خۆم

ئەز دى نانى خۆم ————— ئەز نا خۆم نانى

4- هەگەر كار دوو پارچە بت، دەم لگەل رەگەزى دەدەن و ستىن، وبەلكى ھندەك
ئامراز بىكەقەنە ناف پېشىگەز و كار دوو قەت دىت:

نان پېش نانى دى وەر گىيەت ————— نان پېش نانى وەر دى گىيەت

من ئاڭگەر ھلکر ————— تە ئاڭگەر هل نە كر ————— تە نە ھلکر ئاڭگەر

5- شونناقىت پېقە — (لکاو) پ كارى قە دەمىن (م، يىن / اى، ن / ات، ن / اھ، ن) سەر
دەكىشىنە وەر گىيەانا سوار ھەر و ھەر، چى بىكەر بت ل دەمىن حازى يان كاربەسەر بت
ل دەمىن بۇرى:—

ئەز نانى دخۆم ————— ئەم نانى دخۆين ————— لېي بىكەريە

تۇو دى قوتانى خۆى — هۇون دى قوتانى خۆن — لېي بىكەريە

ئەو دى نانى خۆت ————— ئەو دى نانى خۆن ————— لېي بىكەريە

ئەۋى ئەز سۆتەم ————— ئەوان ئەم سۆت يىن ————— لېي كاربەسەر يە

من تۇو دىتى ————— تە ئەز دىتەم ————— لېي كاربەسەر يە

6- ھەر وسا ناقيت پېكەقەنانى (يى، يا، يېت — ئى، يە، ئېت) سەر دەكىشىنە بىن سوار،
بىكەرى نە بۇرى، كاربەسەر ئەز بۇرى:

مرۆف بى راست پدهست ناکەفت — مرۆف بىت باش كىم بىت ماين — لېت
بکەريه

كىز يار جوان تەشىي درېست — كىز بىت جوان تەشىي درېسن — لېت
بکەريه

كۈركى ساقا ئى نىسى بۇو — كۈركىت ساقا ئىت نىسى بۇون — لېت بکەرى
تىنەپەر ۵

مەيشىكا رەش يە هوندا بۇو — مەيشىك بىت رەش ئىت هوندا بۇون — لېت
كاربىسىرىه

من نان بى هەوھ خوار — ئەوان بىن بىت مە دزىن — لېت كاربىسىرىه

دەمیت کارى

1- دەمى (ت جى دا) / داخوزى، لىخورىن، ل ۋى دەمى كار، پىكھاتىيە ژ:

[ب + رەگەز + (ه، ن)] (ه بۆكت، ن بۆ كوم) وەكى:

1 - كارىت ئىكىدەست (افعال قىاسىيە):

رەگەز كەم

نەف — بىنە — بىنەن

ب — بىه — بىه (خۇوا)

ب — بىه — بىن (صىروا)

كۈز — بىكۈز — بىكۈزىن

رەف —— بېھقە —— بېھقىن

نقىس —— بنقىسە —— بنقىسىن

ب - كارىت نه ئىك دەست ئەثان كارا (ب) داخوازى لگەل نائىت چەنكو نه ئىك دەستن (**غىر قىاسىيە**)، هنده كا پىشىرى يېت ھەين شۇونا (ب) دەگرن:—

چاوك كۆم كت رەگەز

رۆ —— ھەرە / بېرۆ —— ھەرن —— رەھقىن/چۈن.

رەف —— بېھقە —— بېھقىن —— رەھقىن)

ئى —— وەرە/بئى —— وەرن —— ھاتىن

ـ هنده ك كورد دېيىن: بىـ / بىـا / باـ / بــ / بــەرە يـا دروست بــىـ

رـابـ —— رـابـە —— رـابـون —— رـابـون

ـ فــەــ كــەــ —— فــەــ كــەــن —— فــەــ كــەــن

ـ هلــ +ـ گــرــ —— هلــگــرــەــ —— هلــگــرــنــ —— هلــگــرــتنــ

ـ دــاــ +ـ گــىــپــ —— دــاــگــىــپــەــ —— دــاــگــىــپــنــ —— دــاــگــىــپــانــ

ـ جــ — كــارــىــتــ دــوــوــ گــەــ (**أفعال مركبة**) پــىــكــەــاتــىــنــەــ ژــ(ــكــ) بــۆــ كــرــنــىــ يــانــ ژــ(ــبــ) بــۆــ بــۇــونــىــ لــگــەــلــ: پــەــيــقــەــ كــەــ بــىــانــ، يــانــ پــىــنــيــشــانــەــ كــىــ، يــانــ نــاــفــەــ كــىــ، كــارــەــ كــىــ جــوــداــ دــىــ ژــىــ چــىــ بــتــ، ئــەــفــ (ــكــ، بــ) گــەــلــەــ كــەــ جــارــاــ شــۇــونــاــ (ــبــ) دــاــخــواــزــىــ دــەــگــرــنــ وــەــ كــىــ:—

ناــفــ/پــىــنــيــشــانــ/بــىــانــ — بــ يــانــ كــ — /ــكــتــ — كــۆــمــ

ـ ســۆــرــ بــكــەــ — ســۆــرــ كــەــ — ســۆــرــ كــەــنــ

ـ هــەــرــىــ بــكــەــ — هــەــرــىــ كــەــ — هــەــرــىــ كــەــنــ

ـ مــالــنــجــ بــكــەــ — مــالــنــجــ كــەــ — مــالــنــجــ كــەــنــ

ناجح — ناجح به — ناجح به — ناجح بن

چیز دبت (ب داخوازی) لگه‌ل (ک) بخونون بهلی گله‌ک دی یه کپرت و هکی
(پ) دئیته خوندن

د - (ه) فه‌کرن ل دوما کاری داخواز دیار نابت هه گهر تیپه‌ر بت بۆ دوو کاربشه‌را،
یان دوما کاری دهنگداره ک بت و هکی:—

دهنگدار: بخو، بخون / برۆ، برۆن / بجوق، بجون / بمنوو / بمنون

دوو تیپه‌ر: دانی، دانین / بیژنی، بیژنی / بدی، بدنه‌نی، بکافیژنی / بکافیژنی

2- دهمی بئیت (داهاتن) پینکهاتییه ژ:—

ئامرازا داهاتنی (دی) + ره‌گهز + شونناقه کی لکاو و هکی:—

کەم كت

ئەو دی نىت ئەو دی نىن

ئەز دی چمه مالى ئەم دی چينه مالى

چىل دی زىن چىل دی زىت

ئەم دقارىن بیژنې قان نمۇونا داهاتن يا پ دلى خو، بهلی ھەيە داهاتن يا بلەز،
ھنگى دی (ه) پسەرۋە كەن و هکی:—

وەرە ئەز دی چمه / وەرن ئەم دی چينه

بیژنە قەلم ئى حازره دی نېيىسمە / بیژن قلم ئىت حازرن دی نېيىسىنى

3- دهمی حازر بىن سقك ئى پینکهاتییه ژ:—

ئامرازا كرنى (د) + (ره‌گهز) + (شونناقه کی لکاو) سەردكىشىتە بکەرى

بەتاپیهەت لفی دەمی (د) گەلهک يە كرە و پ گالگالا يېشىاخۇقە دنووسىت وەكى:—

رېستە نېھىيەن رېستە خۇوندن يان ي دەف گۆتن

ئەز دخۆم نان — ئەزت خۆم نان / ئەز نانىت خۆم

شقان پەزى دچىرىپەت — شقان پەزىت چىرىپەت / شقانت چىرىپەت پەزى

ئەو بەرا دشکىنەت — ئەو بەرات شكىنەت / ئەوت شكىنەت بەرا

ئەو بەرا دشکىنەن — ئەو بەرات شكىنەن / ئەوت شكىنەن بەرا

ئەفان ھەر چار زمانا (ئىنكلەيزى، ئەلمانى، فارسى، كوردى) پەيوەندى يال گەلەپىك
ھەى پ (ت) بۇ بىھەرى پېتى كەسى سىنى وەكى مە گۆتى:—

درەشت: مى رود: goes

دەخوت: مى خورد: eats

دانقىيسەت: مى نېھىسەد: writes

بىبىنە: (د) ل فارسى يە سەكتىپە وەكى (ت) دخونەن، ل ئىنكلەيزى (ت) ياخىنە
وەرگەرياي بۇويە (س)

4- حازرى دەستپىك (**الشروع**) تۇو دقارى بىزى حازرى دەست هافيتىنى حازرى
پېتىكىن، ئەف كارى كارى داخوازە، بەلىن لگەل ھەرسى كەسا چى دېت،
كارى داخواز لىخورپەنە ت جىدا، بەس بۇ كەسى دووپەيە، پېتىپە، دەستپىك بۇ
ھېلائىپە، نە جەبرە ت جىدا، شونناقىت دەمى داخواز دوونە (ھ، ن) بەلى شونناقىت
حازرى دەستپىك ھەرسى كەسن (م، يىن/ى، ن/ت، ن) رېستە پىك دېت ژ:—

ب + رەگەز + شونناڭ لەكاو

بلا بچت ————— بلا بچن

تورو دهرمانی بخوی دی چن بی — هوون نفیشا بکهن دی چنه به هشتی

ئەز بخزم یان بنقیسم؟ ————— ئەم بنقیسین یان بخزین؟

بیڑه باپچ خۆ بلا بئیت ————— بیڑه براییت خۆ بلا بئین

کەسى دووی نە وەکى داخوازه:—

دا خواز دەست بىك

بخز پاشى هەرە بخز پاشى بچى!

بخزون پاشى هەرن بخزون پاشى بچن

کرى بده پاشى سوار بە — کرى بدهى پاشى سواربى

(ب) يا هیلانى هەردیسا وەکى (ب) يا داخوازه، ئەم دقارین بیڑین تىزکرنە

بۇكارى **حىڭ لىفعى**:—

ھلگرە بۇ من هەتا ئەز دئىم ————— بۇ من ھلگرى هەتا ئەز بئیم

مالەكى كرى كە پاشى وەرە — مالەكى كلى كە پاشى بېتى

5- حازر بەردهوام، پىك دئىت ژ:—

ناۋى پىكىڭنانى + حازر سقك (د + رەگەز + شوننافى پېتە)

ئەز بىن د نقىسم (نېر) ————— ئەز يا دنقىسم (مىز)

تورو بىن دخرونى ————— تورو يا دخرونى

حەميد بىن دنقىست ————— گولى يان دنقىست

حەميد و گولى يېت دنقىسەن

ئەم يېت دخوونىن ————— هوون يېت دخوونىن

ل قى دەمى كت نېر، و كوم و كى ئېك دېئىنە خwooندن چەنكو

— [يېت + د) = يېت [هەر ديسا [يېت + د) = يېت:—

ئەو بىن دخوونىن — بىدەف: ئەويت خwooونىن / كت نېر / لكاو: ت

ئەو يېت دخوونىن — بىدەف: ئەويت خwooونىن / كۆم / لكاو: ن

6- دەمى بۇرى بىن سىشك، ئەم دقارىن يېزىن ئەف دەم تەرزوا زمانى بەھدىنىيە، چەنكو
بەس لقى دەمى كار پتنى مەعنا تەمام و دروست دەدەت بىن ئامراز ويارمەتى يان
شونناف، لگەل كاربىسىرى پتنى بىن سىيى، يان بىكەرى پتنى بىن سىيى تىنەپەر
وەكى:—

ئەو چۆ ————— ئەو كەفت، ئەو نىقتىت، ئەو ژدایكى بورو،

من نان خوار، تە سىيىھەك ھاقىيت، ئەوى نان پات، ئەوى ماشت فرۇت

ل قى دەمى شوننافىت لكاو سەر دكىشىتە كاربەسەرى، ئانكى هەر چىن كار بىن
بىت ئەو ستۇونا رېستىيە ئى ساغە شوننافى لكاو بۆ وى يە، كاربەسەرى كەسى سىيى
پتنى شونناف (٥) نەفيت:—

تىنەپەر:

ئەو چۆ ————— ئەو چۈن

ئەز ھاتم ————— ئەم ھاتىن ————— لقى دورى كار پسەر و بىكەر ئېتكىن
چەنكوتىنەپەر شونناف شىك بۆ وىيە

تۇو رەقى ————— هوون رەقىن

تىپەر:

من ئىك سېف خوار — كاربىسەر (سېف) ئىك شونناف (ھ) ديار نابت

من سى سېف خوارن — كاربىسەر سېنە شونناف (ن) كۆم

تە ئەز خاپاندەم — كاربىسەر (ئەز) شونناف م

ئەوان ئەم حەلاندىن — كاربىسەر (ئەم) شونناف ين

مە ئەو حەلاندىن — كابىسەر ئەو شونناف ن

ئەۋى تۇو خاپاندى — كاربىسەر تۇو شونناف ى

7- دەمى بۆرى بەر دەۋام پىكھاتىيە ژ:-

د + كارى بۆرى يى سقك + شوننافلى لكاو

ل حەمو دەمیت بۆرى شونناف سەر دكىشته كاربىسەرى ئىكىن

من نان دخوار — پەدەف — من نانت خوار

ئەوي گەنم دچاند — پەدەف — ئەوي گەفت چاند

ئەوي نەھك و گەنم دچاندىن — ئەوي نەھك و گەفت چاندىن

تە ئەز دخاپاندەم — پەدەف — تە ئەزت خاپاندەم

ھەوھ ئەم دخاپاندىن — پەدەف — ھەوھ ئەمت خاپاندىن

نمۇونە ژ تىنەپەرا:

ئەو دكەفت — پەدەف — ئەوت كەفت، كەت نىز

ئەو دكەفتىن — پەدەف — ئەوت كەفتىن، كۆم

ئەو دچۇ — پەدەف — ئەوت چۇ، كەت مى

ئەز درەقىم — پەدەف — ئەزت رەقىم

ئەم درەقىن ————— پدەف ————— ئەمت رەقىن

تۇو دېچۈي ————— پدەف ————— تۇوت چۆي

ھۇون دېچۈن ————— پدەف ————— ھۇونت چۈن

**8- كارى تەمام كرى بى دەم ئانکو دېئىنى حازر تەمام / بېيىكىرى (قد فعل)
— ئەقە ئى پېكھاتىيە ژ— (present perfect)**

(ناقى پېكىشەنانى بىن قەقەتىنى) + (كار+ى) + شونناف

نمۇونە ژ تىينەپەر:

كۆم ————— كەت مىز ————— كەت نېز

ئەو بىن كەفتى ————— ئەو يا كەفتى ————— ئەو يېت كەفتىن

تۇو بىن چۆبى ————— ئەو يا چۆبى ————— ئەو يېت چۆپىن

ئەز بىن نېستىم ————— ئەز يا نېستىم ————— ئەم يېت نېستىن

ئەز بىن ناجح بۇيم ————— ئەزيا ناجح بۇوم ————— ئەم يېت ناجح بۇوين

نمۇونە ژ تىپەر:

من ئىيىك سېىف يا خوارى ————— مە ئىيىك سېىف يا خوارى

من ئىيىك گىندۇر بىن خوارى ————— مە ئىيىك گىندۇر بىن خوارى

من گەلەك زەيتۈون يېت خوارىن ————— مە گەلەك زەيتۈون يېت خوارىن

بېينە قىي رىسىمى:

من ئىيىك قەلەم بىن شەكاندى ————— پدەف: من ئىيىك قەلەم بىن شەكاندى

من سى قەلەم يىت شىكاندىن — پدەف: من سى قەلەمى شىكاندىن — (ت)
پدەف نائىتىه گۆتن ژېر دوو بى دەنگ، بەلى شونناف (ن) جياوازه.

ھەر و ھەر، ووسا لگەل دوو بى دەنگا (ت) نامىنت، شونناف ھەردىسا سەر دكىشە كاربىسەرى وەكى حەممو دەمپىت بىرلى، ئانكۇ ئەف كار ئى بجى كريه ل دەمى ئاخفتىز.

بەلى رەستا چەپكىرى يان پسيار لقى دەمى گەلەك دئىتە وەرگىپان وەكى:

رستا دانايى
رستا چەپ
رستا پسياري

من نان بى خوارى ————— من نان نەخوارىيە ————— گەلۇ من نان خوارىيە؟

شرىنى نان بى پاتى ————— شرىنى نان نە پاتىيە ————— گەلۇ شرىنى نان پاتىيە؟

من گىندۇر يىت خوارىن — من گىندۇر نەخوارىنە — خۆنە من گىندۇر خوارىنە؟

شقانى بىن يا ھونداكىرى - شقانى بىن ھوندا نەكىرىيە - خۆنە شقانى بىن ھونداكىرىيە؟

مخابن ئەف دەم ت كتابا مدرسى دا نىنه، بۇ نۇونى لا پەرى ۸۳ دا، يا نەقىسى [پىشىمەركەى سنورى ولاقى باش پاراستىيە]، ۸۲ دا [بۇ كرييكتاران دروستكىرىيە] سەرانسەرى كتابى ئىك رەستا دروست ژقى دەمى تىدانىنە ئەقە شىۋا (پسيارىيە يان چەپكىرنىيە). بۇ رەستا دانانى دېيتى (بىن) بېش كارى تەمام بېيەن.

9- دەمى بەرى ئى تەمام بۇوي [كان+قد فعل]، پىنكەتايىه ژ:

كارى بۇرى بىن سقك + بۇو + شوننافى لكاو

ئەز چۈبۈم ————— ئەم چۈبۈوين **[كُنا قد ذهبا]**

تۇو رەققى بۇوي ————— ھۇون رەققىيۇون

ئەو رۇونشتىبوو ————— ئەو رۇونشتىبوون

من ئېك كتاب خوندبوو — من چار كتاب خوندبوون

مه ئېك يىن هەبۇو — مە سى يىن هەبۇون — كارىھەسەر ئى ساغھە ن دىيار
دەكتەت كت و كوم،

ئەۋى بىرچ خواربۇوو — ئەۋى كوتلک خواربۇون — شونناڭ ن دىيار
دەكتەت يېت كۆم

هەگەر كار پىتىشان بت يان ناڭ بت ئېپ بۇونى دى بته كارى بۆرى سەشك: —
بۇو) دى جارە كەدە (بۇو) لى زىدە كەپىن دا بته دەمىي بۆرى تەمام بۇوي، ئىل قى
دەمىي بەھدىيىن (بۇو) كىن كورت دەكتەن: —

بۆرى سەشك بۆرى تەمام بەھدىيىن بۆرى بۇوبۇو

دار حشىك بۇوو — دار حشىك بىبۇو — دار حشىك بۇوبۇو

ئەو ساقىت بۇون — ئەو ساقىت بىبۇون — ئەوان ساقىت بۇو بۇون

ھۇون ناجح بۇون — ھۇون ناجح بىبۇون — ئىيە ناجح بۇوبۇون

10- كارى بەرى ئى بىجى هاتى (قد كان مفعولا) (past perfect) ئى پىتكەتايىه
زىدە دەت، ئانكى دەمىي بۆرى دەكتە بۆرى ل قۇناغە كە وىقەتر: —

ناشى پىتكەنلىنى بىن نىشانىكىرنى + كارى بىجى كرى + بۇو + شونناڭ

ئەف دەم نە وەكى دەمىي دىيە، ئەفە ناشىت نىشانىكىرنى بىكار دەينىت (وصف) (ئى،
يە، ئىت) يېت دى ناشىت قەقەنانى بىكار دەينىت (بىن، يَا، يېت) دىسا (بۇو) شىك لى
زىدە دەت، ئانكى دەمىي بۆرى دەكتە بۆرى ل قۇناغە كە وىقەتر: —

نمۇونە يېت تىنە پەر:

کت نیزکت میکوم

ئەو ئى كەفتى بۇو — ئەو يە كەفتى بۇو —

ئەم ئىت نىسى بۇوم — ئەز يە نىسى بۇوم —

هۇون ئىت شىيار بۇون — تۇو يە شىيار بۇوى —

/پەدەش ھۇونشىيار بۇون. ژېر دوو بىن دەنگ

نمۇونە يىت تىپەر، كارى تىپەر لەنى دەمى بىكەر نامىنت، كار بىسەر دەيىتە پىش رېستى وەكى شۇونبىكەرى (**نائب الفاعل**) يان پېشىگۇتن (**مبتدأ**) دەگرت: —

کت نیزکت میکوم

گەندۈر ئى خوارى بۇو — سېقىف يە خوارى بۇو — هنار ئىت خوارى بۇون

بەرخ ئى گەرپىداي بۇو — بىز يە گەرپىداي بۇو — يېنچىك ئىت قەرەسياى بۇون

تۇو ئى ناجح بۇوى — تۇو يە ناجح بۇوى — ھۇون ئىت سەرفەراز بۇون

ئەز ئى ناجح كرى بۇوم — ئەز يە ناجح كرى بۇوم — ئەم ئىت ناجح كرى بۇون

ھىندهك نۇونە سەر دەما / ئىنك تىپەر و ئىنك تىنەپەر: —

دەمتىپەرتىنەپەر

داخواز — بەكەۋە — بەخۇز سېقىشى

داھاتن — تۇو دى كەڤى — ئەز دى سېقىشى خۆم

داھاتنا بلەز — وەرە، ئەز دى خۆمە — شىيارى بە تۇو دى كەقىيە

حازر سقك — ئەز سېقا دخۆم — تۇو زۇو دكەقى

تۇو بىكەقى دى مرى	حازر دەست پېتىك — ئەز بىخۇم سېقى؟—
تۇو بىن دكەقى	حازر بەر دەۋام — ئەز بىن سېقى دخۇم —
تۇو كەفتى	بۆرى سەڭك — من سېقى خوار —
تۇو دكەفتى	بۆرى بەر دەۋام — من سېقى دخوار —
تۇو كەفتۈرى	بۆرى تەمام بۇوى — من سېقى خوار بۇو —
تۇو بىن كەفتى	حازر بىجى كىرى — من سېقى ياخوارى —
تۇو ئى كەفتى	بەرى بىجى كىرى — سېقى يە خوارى بۇو —

بکه‌رناس و بکه‌رنه‌ناس (المبني للمعلوم والمبني للمجهول)

ئامرازا يارمهتى ياشەرە گۈنگ كارى يارمهتى (هاتن) ل حەممو دەما وەردگەرپىت لەگەل پېشناھى شىكەستنى (۵) كارى رېستى دى بت چاواك، بەلىن جاوڭ نائىتىتە شەكىاندىن، بەلكى ل زمانى كوردىت باكۇور شىكەستىن دىيار دىت: (هاتە كوشتنى)، پا هەلبەت بکەر نا مىنت، كاربىسەر دى شۇونا وى بتە پېشگۇتن يان شونبىكەر (نائب الفاعل) ئو وەرگىتىرانا ساغ و شىكەستى شىك دى لىك زقۇن: —

ئەوي سىيىخ خوار — سىيىخ هاتە خوارن (بکەر ئىشكەستى نەما / كاربىسەرى ساغ كەفتە شۇونى بەلىن ھەر ئى ساغە چەنكۇ بۇو پېشگۇتن يان شونبىكەر، كار بۇو چاواك). .

تۇو دى مە رەقىينى — ئەم دى ئىتىنە رەقاندىن (تۇو: بکەر نەما، كاربىسەر (مە) بۇو (ئەم) شونبىكەر ئى ساغە، كار بۇو چاواك)

ئەو دى حەميدى خاپىنت — حەميد دى ئىتىتە خاپاندىن. (بکەر ئەو: نەما، (حەميدى) شىكەستى بۇو (حەميد) ساغ چەنكۇ بۇو پېشگۇتن شونبىكەر كار خاپىنت بۇو خاپاندىن) — چاواك

ئەم دى نانى خۆين — نان دى ئىتىتە خوارن، كاربىسەرى شىكەستى، (نان) بۇو (نان) ساغ شونبىكەر، خۆين بۇو چاواك (خوارن)

2 — ھەگەر كار ئى پېتكەتى بت ژ(نيشان يان ناف + بۈون) بۇون دى بتە كىن:

دار حشىك بۇو — دار هاتە حشىك كىن — (بۇو) بۇوه چاواك (كىن)

مرۆف ل بەر رۇزى رەش دىت — مرۆف ل بەر رۇزى دى ئىتىتە رەش كىن

(رهش دبت) بوروه چاوک (رپه‌شکرن) هه‌گهر کاری کرنی بت، نائیته گوهارتن.

من مال ئاقاکر — مال هاته ئاقا کرن: (مال) ل هردwoo جيا ساغه
(کاربسه‌رئ بوری بورو شونبکه‌ر / ساغ)

ئەزدى مالى ئاقاکەم — مال دى ئىتىه ئاقاکرن.

(مالى) شكەستىيە کاربسه‌رئ داهاتى بوروه شونبکه‌ر ساغ

3— هه‌گهر کار دوو پارچە بت/ لىك سوار مرکب، بنك / ره‌گەز دى بتە
چاوک:—

بوروکى ئاڭ هل ھافىت — ئاڭ هاته هل ھافىت

ئەو ئاخفتنى وەردگىپت — ئاخفتن دئىتە وەرگىپان

4— کارى تىپەر و تىنەپەر، نە وە كى ئىكىن، کارى تىپەر دى بتە چاوک، بەلى
کارى تىنەپەر دى بتە چاوک بىن وەرگىپاي ئى تىپەر، هەر دى مىنت چەنكو ئەو
بىكەرە و کاربسه‌رە

تىپەر:— من نان خوار — نان هاته خوارن

تىنەپەر:—

ئەو نىست — ئەو هاته نىاندىن: نىست بوروه — نىاندىن

پېنجەرە شكەست — پېنجەرە هاته شكاندىن: شكەست/شكاند / شكاندىن

ئەم دكەقىن — ئەم دئىينە كەۋاندىن. چى دبت بىزىن ئىخاندىن يان ئىخىستن،
چەنكو ئەوشك بەرانبەرى ويىيە

5— گله ک جارا تیپه ر شک وه کی وان دئینه و هر گیزان بوو تیپه په کی دی
وه کی (کوشت، کوژاند) (فههونا، فههوناند) هنده ک جارا معنا بهدل دبت وهنده ک
جارا نهء

دزا زلامه ک کوشت — زلامه ک هاته کوشتن — معنا يه دروسته
من مریشك کوشت — ئه بهد نا چیت بیزین: مریشك هاته کوشتن، چې دبت
بیزین مریشك هاته کوژاندن، يان هاته فه کوشتن، يان مریشك هاته سه رژی کرن.
هنده ک نموونه ژ حمه موو ده ما:—

بکەر نە ناس

بکەر ناس

دەم

داخوازى —
بکۈزۈھ مریشكى —
بلا مریشك بئیتە کوشتن

بلا نان بئیتە خوارن —
نانى خۇجۇن بخۇن —
بخۇن نانى

داهاتن —
نام دى ئیتە خۆم —
ئەز دى ئانى خۆم

داهاتن: هوون دى ناجح بن —
هوون دى ئینه ناجح كرن

داهاتن: تور دى مكتوبىي نېسىن —
مكتوب دى ئیتە نېسىن

داهاتن: ئەو دى كەفت —
ئەو دى ئیتە كەۋاندىن

حازر سقك —
ئەز فارسى دخونم —
فارسى دئیتە خۇوندىن

حازر سقك —
هوون گەنم دىكپن —
گەنم دئیتە كېپن

حازر سقك —
ئەو دفروشىن گەنم —
گەنم دئیتە فرۇتن (فرۇشتىن) دوو بى دەنگ

حازر بەردەوام —
حسىن دەرسى بى دنىيىست —
دەرس يا دئیتە نېسىن

حازر بەردەوام —
ئەو رسمى يىت چې دكەن —
رسم يىت دئینه چىكىن

حازر دەستپىك: تورو نانى بخۇى دى تە كۈزم —
نام بئیتە خوارن دى تە كۈزم

حاذر دهستپیک: ئەم كەرا خۆ بفروشین دى بى لنگ مىنин:

حاذر دهستپیک: كەرا مە بىئىتە فروتون دى بى لنگ مىنин.

حاذر دهستپیک: بچىنم شتلا؟ — شتل بىئىنە چاندىن؟

بۇرى سەڭك — من نان خوار — نان هاتە خواران — تىپەر

بۇرى سەڭك — چىچىك فېرى — چىچىك هاتە فېاندىن: تىينە پەر

بۇرى سەڭك — شىر بۇو ماشت — شىر هاتە ماشت كرن

يا دروست (شىر هاتە مەياندىن).

بۇرى سەڭك — يېرىئىشىر مەياند — شىر هاتە مەياندىن

بۇرى بەردهوام — من پەز دېتىراند — پەز دھاتە چىراندىن

بۇرى بەردهوام — كوركاكا گۆلانى دىكىر — گۆلانى دھاتە كرن

دەمى بېيىكىرى: من دەرس يا نېسىسى — دەرس يا هاتىيە نېسىسىن

بۇرى بېيىكىرى — من دراۋى وى دابۇۋى — دراۋ هاتبوو دان

ئەوى دەرەوا خۆ ل گەل وان كربۇو —

دەرەوا ل گەل وان هاتبوو كرن

بەرى ئى بېيىكىرى — گەنم ئى درووتن بۇو — گەنم ئى هاتى بۇو درووتن —

ژېھىرى دا ئەف رىستە نەناسە ژېھىرى ئېتكى ئەف دەم نا بىتە نەناس دووبارە، تىشتى لى

زىدە بۇوى كارى يارمەتى (ھاتن) كارى بەرى بۇو چاۋك (درۇوتن)

چەپكىن بۇرى: — تە نان نە خوار — نان نە هاتە خواران

چەپكىن حازر: ئەز بەرخى نا فرۇشم — بەرخ نا ئىتە فرۇتون

کریارکه‌ر (المدبر)

به رانبه‌ری بکه‌ر نه‌ناس، به تاییه‌ت ئەقە بۆ کارى تیپه‌ر:

ئەقى دوو بکه‌ر بیت هەبین بۆ ئىك کارى وئىك کاربىسەری، ديسا کارى يارمەتى (دان) هەر ئى گرنکە ل قى ئاخفتنى، هەر وەكى نه ناسى، کار دبته چاوك، ساغ وشكەستى لىك دزفۇن ھندەك وەكى خۇ دەمین، ئەقە بايەتەكى حياوازە و تايیه‌تە ل زمانى بەهدىين، قەت ناچىتى ئە گوھرا بەرددەن، رېستە يە پىكھاتىيە ژ:

کریارکه‌ر ئەنۇو + کاربىسەر+ [بکه‌ر ئەنۇو] + يارمەتى (دان)
+ چاوك بىن کارى بەر ئەنۇو

ئەوي دەرس نقيسى — من دەرس بىن دا نقيسىن

قوتاپيا قوتان خوار — من قوتان (پ وان) داخوارن

ئەز دى چىمە مۇوسل — تۇو دى من دەيە برن.

يا دروست:— تو دى من بەيە مۇوسل

ئەم دى رەقىن — هوون دى مە دەنە رەقاندىن

— هوون دى مە رەقىن

تىبىيىن: کارى تیپه‌ر ئامرازا پىشناف (پ) دېيت ئانكۇ دى بکه‌ر بته بکه‌ر دووئى [پىشناف + شونناقى كورت (پ+ئى)] بەلى کارى تىنەپەر نه قېيت (بىن) وەكى:

تیپه‌ر:

ئەوي نان خوار — من نان پ وى داخوارن — من نان بىن داخوارن

كلاوه‌ى نان خوار — من نان بىن داخوارن

پچۇو كا دەرمان فەخوار — من درمان پ وان دا فەخوارن.

من دهرمان پىچ دا فهخوارن

تىنە پەر

كاوه كەفت — من كاوه دا كەثاندىن //

زارپۇك نېستن — من زارپۇك دانە نېستن.

زارپۇك نېستن — من زارپۇك نېثاندىن.

چىچك فېين — تە چىچك فېاندىن

تىيىن: لەگەل تىنەپەر كارى يارمەتى (دان) بىچ نەۋىت پا ووسا رىستە كە سقكە، ژېھر
وى ئىككى ئەم دشىين بىزىن ئەف بابه تە بەس بۇ تىنەپەر دىيار دېت، بەلى كارى تىنەپەر
دېتىت بەتە تىنەپەر، ھەردىسا دوو بىكەر بۇ كارە كى، نۇونە بۇ حەموو دەما:—

داخواز:

بىكۈزۈھ — بەدە كوشتن

پالەى شىرهت بىكە — پالەى بەدە شىرهت كىرن

فەخۇ ئاقى — ئاقى بەدە فەخوارن

بەلكى بىكەرى دووئى شىك دىيار بىت هەگەر بىچ ئىككى نە خودانى كار بىت، وەكى
مرۇقەك بىزىتە ئىككى دىتىر تىشتە كى بۇرا بىكەت:

بنقىسىھ مكتۇوبىي — مكتۇوبىي (بىچ) بەدە نېيسىن / ئانكۇ تۇو نەخوندەوارى،
دى ئىككى دى بۇتە نېيسىت

گىرى بىكە پ ھىسترا شەمبۇز — گىرى بىچ بەدە كىرن

دەمىن داھاتى:

ئەز دى مكتۇوبىي نېيسىم — تۇو دى مكتۇوبىي پ من دەيە نېيسىن

حهميد دئ ئيمتحانى كەت — معلم دئ ئيمتحانى پ حهميدى دەته كرن،
— معلم دئ ئيمتحانى بىن كەت

حازر سقك

پەز جەھى دخوت — ئەم جەھى (پ پەزى) ددھينه خوارن، ئەم جەھى بىن
ددھينه خوارن

بەردىۋام

ھۇون دەرسا خۇ يېت دخوونن — ئەم دەرسى يېت پ ھەۋە ددھينه خۇونىدىن،
(ت) ناخويين

ژېھر دوو بىن دەنگ — بەدەف دېت: (دەرسى ئەمېپ ھەۋە ددھينه خۇونىدىن)

دەھمى بېرى:

ئەۋى نان خوار — من نان بىن دا خوارن — سقك
ئەۋى نان بىن خوارى: من نان بىن دايە خوارن — بېيکىرى
نان ئى خوارى بولو — من نان دابۇو خوارن — بەرى بېيکىرى
ئەۋى نان دخوار — من نان بىن ددا خوارن — بۆرى بەر دەۋام
پچۇو ك نېست — من پچۇو ك نفاند — سقك

پیشنهاد (المهد) هاریکار

ئەف بابەتە وەكى بابەتى دىيە، ئانكۇ دوو بىكەر بۆ ئىتكى كار، ئىتكى ژى بىكەرى دروستە يى دى بىكەرى يارمەتىيە، بەلى ل ۋى بابەتى كارى سەرەكى دېتە دەمى (حازر دەست) پىك شۇونا (چاو كى)، ئەف رىستە يە پىك ھاتىيە ژ:—

بىكەرى هارىكار + كارى يارمەتى/ھىلان+ بىكەرى بەرى يان شۇونبىكەرى نەناس + كارى بەرى يى رىستى لدەمى حازر دەست پىك+چاو كى كارى بەرىتەر ھەگەر رىستە كە بىكەر نەناس بت:—

1— رىستا بىكەرناس (جمله المبنى للمعلوم) پىكھاتىيە ژ:—

بىكەرى هارىكار + كارى يارمەتى، ھىلان + بىكەرى بەرى+ كارى بەرى يى سەرەكى لدەمى حازر دەست پىك، وەكى:—

تە نان خوار ————— من ھىلا تۇو نانى بخۇى

پەزى گەنم چىراند — تە ھىلا پەز گەنمى بچىرىنت

ئەوان ئەم خاپاندىن — ھەوھ ھىلا ئەو مە بخاپىن

(ئەم بۇھ مە چەنكۇ ژ كاربىسىرى بۇرۇ بۇھ كاربىسىرى نەبۇرى)

2— رىستا بىكەرناس (**المجهول**) پىكھاتىيە ژ:—

بىكەرى هارىكار + كارى يارمەتى ھىلان + شۇونبىكەرى نەناس + كارى يارمەتى (هاتن) ل دەمى دەستپىك+چاو كى كارى بەرى وەكى:—

نان ھاتە خوارن — من ھىلا نان بېتىخوارن — دەمى بۇرۇ سەڭ

من يى ھىلائى نان بېتىخوارن — دەمى بېتىخوارن

ئەز دى ھېلەن نان بئييەت خوارن — دەمى بىت/داھاتن

بەرى خۇ بەدە كارى يارمهتى (ھەيلان) سەر دكىشته بکەرى ئىككى (ھارىكىار)، بەس ئەو دكەفتە بەر دەمى كارى (ھاتن) جىي دەستپېك: (بئييەت) سەردكىشته شونبەكەرى، كارى بەرى بىن دروست ھەر دەيىنت چاۋك (خوارن)، ئەفە ھەگەر پەستە نەناس بت.

ديسا بەرى خۇ بەدە ساغ و شكەستى:—

ل ڭۈونا ۱ بکەرناس: بکەرى شكەستى (تە) بۇوه كاربىسەر ساغ (تۇو) كاربىسەر ئىككى (نان) ساغ كەفتە جىي كاربىسەر ئەسى دەمەتلىكى (نان).

ڭۈونا ۲ بکەرناس: (نان) سى جارا جىي خۇ بەردا ھەرسىن جارا كەفتە جىي ساغ: كاربىسەر ئىككى، شونبەكەر، بکەر بۇ دەمى حازر.

ھندەك ڭۈونىت دى:—

چىچىك دى فېت — ئەز دى ھېلەن چىچىك بېرت

بېرى پەزى دەۋاشت — تۇو دەھىلى بېرى پەزى دەۋاشت — ئىك بېرى

بېرى پەزى دەۋاشن — شقان دەھىلت بېرى پەزى دەۋاشن — كۆما بېرىيا

من پەنجەرە شكاندبوو — تە ھەيلابۇو ئەز پەنجەرە بشكىنەم — دەمى بەرى پەھىكىرى، ناس

پەنجەرە ھاتبوو شكاندەن — ئەوی ھەيلابۇو پەنجەرە بئييەت شكاندەن — دەمى بەرى پەھىكىرى نەناس

من پەنجەرە ياشكاندى — تە ياشكاندى پەنجەرە بئييەت شكاندەن — دەمى بەھىكىرى

پ راستی با بهته کی گله ک ئى سقکه و گرنگه دفیت کوور فه کز لين دا باش بې
خوند هوارا بئیتە رۇن كردن

قان هەردۇو رىستا ھەلۋەنە:

تە يا هيلاي پەنجەرە بئیتە شکاندن

تە: بکرىي بۇرييە بۇ كارى تىپەر / ئى شكەستىيە

يا: نافىي پىكقەنانىيە بۇ دەمى تەمام كرى، سەردەكتىشە پەنجەرى مى.

هيلاي: كارى يارمەتىيە پچىكىرى/ تام بى دەم

پەنجەرە: كاربىسەرە دەمى بۇرىي ئى ساغە، بۇنەناس ئانكۇ دېتە شونبىكەر

بئیتە: كارى نەناسىيە (ھاتن) ل دەمى حازر دەستپىك

شکاندن: چاوكى كارى سەرە كىيە

ئەوي يا هيلاي ئەز پەنجەرى بشكىنەم

ئەوي: بکەرى بۇرىي بۇ كارى تىپەر / ئى شكەستىيە

يا هيلاي: هەر وەكى يادى كارى يارمەتىيە دەمى بۇرىي ئى پچىكىرى

ئەز: بکەرى دووپىيە بۇ كارى سەرە كىي حازر دەست پىنگ

پەنجەرى: كاربىسەرە دەمى حازر دەستپىك ئى شكەستىيە

بشكىنەم كارى حازرى دەستپىكە سەردەكتىشە بکەرى دووپىي،

م: شوننافىي پېغەيە سەر دەكتىشە ئەز

وهرگیرانا کاری تینه په ر بو کاری تیپه ر

کاری تینه په ر پ دوو رپا دئته و هرگیران بو کاری تیپه ر و هکی ئەم بیئین پ عربی (ال فعل المجرد والمزيد، وقع: أوقع، خرج: أخرج، نما أنمى):— بەلە پا نە و هکی عربی حەموو جارا:—

1- پیغە کرنا پاشگر (ئاندن) و هکی ئنكلیزی يان المانی: (suffix, prefix en: en: ieren: to enable: to blacken , repairieren)

ئەف ئاندن لگەل حەموو دەما ئىكىدەستە: (قياسى):

تینه په ر			
چاوک	کار	دەم	کار
شکاندن	بشكىنه	داخواز	بشكى
داهاتن	شکەستن	دە شكىت	دە شكىت
حازرسقك	دشكىنت	شکەستن	دشكىت
ل قى کاري چاو كى تینه په ر دبته رەگەز بو تیپه ر کرن			
پەگەز	چاوک	پۈرى سقك	کەل
کەلين	کەللى	کەلاند	کەلاند
نېھ	نېھىن / نېھىن	نېھىن	نېھىن
وهش	وهشىا	نۋاند	نۋاند

وهشين —— وهشاند —— وهشاندن

2- پکار ئيانا (کرن) مه گوت ل بابهئىن كار، چاوا پېقىت بىان يان ناف يان
پېيىشان دبنه كارىت دروست، پکارئيانا (بوون) يان (کرن) هنگى مه گوت هەگەر
بوون پېقە كەن دېت تىنەپەر، وەگەر (کرن) پېقە كەن دېت تىپەر، هەر ووسا گاڭا
كارى (بوون) تىنەپەر بگەھۆرپىن پ (کرن) ئەو كار دېت تىپەر، وەكى:—

تىنەپەر(بوون) —— چاوڭ —— تىپەر (کرن) —— چاوڭ

ناجح دېت — ناجحبوون —— ناجح دكەت — ناجح كرن

ناجح بوو — ناجح بوون —— ناجح كر — ناجح كرن

3- کارو ناقىت بىان (ئاندىن) يان (کرن) پېقە زىدە بکەن، دبنه كارىت تىپەر،
پېيىشانىت كوردى ژپەيقىت بىان، ئاندىن نا هلگۈن ئىكىسەر، بوون يان كرن پېقە زىدە
دېت دا كو بىته كارەكى دروست وەكى:—

نقل بوو —— نقل كر —— نقلاند

تعقىم بوو —— تعقىم كر —— عقماند

جمد بوو —— جمد كر —— جماند

پىر بوو —— پىر كر —— پىرلەنن ×××× پېيىشان ناچىيت

سۇر بوو —— سۇر كر —— سۇرلەنن ×××× پېيىشان ناچىيت

4- هندهك كارىت تىپەر شك چى دېت (ئاندىن) لى زىدە كەن دا قايىتىر بکەن
وەكى:—

مالشتن: مالاندىن، نقسىن: نقىساندىن، دۆشتن: دۆشاندىن، كوشتن: كوشاندىن.

5. هنده ک کاریت تینه په نا بن تیپه ر پچوو ته رزا، بھلی کاریت به رانبه ری وان بیت
هه بین و ه کی:—

چو ————— بر ————— رہوانه کر

هه رہ ————— بیه ————— رہوانه که

و ه رہ ————— بئینه

6. هنده ک کار بین (ئاندن) نا چی بین، چه نکو ئه و ژ رہ گھزی کاریه و ه کی:—

چاند ————— چرپاند ————— خاپاند ————— هلھلاند

7. هنده ک کارا نه ژ بھر تیپه ر لی زیده دکھن، بھلی ئه و معناوی تمام و ه رد گیئری:—

در پ عض: در اند مزق، بر أخذ: بر اند أباد

شەرت وھيچى

كار ل ۋان ھەردو بابەتا وھكى ئىككىن، ل بەھدىنائىت عراقىي جىاوازە ژ كوردىستانى رۇزئىفا وباکورى كوردىستانى وھكى:-

بەھدىنان عراق ————— بەھدىنان غرب

ھەگەر من دىتبا دى من گۆتابىخ —— ھەگەر من بدىتا منى بىگۈتابىخ

خۆزى ئەز چۆبامە ————— خۆزى ئەز بچوامە

ئىك:

ئامرازىت شەرتى: ھەگەر، ھەما، ھەتا، يەس، ما، [چ + (گافا، سەعتا، رۇزا)، حەتا، ئەفە عربىيە بىكار دېيت نك كوردىت چىاي:—

رپستا شەرتى پىنكەياتىيە ژدۇو روستىت تەممام بەلى ئىت پىنكە، ھەگەر ژىنكەپىن ھەردوو ك نا ئىت تىنگەھشىتى بن.

رپستا شەرتى وھكى حەممو روستىت كوردى، گەلەك يە نەرمە، پېش وپاش كرنا پەقىت وى گەلەك ھەيدە، دا شىۋى ئاخفتىنی وھرگىزىن، بەلى معنا روستى شاش نابت، وھكى:—

ھەگەر نۇو بېتى ئەم دى چىن — ئەم دى چىن ھەگەر تۇو بېتى

ھەگەر وھ فرۇتبا دى فايدە كر با —

ھەگەر وھ فرۇتبا ھۇون دى فايدە كەن

دى وھ فايدە كر با ھەگەر وھ فرۇتبا

هندەک نموونە ژ حەموو دەما:

أ - دەمى بۆرى، پستا سەرى شەرتى بېكھاتىيە ژ:

[ئامرازا شەرتى + کارى شەرتى بىن بۆرى + با]

بەرسقا شەرتى ژ: [دى + کارى بەرسق ل دەمى بۆرى + با]

يان [دى + کارى حازر]

ئانکو چى دېت بەرسق بۆ دەمى بۆرى، ھەر ل دەمى بۆرى بت، يان ل دەمى

حازر بت:

ھەگەر ھەوھ چىلا خۇ فرۇتبا، دى ھەوھ فايىدە كربا

ھەگەر ھەوھ چىلا خۇ فرۇتبا، دى ھۇون فايىدە كەن

چ گڭاۋا تۇو ھاتبایا، دى تە ئەم دىتابىنە —

چ گڭاۋا تۇو ھاتبایا، دى تۇو مە بىن

ھەما وان كېپىيا، دى ھەوھ ژى ستاندبا —

ھەما وان كېپىيا، دى ھۇون ژى ستىن

بەس من دىتابا، دى من بىن گۈتابا.

بەس من دىتابا دى بىن گرم

بەس من دىتابا، ناھىلەم بېت — (دى) هندابۇو ژېھر چەپكىرنى

بەس من دىتابا من نەدەپىلا ئەو بېت — (دى) هندابۇو ژېھر چەپكىرنى ل دەمى

بۆرى بەردەوام

تیبین: یا ههر یه گرنگ ل برسقی، ئامرازا داهاتن (دی) تیدا ههبت کو دهمی
وئى پشتو دهمی شەرتییه

ب — دهمی حازر ئى پىكھاتىيە ژ:—

(ئامرازا شەرقى + كارى دەستپېك) — برسق: (دی + كارى حازر)

هەگەر ئەو بخوت دەرمانى، دى چى بت.

بەس تۇو بئىي دى پەيدا كەى — هەما بىنى دى پاشقە مىين.

ما تۇو پدەقى خۇ بخوازى، تۇو نابەى. (نە) چەپکرن (دی) ھنداكى

ما ئەو پ لىگىت خۇ بئىتە هېرىھ، ئەو كىۋا من نا بەت

(ما) ئامرازا ژ خىرا قايىترە بۇ شەرقى، ما كار بىجى بت، برسق نا چىيت

ج — دهمى داهاتن:—

هەگەر تۇو دى چىيى، دى بۆتە لقاتى كەم — برسق داهاتن

هەگەر دى چىيى بلا بىكىت — برسق حازر دەستپېك

هەگەر دى چىيى بىكە — برسق داخواز

بەرىخۇ بدە جارە كەدى، كارى شەرقى ئىك دەمە بەلى برسق سى دەمن،
ھەرسىتك ئىت دروستن

يە فەرە ئەم بىزىن کو ئامراز (ھەما) پىكىر دهمى داهاتنى نائىت چەنكۈ معنا وئى نە
يە پشت راستە، بەلكى بىزىن بۇ ھەر كارە كى نە بەرچاڭ چى دەمى ھەبت، ودەمى
داهاتنى بىرژ حەموو دەما بەر هيقى ھەيە، ژېھر ۋى ئىكىي يَا چىتىر ئەم (ھەگەر — ما)
بىكارىيىن بۇ دەمى داهاتن.

ما تۇو دراۋىي من بىنى ئەز ژ ھېرىھ نا لقىم، — ئەفە شەرتە

ما تuo دى چى؟ — لقى دهرى (ما) نه شهرتە پسيارە كە ئەسىسە حىيە
أَسْتَذْهَبْ؟)

بەس تuo دى چى سەر دەستى راپسى — بەس، نە شهرتە كار بەرچاقىكىرنە
ھەما تuo دى چى راپسى وراپسى — هەر ديسا نه شهرتە ئانكۇ رې بەردايى

د — دەمى داخواز:—

رپستا شهرتى ل دەمى داخوازى، نه وەكى چوو دەمما يە، پىك ھاتىيە
ئامراز (ھەگەر + كارى بۆرى) بەلىن بەرسق چى دېت سى دەم بن:

— ھەگەر تuo چۆى / بىزە من — بەرسق داخواز

— ھەگەر تuo چۆى / دى بىيى — داهاتن

— ھەگەر تuo چۆى / بلا لگەل تە بئىت — حازر دەستپىك

بەرى خۆ بدئى:

1- رپستا مەرجى حەموو جارا وەكى ئىنكە، كار بىن ل دەمى بۆرى بەلىن مەعنە بۆ داخوازىيە، بەرسق پ دەما چى دېت (داخواز، داهاتن، حازر دەستپىك) معنا خىرا داخوازە

2- كارى بەرسقى معنا داهاتن دەدەت پشىت كارى شهرتى بىجي بىت.

3- بەرسقىت شهرتى ل حەموو دەما، گەلەك ئىيت نەرمن، دان وستاندىن وەجى گوهارتىن گەلک لىن چى دېت و معنا نا ئىتىه گوهارتىن

ھ - شەرقى ناس بى ئامراز ئانكۇ بى ئامرازا شهرتى، بەتايمەتى ل دەمى بۆرى، هەر بەس (با) ل بىن كارى بئىت، معنا شهرتى دەدەت و بەرسق دېتىت، بەلىن دەمى حازر ئامراز بى دېتىت، دەمى داخواز يان داخواز هەر بىنى ئامراز ئەبەد نا چى بىت:—

ته گر تبا مه / دی پنهانه ئىين — شەرتى دروسته بى ئامرازى
تۇو بچىيە مۇوسل / دى خەلکىن بىنى — (ب) دەستپېك، شۇونا ئامرازى
دۇرست گرت بۇ دەمى حازر دەست پېك
دی تۇو چىيە مۇوسل؟ — ئەفه نە شەرتە، پسىارە
ھەگەر دى تۇو چىيە مۇوسل، ئەز شىك دى ئىم: ئامراز ھات بۇ شەرت
و — ھەينە شەرت بى كارى دروست، بەلىٽ ھەبۈون دەقىت ھەبت، و ل ھەمەو
دەما بەرسقا شەرتى داھاتنە [دی + كار]
ھەگەر تۇو مىرى / دى ئاخىنى (ى) شۇنناقى لكاو ھەبۈونە شۇونا كارى
دۇرست.

ھەگەر تۇو مىرى بايە: دى پ لىڭىت خۇ ھاتبايە. يان:
دی پ لىڭىت خۇ ئىيى (ھەردوو چى دىن) كارى مەرجى (داھاتن)
س — گەلەك جارا ولگەل ھەمەو دەما، چى دېت بەرسق بى ئامرازا داھاتن
(دی) بەلىٽ ھەركار معنا پشى پچى بۇونا شەرتى دەدت، و باورىيە كە قايىم (بىل تأكىيد)
ھەگەر بابىچ تە ل مالە، ئەم يېت ھاتىن.

ھەگەر چىتلا وھ يە ئاقسە: مە كېرى / ئەم دى كېپىن، (ھەردوو چى دىن)
ھەگەر چىتلا وھ يە ئاقسە، بىدەنە مە — ھەرسى دەم بۇ بەرسقنى ئېت دروستن
م — چەپكىرن ل شەرتى: ئامرازا چەپكىرنى دەكتە پېشىيا كارى ل رېستا شەرتى
و يَا بەرسقى، وھەرووسا وھ كى مە بەرى گۆتى، چەپكىرن ئامرازىت پېشىيا كار ھوندا
دەكت (دی، د، ب) بەلىٽ يېت ل بىن كارى دەيىن وھ كى (با) "

ھەگەر تۇو چۆبا يە دى بىنى — ھەگەر تۇو نە چۆبايە نابىنى

هه گهر بختی / دی گهرم بی — هه گهر نه خوی / نا گهرم بی

ل — تشه کی دی بی ههی ئهو عکسی شهرتیه چه بکرنه بین (نهء)، يان

کاره ک ل پیخاما کاره کی دیتر پ جی نائیت:

من ده فته نه بیو لهوما ئهز نه هاتم — هه ما من ده فته هه بت ئهز دی ئیم

تورو که فتی چه نکو ته نه دخویند — هه گهر ته خویند با تورو نا که فی

دوو — هیقی

کار ل هیقی و شهرتی وہ کی ئیک (با) هلدگرت، و (ب) دهستپیک، بھلی جیاوازه ژ شهرتی کوو به رسف ژیپا نه قیت، بھلکی نیف رسته که کورت لپیں بئیت لگھل ئامرازیت هیقی (خۆزی: بۆ دەمی بۆری، خودی بکەم: بۆ دەمی حازر و داهاتن و داخواز پ رەنگی حازر دهستپیک هنده ک ئامراز بۆ به رسقا هیقیش شک هه ینه [بھلکی (ربما، نه کوو (لثلا)، دا (لکی)] و ئەقنه نه ئیت قایمن وہ کی (دی) يا شهرتی بھلی معنه کی ددهن کوو داخواز ژ بھر هیقیه کیه دا بیتھ جی يان نه ئیتھ جی:-

خۆزی بابی ته هاتبا بھلکی چاره ک لى كربا

خۆزی من دیتبا، دا من گوتبايى.

خودی بکەم بئیت، دا پچاقیت خۆ بیینت.

خودی بکەم نه ئیت، نه کوو نه هیلت ئەم بچین.

تەمام کرنا رستا هیقی نه يەفھەر. ٥

خۆزی ئهز ناجح بامه.

خودی بکەم زوو بئیت.

ثان گالگالا هلژنه:

هه ما توو بئئى دى ته كۈزم.

هه ما: ئامرازا مەرجىيە / شەرتە

تۇو: بىكەرى نەبۆرەيە ئى ساغە

بئئى: كارە ل دەمى حازر دەستپېنىك / ئى: شوننافى كورتە بىر پىيىشى، سەردكىشىتە
بىكەرى ساغ (تۇو)

دى: ئامرازا دەمى بئىت

تە: كاربىسەرى دەمى بئىتە ئى شىكەستىيە

كۈزم: كارى بەرسقىيە ل دەمى بئىت / م شوننافى كورتە سەردكىشىتە بىكەرى
ھوندا (ئەز)

تىيىن: هەگەر نە بەرسقا شەرتى با دېيت مە (ئەز) نېيىسىيا

قایم کرن / التوکید

ئامرازیت قایم کرنى ئەفنهنه:—

1- خۇ: ئانکو ئىكەك پەگىانى خۇ، يان پەدەستى خۇ، حازر بىت يان كارەكى بىكت، يان بىن بىتىه كىرن، ئەفه پ دوو تەرزا بكار دېيت:—

1- (پ) لى زىتىدە دەن، ئەو ھەر وەھەر لېن ناۋى قایم كرى دېيت:—

من خودان پخۇ دىت —— وى پەدەقى خۇ گۆته من —— تە پ دەستى خۇ بىن شىكىاندى.

ب - بىن (پ)، (خۇ) قايىترە ژجارا دى، بەلىنى قىى جارى لېپيشيا رېستى دى ئېت وپچەكى دەنگى (خ) دېتىه گفاشتن:—

خخۇ بابى تە بېيت توو نا بەى — خخۇ كى بېشىت دەرەوە

2- ھەر، گەلەك معنا دەدت، ئانکو ئەو شك، يان پەسەرىتك فە (دائما) بۇ قایم كىنى ئانکو (ئەو پەگىانى خۇ) ووسال پېپيشيا رېستى دېيت:—
كىن گۆته تە؟ — ھەر ئەھمەدى گۆته من — ھەر وى گۆته من

كى و كى هاتبوون؟ — ھەر خدر و حسین بۇون هاتىن — ھەر ئەو بۇون هاتىن

3- ئاخىر ئانکو ھەر ئەوه (إنه، إنـ / عربى) گەلەك جارا لگەل (ھەر) بكار دېيت:—

ئاخىر ھەر ئەوان گۈت

ئاخىر چى نابت شىقى دوو جارا بىخۇي.

4- قایم کرن پ (شوننافی جودا + شوننافی لکاو) ههردwoo شوننافا پیکشه کەن، ئاخفتنى قایم دكەن:

ئەم يېت زيرەكىن — ئەمین يېت زيرەك. قایم کرنە

ئەم يېت زيرەكىن — ئەمین يېت زيرەك. نىشاندان دبته فەقەتىندن بۇ قایم
كرنى

هوون دز ————— هوونن دز

من ھەقى تە بىن خوارى — بىن ھەقى تە خوارى ئەزم.

5- ئى: ئانكۇ ئەو تشت بىن چى بولى (لقد بعرى):

ئى من گۆتنى گوھداريا من نەكىر، ئەز چ لى بکەم.

ئى مە هەزار هيقى ژى كرن ئەو نەھات.

و گەلهك جارا (ما) لگەل دئىيت ئانكۇ ئەو تشت نەچى بولى، يان (مانە) ئانكۈو
ئەو تشت بىن چى بولى، ئۇ هەردwoo جارا نە راپى بولۇنە سەر بايھىتى:—

ئى ما توو ھات ئەم بچىن!

ئى مانە ئەوان هەزار هيقى ژە كرن ھەتا مە دايى.

ل نك بەدىيانىت بىسلمان (مانە) پىش (ئى) دكەفت وھەردwoo دبىنە ئىك گالگال
(مانە + ئى) دبته (مانى) هەر ئىك معنە يە:—

مانى بايى وى وەناكەت / ئى مانە بايى وى وە ناكەت

ھندهك جارا قایم كرن يا هەى پ سووندى يان گال گالىت گران ئىت سەنگىن
وھكى:—

ئەو بىرەت نابەت — تۇو بىبىه دار تۇو نابەى.

تورو لوکمی ل پاچکی بدهی پاری ژدهقی نا دهر کهفت.

پ خودی من های ژچوو پهزی بیانی نینه ل نک مه.

قان گالگالا هلژنه:—

من ههقی ته بیخ خواری.

من: بکهره دهمنی بوری کاری تیپهپ، ئى شکەستىيە

ههقی: هق: کاربىسرە دهمنی بوری ئى ساغە، بارە / بیخ: نافى پېكىفەنانيە بورى
پالدانى، كت نىپر

ته: بار هلگىرە ئى شکەستىيە

(بیخ خوارى): بیخ ئامرازا پېكىفەنانيە بورى کارى تەمام پچى كرى، سەر دكىشته
(هق) كت نىپر / خوارى: کارى بىجى كرييە

بیخ ههقی ته خوارى ئەزم

بیخ: نافى پېكىفەنانيە بورى ناسىنى پېشگۇتنە ل جەھى ساغ، ئى نىپر، هەر ئەوه ئامرازا
کارى تەمام پچى كرى.

ههقی: هق: کاربىسرى بورى / ئى ساغ، بارە / ئى: نافى پېكىفەنانيە، بورى پالدانى

ته: بار هلگىرە شونناقە، ئى شکەستىيە

خوارى: کارى پچى بۇويە

ئەزم: ئەز: پېكىغۇتنى سەرە كىيە ئى ساغە / م: شونناقى پېقەيە قايىم كرنە

پسیار (الاستفهام)

ئامرازیت پسیاری بە گشتی ل پیشیا رستی دئین، بەلی پا رستا کوردى گله ک
نەرمى تى هەيە، گله ک پەيىھ جھەيت خۇ پىشى وپاش دكەن، وھىچ معنا وى شاش
نا بت:—

كانىيە قەلەمى من؟ — قەلەمى من كانىيە؟

چى تە هەيە بۆ شىقى؟ تە چى هەيە بۆ شىقى؟ بۆ شىقى تە چى هەيە؟

ئامرازیت پسیارى سى دەستن:—

ئىشك - دەستىن (ك) وەكى:—

1- كا: پسیاره بۆ حى يان تىشىتەكى نەى دىيار:—

كا قەلەمى من؟ — كت

كا قەلەمېت من؟ — كۆم

2- كانى: وەكى يا دىيە، پسیاره بۆ جىي تىشىتەكى نەى دىيار بۆ قايىم كرنى [(ن) بۆ^{پاراستنى + (ى) شوننافى كورت [كا+ن + ئ]}]

كانى قەلەمى من؟ — كانىيە قەلەمى من؟ كت

كانى قەلەمېت من؟ — كانىنە قەلەمېت من؟ كۆم

كانى نە [كا+ن پاراستن+ئ شونناف كورت +ن هەبۈون +ھ پاراستن]

[كا، كانى] (كارەكى حشکە داخوازىيە) ئانكۇ (بىدە من) بەلكى هنده ك معنىيە
دىتە ژى هەبن وەكى:—

کا هنده ک دراقي دى چمه مووسن.

کانچ هنده ک گندورا بؤ مه بکره.

يان معنا چهپکرنى پ قايىي ددهت: کا من مالى ته خوارى؟

3- كى: پسيارا ناشى مروقا (عاقل) بؤ و هرگىپانا شكهستى، معنا (من: عربي)

كى نان خوار؟ — ته گوتە كى؟ تول گەل كى چۈرى؟ ئەفە قەلەمى كى يە؟

4- كى — پسيارا ناشى مروقا (عاقل) بؤ و هرگىپانا ساغ (من عربي):—

كى هات؟ — ته كى ديت؟ كى كەفت؟ — ئەو كى بوو؟ — كى مەلووك
كېشىما يە؟

تىبىين: هەگەر (كى يان كى) لگەل پسياركرى هات، ئانكۇ بؤ بىزارتنى شۇونا
(كۈزان) دا بزانن كىيە ژناف گەله كا، هنگى (كى، كى) لېن ناشى دچن، كى بؤ نىز
و كى بؤ مى:—

كى ژنكى گوتە تە؟ مى — كى كوركى قەلەم بىر؟ نىز

ته قەلەم دانا كى دەرىي؟ مى — تە ل كى عەردىي قەلەم دانا؟ نىز

كى ترمىتلىق ھوون بىن؟ مى — كى سائىقى ھوون بىن؟ نىز

ترمبىيل: مىيە كى بۆمى، سائق: نىزە كى بؤ نىز / ھۆسا ھەگەر ناشى پسياركرى
لگەل هات بؤ بىزارتنى

5:- كۈزان، بؤ بىزارتنى (كى ئۇ وان — من منهم) ئانكۇ ئۇ ناف گەله ك ئىت ناس،
ئىكى يان هنده كا دى بىزىرى، دى تiliا خۇز پىشەنلىق، چ مروق بت چ تشت بت چ
جە بت چ زەمان...، بؤ كەت و كۆم، نىز و مى:—

بەرخىيت نىز كۈزان؟؟ — كۈزان بەرخا بفرۇشىن؟

کوژان مریشکی بانگ دایه؟ — قەلم بیت تە کوژان؟

تە گەنم ت کوژان ئىسىرى كىرىيە؟ — کوژان رۇزى و ھۆقان كىرىيە؟

مخابن زانا بیت زمانى مە ئەف ئامرازا ئاسان و ديار ئەو ژى يا تىكىدابى لەپەرى
يا نقيسى (كىيىكىن) بۇ كۆم نايىزنه خۇدا پىچە كىي تى بىكىرىن كا بنياتى وى نافى
79 چىه (كى+ژ+ وان/پعربى: من مەنم) ئەم ل ئاخفتتى كورت دكەين دبته کوژان،
ھەگەر بېزىن (كىيۇان) ھەر دروستە، بەلىن نە دى كەيە كۆما كىيىكىن: إنھن
بنات) ئەفه چىتابت. ھەگەر بىزارتىن ئىك ژدوابت ئەم دقارىن بېزىن: كى ژكى چىتەرە؟
يا دروست نقيسييانه (كىيۇان) دقارىن بېزىن کوژان.

6- كەنگى بۇ دەمى: نا ئىيىتە و ھەگىر ل چۈو جىا:

كەنگى تۇو ھاتى؟ كەنگى جەڭنەيە؟

7- كۆفە: بۇ سەمتى، كۆفە بەرىخۇدا، بۇ کوژان سەمتى فە چۇ، يان بۇ کوژان
ئالى فە چۇ:

بابى تە كۆفە چۈيە؟ ھەۋالىت مە ل كۆفەنە؟

شىغان بۇ كىي سەمتى فە چۇ؟ دەرىيى وە ل كۆفەيە؟

دۇو — دەستى چ:-

1- چ /چى: ھەدوو ئىك معنەيە بەلىن بەھرابىر، چى پتنى دئىت، وچ ليىش نافەكى
دئىت، ئانكۇ تىشت، پسيارا تىشتە كى بى عاقل:

ئەفه چى يە؟ چ تىشى بۇتە بىنەم؟ تە چى دەۋىت؟ ئەفه چ دەنگە؟

يە فەرە لىنى دەرى ئەم بېزىن كو دەنگى (چ) دئىتە و ھەگىر ل گەل
تىشتى بى عاقل، ئۇ ھىنده ك جارا (ك) دئىتە و ھەگىر ل گەل مەرۆغا (عاقل):

— بۆ پیش چافکرنى و بئارتنى ژ ناف گەله کا، (کوژان) بۆ عاقل و بى عاقل حەموو دبن (ك)، مىگرتى:— بۆ كتابى بى عاقله فىت بىزىن: (چى ژوان) كتابا تەيە؟، بۆ مرۆڤا دى بىزىن: (كى ژوان) برائى تەيە؟ لەقى دھرى بۆ حەموو کا عاقل و بى عاقل دېيىن (کوژان) نا بىزىن چۈزان

— وەكى دى، لگەل (ھەر) (ك) دبته (ج) بۆ مرۆڤا، مىگرتى ھەگەر بىزىن، (ھەر كىيى) تە دىت بىزى، دى بىزىن (ھەر چىيى) تە دىت بىزى، ئەقە بۆ تىشە كى عامە بۆ حەموو كەسى، ھەما (ھەر) بكار بىنن، ھندەك جارا (ھەر) نايىزىن ژى بەلى معنا وى يَا تىدا مىگرتى:—

ھەرچىي هات گۆتى وول — چىيى دىتى گۆتى وول

گەله ک جارا پەيىش تىكىل دبن ل ئاخفتى شۇونا:

ھەر چىيى تەدىت بىزى — ھنجىيى تەدىت بىزى،

ھەلبەت ئەقە شاشىيە، (ھنجى) پەيەكە جودايە معنا وى شك يە جودايە، ئانڭو (ھندى / بىقىر: عربى) بكار دئىت بۆ گەله كىيى نە بۆ كەسا:

ھنجى مالى خۆ پارا بستىيە — پىلاقا من ھنجى پىلاقا تەيە

ئەو ھەر دوو ھندى ئىيىك / ھنجى ئىيىك

2- بۆچى:— پسيارا ژبهر چى ئەو تشت چى بۇويە، ل شىنگارى دېيىن (چما) يان (چرا) شۇونا بۆچى، چەنكو شىنگارى بەرى نىزىك فارسا بۇون ل باشۇورى عىراق ل باجىيى تىسفوونى و كوفايان:—

قەلەم بۆچىيە؟ — قەلەم ژ چرايە؟

بۆچى تۇو ھاتى؟ — چما تۇو ھاتى؟

3- چوا:— پسیاره بۆ چۆنیه تیا تشتە کی یان کارە کی و سەر و نیشانیت وی کا ئى
چاوانه:

توو چاوا هات؟ — توو ئى چاوانى؟ — تە گەنمى خۇ چاوا دەرمان كر؟

4- چەند:— بۆ پسیارا هژمارى و گەلەکىي بۆ تاشتىن پە هژمارتن يان بىن هژمارتن،
چەندە، چەند گەلەكە، چەند هژمارە:

چەند مايە عىد؟ سەعەت چەندە؟ — تە چەند تلى ھەينە؟ چەند ئاڭ مايە؟

5- چ:— پىش پسیارە لگەل گەلەك تاشتا بۆ بىن عاقل:

چ چاخى تۇو ھاتى؟ — چ حالى و ھې؟

چ تاشت ئەت بەريكا تە دايە؟ — ئەفە چ جاوه تە كېرى؟

ھندهك جارا بۆ عاقل شىك دئىيت ھە گەر ئى نە ناس بت:

مېشانى و چ كەسە؟

گەلەك جارا دئىيە گۆتن لگەل (ى) دبته (چى) ھەردوو ئىك معنايە، وەكى:

تە چى گۆت؟ — ئەوان چى ل گەل خۇ ئىنایە؟

كارى و چى مايە؟

سى:— كۆما فەبزىيەي ھەر ئىك ژتەرزەكى،

1- ئەرى:— معنا وى ل بەرسقى ئانکو بەلى ئەو تاشتە ووسايە، دى بىزىن ئەرى
ووسايە، بەلى ل پسیاري معنا وى (ئايا) ل سۆرانى وفارسى وعربى (ھمزە
الاستفهام):

ئەرى تە گۆتىيە وانە؟ — ئەرى من يا گۆتىيى.

ھەر ووسا چى دبىت قى ئامرازى نە بىزىن و معنا رېستى شاش نابت:

ته گۆته وان سبەی توافه؟ — ئەرى من گۆتى.

2- ما: معنا وەكى ئەرى (همزة الإستفهام، هل، عربى) بەس پچەكى شاقىمانە (تعجب)، نە باور كرن، يا تىدا هەى:—

ما تۇو نە چۆيە بىن وانە؟ — نە خىزىر! ما تە گۆتىيە منه؟

3- قاي:— هەر وەكى (ما) يە، بەس بىر شاقىمانە كۇو تۇو باور نەكەى:

قاي تۇو هيىش نە چۆيە؟

قاي وە چۇو گەنم ل مال نەمايد بېچىن؟

4- (خۇ... نە) عربى (أَوْ هُلْ؟ أَمْ؟) ئەف ئامراز بېنگەتىيە ژدوو قەتا ھندەك جارا بابهەت دكەفتە ت نىغەكا ھەردووقەتا دا وھندەك جارا شك ھەردووك يىت بېنگەتە پىيارە بۇ كارە كى ھاتە كرن بەلى ئارپىشە كە مەزن چى نە بۇويە:—

خۇ دنيا خراب نە بۇ ئەز بىنە كى دەركەفتىم

خۇنە دنيا خراب بۇو ئەز بىنە كى دەركەفتىم

ئەف ئامراز دئىتىه بكار ئىنان ل ناڭ عرىيەت عىراقىي يىت نىزىيىكى كوردستانى (خۇما، خۇش ما) ھەر پ وى معنى

5- پىيارا دياز بىن ئامراز: پىيار دەست بىن دكەت پ ناۋە كى يان شوننافە كى بېجىت بکەر يان كاربىسەر، بەلكى (نە) پىش بکەشت بۇ استفسارى و ئەسىسە حىين، نە بۇ چەپكىرنى:—

على نان خوارىيە؟ — نە على نان بىن خوارىي؟ — نان خوارىيە على؟

سعید ناجح بۇو؟ نە سعید شك ناجح بۇويە؟

ئەقان پىيارا بەرسقَا وان (ئەرى، يان نە) (yes or no questions)

بەلی هەگەر پسیارا بژارتى بىت بەرسققەتى دروسته
سەعید ناجح بۇويە يان ساقىت بۇويە؟ ————— سەعید بىي ناجح بۇوى

عەلى نان خوارىيە يان نە خوارىيە؟ ————— عەلى نان بىن خوارى

قان گالگالا ھلەنە:

كى مروف دى دەركەفت قىي بارانى؟
كى: ناڤى پسیارييە لېي بکەرى ساغ دچت مروف

مروف: بکەرە ل دەمى داهاتن ئى ساغە

دى: ئامرازا دەمى بېتىت

دەركەفت: كارە/ت: شوننانقى پىنچەيە بۇكەسى سىيىن پتنى
قىي: ناڤى نىشانداندا نىزىكە لېي كاربىسەرە مى دچت: بارانى
بارانى كاربىسەرە، مىتىيە، شكەستىيە

كى بىرىمى بىن دۆت

كى: ناڤى پسیارييە لېي بکەرى مى شكەستى دچت،

بىرىمى: بکەرى مىتە بۇ تىپەر دەمى بۇرى، ئى شكەستىيە

بىن: كاربىسەرە دەمى بۇرى ئى ساغە

دۆت: كارى دەمى بۇرى سقك

چەند پەيالە چاي ماينە؟

چەند: ناڤى پسیارييە لېي بکەرى بىي بهستىيە (مبىن)

پەيالە بکەرى بۇرىيە بۇ كارى تىنەپەر (پېت ماين) ئى ساغە

چای: بهدهله لپچ بکه‌ری دچت ئى ساغه

ماينه — ماين: کاري بورى تەمام بىھى كرى/ ن: شونناقه بۇ كوم (پەيالە)/ھ: شۇونا
ناقى پىتكەنلىق (يىت) بۇ کارى پەجيىكىرى/ تام بىن دەم ژېھر پسىيارى (يىت) هندابو.

چەند پەيالىت چايى ماينه؟ ل ھېر (چاي) بۇ بارھلەگەر شىكەسى

دەھ پەيالىت چايى (يىت ماين) ئەۋە رىستە دانانە (مېنىتە) يىت دىار بۇو بەلى (۵)
هندابو.

دانان وچهپ کرن

(الثبت والمنفي (negative and affirmmative

ئامرازیت چەپکرنى ئەقىنه نە: (مە، نە، نا، نىنە، ھەم، بىز، بەس، كا)

ئامرازیت چەپکرنى، گەلهك جىيەن خۇ دگوھىزىن ت پىش وپاش دېن، بىنى
 معنا شاش بىت، چەنكو رىستا كوردى گەلهك يە نەرمە، وھەر ووسا چەپکرن ل
 زمانى كوردى نە وەكى ئىنكليزىيە، ئىنكليزى ھەگەر كارەك يارمەتى لگەل كارى
 دروست نەبىت پىلدۈھىت ئىتكى بىنىن do بەلى ل زمانى كوردى، ھەما چەپکرن هات
 (نە) لگەل كار، نەخشى ئامرازىت كار كىرنى (د، ب، دى، بىز، يە، بىت) تىك دەدت
 يان ھوندا دەكت يان دگوھىزىت:—

(I eat bread, I do not eat bread)

ئەز نانى دەخۇم —— ئەز نانى نە دەخۇم

ئەمۇ نە چۈزى —— ئەمۇ نە چۈزىيە

He has gone, He doesnt, t have gone

نانى خۇ — نانى نە خۇ — نانى مە خۇ (فى سنجار وال سوران)

Eat bread, Don, t eat bread

بلا بېتىت — نە دېتىت و نە دېتىت: حازر دەستپىك، جۇته كار، لېنى

دەرى (ب) گوھارت

سبەسى دەينى تە دىي ئىنیم —— تۇو سبەسى نا ئىنیم

حالدا يَا ناجح بۇرى —— حالدا ناجح نە بۇرىيە

وهـکـي تـوـ هـاـتـ من نـانـ دـخـوارـ:

وهـکـي تـوـ هـاـتـ من نـانـ نـهـ دـخـوارـ دـهـمـيـ بـورـيـ بهـرـدـهـوـامـ

چـهـپـكـرـنـ لـگـهـلـ دـهـماـ:

1—(نه) لـگـهـلـ دـهـمـيـتـ بـورـيـ حـمـموـواـ:

ئـهـوـ هـاـتـ ئـهـوـ نـهـ هـاـتـ سـقـكـ

من دـنـقـيـسـيـ — من نـهـ دـنـقـيـسـيـ — بهـرـ دـهـوـامـ

تـوـ چـوـبـوـوـيـ — تـوـ نـهـ چـوـبـوـوـيـ — بهـرـ ئـيـ پـجـيـ بـوـوـيـ

هـوـوـنـ ئـيـتـ مـهـزـنـ بـوـوـنـ — هـوـوـنـ نـهـ ئـيـتـ مـهـزـنـ بـوـوـنـ.

تـامـ سـلـفـاـ / بهـرـ ئـيـ پـجـيـ كـرـيـ

هـوـوـنـ ئـيـتـ مـهـزـنـ بـوـوـنـ — هـوـوـنـ نـهـ مـهـزـنـ بـوـوـنـ — وـوـساـ پـدـهـفـ دـئـيـتـهـ

گـوكـنـ

ئـهـوـيـ نـانـ بـيـنـ خـوارـيـ — ئـهـوـيـ نـانـ نـهـ خـوارـيـهـ

تـامـ بـدـونـ زـمـنـ / پـجـيـ بـوـوـيـ بـيـ دـهـمـ / present perfect

بـيـبـيـنـ: نـاقـيـتـ پـيـكـفـهـنـانـيـ بـيـتـ قـهـقـهـتـانـدـنـيـ (بـيـ، يـاـ، يـيـتـ) لـگـهـلـ چـهـپـكـرـنـيـ نـاـ مـيـنـ
بـهـلـيـ كـارـ دـيـ ئـامـراـزاـ هـبـوـونـيـ (5) هـلـگـرـتـ بـوـ كـتـ وـ(نـ) بـوـ كـوـمـ، نـاقـيـتـ نـيـشـانـكـرـنـيـ
(ئـيـ، يـهـ، يـيـتـ) لـگـهـلـ چـهـپـكـرـنـيـ ئـيـتـ درـوـسـتـنـ تـشـتـهـ كـ بـيـ نـهـ قـيـيـتـ.

2—(نه) لـگـهـلـ حـاـزـرـ جـوـتـهـ كـارـ:— ئـهـوـ دـوـوـ كـارـن~ لـ دـهـمـيـ حـاـزـرـ دـهـسـتـ پـيـنـكـ،

هـمـماـ چـهـپـكـرـنـ (بـ) نـاـ پـوـوـچـ بـتـ دـيـ وـهـرـ گـهـرـيـتـ بـتـهـ (دـ) عـكـسـيـ حـاـزـرـ حـمـموـكـاـ:

بـچـمـ بـيـبـيـنـ؟ — نـهـ دـچـمـ وـ نـهـ دـيـبـيـنـ

دـيـ خـوـيـ يـاـنـ دـيـ قـهـخـوـيـ؟ — نـهـ دـخـخـوـمـ وـ نـهـ قـهـدـخـوـمـ

بلا بکرت و بفرؤشت ————— نه دکرت و نه دفرؤشت
بخوی و فهخوی و دهنگ نه کهی ————— نه دخوی و نه فهدهخوی ههتا کر نهی، حازر
دهست پینک بق کهسی دووی.

بخو و فهخو و دهنگ نه که ————— نه خو و نه فهخو و دهنگ نه که ————— داخواز
3 — بق دهمی حازر و داهاتن (نه) دریز دبت ژبه ر هوندابونا ئامرازیت پیکرنی
— **تفعیل** — (د، دئ) دئ بته (نا):—

ئەم نانی دخوین ————— ئەم نانی نا خوین..... سشک
هوون بیت دخوونن ————— هوون نا خووننه — بهردەوام
توو دئ ناجح بی ————— توو نا کەشی ————— داهاتن
وهره زوو ئەم دئ چینه ————— وهره زوو ئەم نا چینه ————— داهاتنا بلەز

4 — (نه) دهمی ت جیدا / داخواز، دیسا چەپکرن (ب) هوندا دکەت ھەگەر
ھەبت بەلی (نه) دریز نابت وەکی دهمی حازر:—

بخو ————— نه خو
بەلافیزە ————— نه هلاڤیزە
وەرگیزە ————— نه وەرگیزە
وهره ————— نه ئى ————— نى ————— پیتا (ء) ھەردەم پدەف ھندادبىت لگەل دەنگدار
بەھەلینە ————— نه حەلینە
سۆر بکە ————— سۆر نه کە
سۆر کە ————— نه سۆر کە

5— بُو کاریت لیک سوار / دوو گهه / (نه) لگهل ئیک ژهه ردوو کا ددهت
ودستینت، وهر ووسا گله ک يه ئازاده جيئن خو دگوهیزت وهیچ معنا پستی شاش
نابت:—

قە كە قە نە كە نە قە كە

بىن سېي بۇوي — سېي نە بۇويه — نە سېي بۇويه

6— (نه) و(نا) بۇ (نەناس) و(كىرياركەر) و(رېقەكەر) لگەل کارى يارمهتى
(هاتن، دان، هيلان) پكار دئيت، وەكى حەمموو کارىت دى يىت دروست ئول
حەمموو دەما:—

دار هاته سۆتن — دار نە هاته سۆتن — بکەر نەناس دەمى بۇرى سقك
تۇو دى وى دەيە گىرتىن — تۇو وى نا دەيە گىرتىن — كىريار كەر
تە هيلا ئەو ناجح بت — نە تە هيلا ئەو ناجح بت — رې قە كەر
ھوسا ئەم دىيىن كۈو قە گوھاستنا جيئن (نه) گەلەك يه بەر فرايە، ھندەك جارا
معنا پستى شىك پچەكى دئىتىه گوھارتىن:—

أ: تە نان بىن داخوارن — تە نان بىن نەدا خوارن — كار چەپكىر

ب: تە نان بىن داخوارن — نە نان تە بىن دا خوارن — كار بىسەر چەپكىر

ج : تە نان بىن داخوارن — نە تە نان بىن دا خوارن — بکەر چەپكىر

ئەت پستا (أ) دا، تە نە هيلا وى کارى بکەت (خوارن) کاربىسەرەكى دى تە بىن دا
كرن، مىگرىتى نان پات يان كېرى،

ت پستا (ب) دا، تە نە نان بىن داخوارن، کاربىسەرەكى دى تە بىن دا خوارن،
بەلكو تىشتهكى دى خوار بت، مىگرىتى خەمس يان ژەحر.

ت پستا (ج) دا بکر گوھارېت نه تمو بموی نان بین دایه خوارن مرؤژفه کی دی
بوو مگرتی: علی یان حسن . . .

هوسا گهل ده میت دی شک، چهند گافی جیئن (نه) بئیته گوهاستن چی دبت
معنا وی پچه کی بئیته گوهارتمن بهلی حممو کس تی نائینته دهر، ئهفه باهته کی
تاپیته و فرایه بدلکی رپڑه کی بقارین به تیکر ابی پیش کیش بکهین.

7— (نینه): بق حاشا کرنی، ئانکوو ئهو تشت نینه (نه هه یه) ئهفه ل ده می
حازر، هگهه بتہ ده می بوری (نه بمو / نه هه بمو) بق تشتی نه ئیتیه هژمارتن یان کت
بت، بق کوم: نینن / نه بموون:—

نینه ئاف — ئاف نینه — ئاف نه بمو

کته ک ل مهدره سی نینه — کته ک ل مهدره سی نه بمو
چوو پچوو ک ل مهدره سی نینن — چوو پچوو ک ل مهدره سی نه بموون
بی هه ی پیروزی بت، بی نه ی خودی بدھتی، هه ر ووسا لگهل حممو ده ما

8— (نه) بق نافا و پینیشانا و شوننافا:—

ئهفه یه — نه ئهفه یه

ئهو یتت مه بموون — ئهو نه یتت مه بموون

ئهفه گندوره — ئهفه نه ژه به شه

گندور ئی زه ره — ترزوی نه ئی زه ره

9— بی: بق دیار کرنا نه بونا تشتی ل عمرده کی یان ملکی ئیکی یان نیشانه ک
لی هه بت یان نه بت، ئهف ئامراز لگهل نافا بکار دئیت به رابتر دا پینیشانیت لیک
سوار (صفة مركبة / شبه جملة) یت پیکھاتی ژ (پ + نافه ک) چه پ بکهت:—

چیل یه پیشیره ————— چیل یه پیشیره

سامئی بے بهدلہ یه ————— سالم ئی بیچ بهدلہ یه

بهرخ ئی پیشاخه ————— بهرخ ئی پیشاخه

دار یه پېلگە ————— دار یه پېلگە

دار ئیت بېلگەن ————— دار ئیت بېلگەن

پدھف:— دار پېلگەن ————— دارت بېلگەن

ت دیار بwoo چەنکو لپی وی نه بی دەنگە

ژن یه پ میزه ————— کیز یه بی میزه

10— کا: بتو حاشا کرنا قایم بشکلی پسیاری (انکار) چى هەبوونا تشتەکى بت،

يان چى بwoo کارەکى بت، يان پروودانەک:—

کا من دراف ھەی؟ ئەز چى بدەمە تە؟

کا بابى تە دايە من؟ ژکزقە دايە منه؟

تە قەلەمی من بی برى! ————— کا من قەلەمی تە برى؟

تە قەلەمی من بی برى! ————— کەنگى من قەلەمی تە برىيە؟

ئەف دەفتەرە يە نووه ————— کا يە نووه؟ ما تۇۋ ئى كۆرەبىي؟

11— بەس: ئانکو تىرىھەيە، بتر نە قىيت، يان ئەھوی کارى راۋەسى نە، يان

دەف ژى بەردى:

بەس بىخۇ ————— بەس ھەرە وى دەرى

ئەف دەفتەرە بەسە ————— چار كىلە بەسە

ڦان گالگالا هلڙهنه:—

چار کيلو بهسن

چار: هزماره لپيٽ کيلوانه ئى ساغه / دکهفته جھئي پيشگوتن

کيلو: بکھرئ ساغه بؤ کاره کي بهستي بي ٩٥

بهسن: بهس کاري چهپکرنىييه ئى بهستييه، بي ٩٥ / ن شونناقى پيشه يه سهه
دكىشته بکھرئ ساغ بؤ کوم (چار کيلو)

گولكى شير نه خواريه

گولكى: بکھرئ شكهستييه بؤ کاري بؤری تېپهٽ

شير: کاربسرهـل دـهـمـى بـؤـرـى تـېـپـهـرـ، ئـىـ سـاغـهـ

نه: ئامرازا چهپکرنىييه

خواريه: خوارى: کاري بجي کري/تم بي ٩٥ / شونناقى لكاوه شونا (بي)
ئامرازا پجي کرنى بؤ کت نير

مه چوو گەنم نينه

مه: بکھره ئى شكهستييه بؤ دـهـمـى پـجـىـ کـرـىـ تـېـپـهـرـ، بـؤـرـىـ حـسـىـبـ دـبـتـ

چوو: / چهـنـدـهـ کـهـ نـهـ نـاسـهـ (نـكـرـةـ) چـهـپـكـرـيـهـ

گەنم: کاربـسـهـرـهـ ئـىـ سـاغـهـ

نبـنـهـ: (ـنـهـ —ـهـىـ —ـهـىـ)ـ: نـهـ: ئـامـراـزاـ چـهـپـكـرـنـيـهـ /ـهـىـ: کـارـىـ پـجـىـکـرـىـ/ـتـامـ /ـهـىـ: شـونـناـقـهـسـهـرـ دـكـىـشـتـهـ گـەـنـىـ، شـونـناـ (ـبـىـ هـىـ)ـ ئـامـراـزاـ تـامـ.

پیشناح (prepositions - حروف الجر)

سهر و نیشانیت قان ئامراز ا:-

ا - کارى وان لگەل ناقايىه، جىين وان هەر وەر پىشىيا ناقەكىيە، بريا وان دكەفتە سەر وى ناقى، بەلى پەدەف دئىتە گۆتن لگەل پەيشا پىشىيا خۇ ھەر چ پەيىش بت، ناقى ل بى خۇ دشکىنەت ودىئىزنى شەھەستى / مجرور.

ب - ئەف ئامراز پىكەھاتىنە ژ ئىك (پىت) ئەو شك يە بى دەنگە و گەلهك يە كەر، كەر دەنگ ژى نا دەركەفت ت ناف ئاخفتىنى دا ھەگەر نە ل پىشىيا رېستى بت، گەلهك جارى وەكى ت پىشىيا رېستى دا (ء) پىقە دئىتە گۆتن، و ھەگەر ل بى پىتە كە كر بىتە دلخىت.

ج - گەلهك ئىت قايىن، ھەما دوو بى دەنگ ل بى ئىك ھاتن ئەفنه ھەر ئىت ديارن، پىتا دن ھوندا دبت:-

1 - (ھ) : گەلهك معنا و گەلهك كارىت ۋە كىرنى يېت ھەين، لەنى دەرى (ھ) كەپىش ناف ھەر وەر لېيى كار دئىت بريا خۇ دەدەته ناقەكى، معنا وى ژ جىيەكى بۆ جىيەكى دىتر، يان ژكارەكى بۆ كارەكى دىتر... . ووسا يە پ كار ۋە گۈرۈدە كەپىش ناف ھەر وەر بىكارقە بنووسىت بەلى بريا وى دكەفتە سەر ناقى ل بى وى:-

ئەز چۈمىھ مالى —— ژ جى بۆ جى يەكى دىتر

مامۆستا ھاتە مدرەسى —— جى كوهاستن / نقل جغرافي

على پچووڭ برنە خەستەخانى —— ژ جى بۆ جى

ئەز كەفتىمە ت خىترا خودى ئا ————— ژ جى بۆ جى

دراشى بده سائقى ————— دراڤ گوھاستن

حەموو جارا ناڤ دكەفته بن بريا پېشناڤى دئىتىه شکاندىن ئەم دېيىنى (بنرى/ مجرور) بەلى ل رىستا نەناس و كريار كەر ورپىچە كەر بنرى (چاوک) وە كى خۇ دەيىنت نائىتىه شکاندىن لبەهدىيانا عيراقى: —————

پچووک هاتە نغاندىن ————— برى ل نغاندىن كر/چاوک نائىتىه شکاندىن ت ۋى
رسى دا.

ترمبىل هاتە دزىن ————— برى لى كر / نا ئىتىه شکاندىن

چاقى خۇ بەدە قان تشتا هەتا ئەز قەدگەرپىم ————— برى ل قان تشتا كر.

(تشت) شکاندىن پېشانا شکاندىن (ا)

تىبىيىن: بەلى مە گوھى خۇ بىن دايە راديوا يېڻان ئاخفتىا كوردىا باكور ھندەك جارا چاوک ژى دشىكىن (هاتە گىرتىن) ————— هاتە كوشتنى — دانە سۆتنى) ئى: نېشانا شكىندا كت، مى، چەنكو چاوک حەموو ئىت مىنە، بەلى بەگشى چاوكى ل رىستا نەناس ل بەهدىيانا عيراقى نا شكىت.

تىبىيىن دوو: (٥) ئەف پېشناۋە گەلەك جارا ل ئاخفتىا سۇرا و كىيم جارا ل باكۇر ئى كوردىستانى، ئەم دېيىن نېيسىكار شۇونا (٥) دنفيىسن (بۆ) وە كى بىانىا ز نوو فىرى كوردى بن: —————

دى چەمە مالى ————— دەچم بۆ مال

دراشى بده وى ————— دراشى بده بۆ وى.

بېشە بايىخ خۇ دا بېيت ————— بېشە بۆ بايىخ خۇ دا بېيت.

بهداخه وه ئەم دىيىنەن ھندەك بەدىنەن ژى وەكى وان دنىيىسن، بەلى ئەفەل نك مە چىتىابت ھەر تىشەكى معنا خۆ يَا تايىەت يَا ھەمى.

دىسا ھەينە ھندەك عشىرەت وەكى سلىقانا گەلەك جيا (٥) دېرىن وەكى:

ئەز دېچم مالىئى، ئەز پارا نادەم تە، مالەك ھات سۆتن،

تە گۇت وان؟ بىبىنە پىشناڭ نىنە بەلى ئەر ناڭ ئى شىھەستىيە

— 2 — ئانکو (لە: عربى ولیس إلى) بەلى ل سۆرانى ئانکو ھەردووک: (لە ولى) ل بەھدىنا عىراقى ئانکو تىشەك بۇ تىشەكى بىت، بۇ سەمتى يان خىلمەتە كى يان دانەكى، يان كارەك بىچىت:—

كتاب بۇ كىتىيە —؟ — بۇ خوندەوارىيە

قەلەم بۇ چىيە؟ — قەلەم بۇ نېيىسىتىيە

بۇ رۇحا خۆ نە باشە.

ئەش كولاقە بۇ كورى ئەمنە

بابى تە بۇ كۈفە چۆ؟

بابى تە كۈفە چۆ — تۇو دقارى (بۇ) نەبىزى هەگەر بۇ سەمتى بىت، چەنكۈو (فە) پىيارا سەمتى دەكتە:

بەرسق: بابى من بۇ مالقە چۆ.

ل شىنگارى (ژ + را) بكار دئىن شۇونا (بۇ) ھەر ئەۋى ئەنى دەدت

كتاب بۇ كىي يە؟ — كتاب ژ كىي را يە؟

قەلەم بۇ چىي يە؟ — قەلەم ژ چىرا يە؟ — قەلەم ژ نېيىسىنى را يە

— ۳ (ژ بۆ) ئەف ئامرازه نیقە کا ریئیه ژ بەهدینان (بۆ) بەرپ شنگاری ۋە (ژ + را) ھەگەر تۇو معنا وان ھەر ئىتىكى جودا شرو ۋە كەى معنىت وان ئىت فاڑىنە (ژ) ئانکو ژىكە دەكت، دوور دئىخت (بۆ) دئىنته بەرئىك، پېتىكە دەكت، ھەردوول گەل ئىك معنا (بۆ) پېتى ل عىراقى دەدەن ئانکوو (ژ) بىكار ياخىن بەنەن زىدە كرى، ئەز دېيىم ھەگەر مە دېيىت زمانە كى ئىك دەست ساز بىكەين نەۋىت پېتىت شاش وەكى (ژ بۆ) بکار بىينىن:—

<u>شنگال</u>	<u>رۆزئافا / باکور</u>	<u>بەهدینان عىراق</u>
--------------	------------------------	-----------------------

قەلەم بۆ چى يە؟ — قەلەم ژ بۆ چى يە؟ —

قەلەم بۆ نېيسىنى يە — قەلەم ژ بۆ نېيسىنى يە — قەلەم ژ نېيسىنى رايە

— ۴ ھەتا، ل باکور دېيىن حەبىيا چەنكو (ت) نايىشنى: وە دىيارە ئەف پەيەھە ژ زمانى عربى يە گرتىيە (حەتا) بەلىپا معنا وى ل زمانى كوردى يە جودايە هندەك جارا، ئانکو دوورى ونىزىكى، ئارمانجا خۇ بەرچاف دەكت، چى دەم بىت چى بىتىڭ بىت:—

ئەز ل هيقيا تە مام ھەتا سەعەت چار.

ژ مووسىل ھەتا بەغدايان ۴۰۰ كيلۆمترن.

— ۵ (ت.... دا) ئەف شىك ئامرازە كە دوو پارچەيە، ئىك ژى (ت) پېتىنافە، قەتى دىتر (دا) كارە كى حازرە ئى بەستىيە (فعل مضارع جامد) رىستە دەكتە ت نېقە کا ھەردووكا دا، (ت) ئانکو ئىت زىگى تىشى دا، و معنا وى تام نابت ما كارە ك ل پشت ناثى بىتىت چ دوور وەكى (دا، كر، ھاۋىت، جۇ، فە...) (بەلىن لگەل (دا) ئانکو دانان/سەكىن (in) لگەل كارىت دىتر ئانکو لقىن (into) ئەف ھەردوو پېشناڭ گەلەك جارا شونناقى كورت دەگەن ھەرسى دىن ئىك پەيەھە وەكى:—

(ت + ئ+دا) چوو (تیدا) نینه

(ت+ئ+قه) چوو (تیقه) نینه

چهند ئاڭ ت دەنگى دا مايە؟ — دوو لتر يېت تیدا ماين

دەستى خۇز ت بەرىكا خۇدا گەرم بکە. دەستى خۇز تیدا گەرم بکە

پەزى ت خانى كە پەزى تىكە

من قەلەم ت چانتەى كر.... من تىكەر

سەرى شۇۋىنى ت كورتايى ھافىت پشتا كەرى خوينكىر.... تىهاڤىت

تىلما من سترى تىڭرا چۈز

چاين ت يەيالى كە چاين تىكە

6—(ل) ئەف پىشناقە جىئى هەردوو پارچىت پىشناقى دىتەر دگرت (ت.. د)

بەلى ئانكۆ تشت يې ل وى جى نە شەرتە ت زىگى تشتى دا بت وەكى (at) مىگردى:

كا نەخۇش؟ — يې ت خەستى دا. پا ھەلبەت نەخۇش يې ت زىگى خانىيە كى

.دا

كا دختور؟ — يې ل خەستى — دختور ئى حازرە ل خەستى نە شەرتە ئى ت

خانىيە كى دا بت

ئىك تالب يې ل ساحى — دەھ تالب يېت ل ساحى. پەھەف هەردوو وەكى

ئىك دئىئىنە خۇونىدىن (دەھ تالب يېل ساحى)، چەنگى پىشناقى پتنى (ل) دەنگى (ت) ھوندا دكەت)

گەلەك معنىت دى شىك يېت ھەين:-

علمی داره ک ل دهستی وی دا. لقى دهري (دا) کاره کى دروسته و هکى
حهموو کارييت ديترا

مسته که ئاقي ل سهري خۆكە

من رسمه ک ل تاقى دا — من رسمه ک ب تاقى قە نا

7—(ل) + (گەل، سەر، بن، پشت، بىن، پىش...) + کاره ک، گەله ک کار
(ل) يېت هەين لگەل جەنەفا (ظرف مکان) دېنە پىشناقه کى تەمام، ھەر ئېكى معنە کە
جودا يەھى:

ئەز (ل گەل) بابى خۆ چۆمە مووسىل. ئەز دېنەم يادورست ئەمۇھ پىتكە بنقىسىن
(لگەل)

قەلەم ئى ل سەر مىزەھى بۇو — قەلەمى لسەر مىزەھى بۇو

كتك يا ل بن مىزەھى — كتك يا ل بن مىزەھى

بەرخ بىن ل ناڭ پەزى — بەرخى مە بىن لناڭ پەزى

لکودستانا باکۇور و شىنگارى شۇونا (ل+گەل) ئەو (پ + را) بكار دئىن، جارنا
(ۋ+ر)

ئەز لگەل بابى خۆ چۆم — ئەز پ بابى خۆه را چۆم. ئەو شك جۆته پىشناقه
بەلى لگەل ناڭا دروستره جودا بنقىسىن وەكى:

من داره ک ل كەرى دا، — دكتور بىن ل خەستى

8—(ت) + (جهنەف+را) ئەفە شك وەكى يادى يە، بەلى معنا لثىنى ددەت
لگەل جەنەفا و معنا سەكىنى ددەت لگەل کارى حشك (دا)

ئەف (رپا) ل نك بەدينانا عىراقىي جودايە ژ (رپا) باکوور و شنگارى، ل عىراقىي معنا لقىنى ددەت ل شنگارى معنا بۆ وى يان لگەل ددەت:—

ته ياره ت سەر مەرپا فېرى... فېۋە كە تسەر مەرپا چۇ
ترمبىيل ت بەر مەرپا چۇ... . رەوانقىك تېھر مەرپا چۇ
پىتكىش ت بن مەرپا چۇ — پىتكىش تبن مەرپا چۇ
ل باکوور و ل شنگارى (رپا) معنا بۆ وى ددەت، كۈو بىتە ملک بۆ وى:—
ئەف كراسە بۆ منه — ئەف كراسە ژ من رپا يە

ئەز بىزىم تە — ئەز ژتەرپا بىزىم
ئەفە پىچە كىن سەردكىشته (رپا) يا فارسى ل نك شنگاريا
ژمەرپا گۇت — مەرا گۇفت / من ژ وان رپا گۇت — من اھمارا گۇفتىم
9— (پ + قە) ئەف جۆتە پېشىناف معنا وى (لگەل)، ئانكى حەممۇو پىتكە،
سۈرانى دېيزىن (پىتكەوه) ئەوشك هەر وەكى بەھدىيى شۇننافى كورت بكار دىئىن (پ + ئى+ قە):—

من چىل پ گۆلکە كىرى. ل ھېرە دىيىن كۇ نىشانا شەكاندىنى نىز(ى) دىيار نەبۇو
ژبەر (قە) پىقە نۇوسىيا، گەلەك جارا دروست دىيار دېت، دىي بىزىن:
[من چىل — پ گۆلکى قە كىرى] هەردوو دىئىنە گۇتن وەردوو ئىت
دروستىن.

ئەم پ ترمىيالقە چۈپنە ت گەمېيى دا / ئەم پ ترمىيلىقە چۈپنە ت گەمېيى دا.

ئەوئى پېچووك پ جىلىكت تەر قە نەناند.

مدىرى خەلاتەك پ سىنگى من قە نا.

سینگی پ تلیا من قهدا.

ئل شنگاری و کوردستانان باکوور (پ + را) شک هه یه، ئانکو لگەل. بىتىھ كىتكا ٧

سبهی سەعەت ھەشت پ من را وەرە مدرسى.

10— پ — معنا کارەكى بىن بکەی (وسىلە) دوو ناف دەۋەنە بەر:—

ئەز پ ترمىلىي هاتم

بۇوكى نان پ سىلەكى پات

من نان پ چاي خوار.

بىرىقانى شىر پ كۆفۈكى پارزى.

ل بەھدىيانا عىراقى ئەف پىت (پ) گەلهك يە كەھ، وەكى حەموو پىشناھىت كەت، بەلى ل شنگارى و کوردستانان باکوور، نە يە كەھ، دلچىن پ شوننالى كورت (ى) دى بتە (بىن) دەنگى (پ) باش دىيار و ئاشكەرا دېت، [پ+كورت شوننالى + ناف] ئەفە ل عىراقى ناچىت، يان دى بىزىن: من چىت يە مەقهسى بېرى، يان دى بىزىن: من چىت بىن بېرى (بىن) لگەل مەقهسى نا چىتى:

شنگار و باکوور

بەھدىيانا عىراقى

من چىت بىن مەقهسى بېرى

من چىت پ مەقهسى بېرى

ئەز بىن ترمىلىي هاتم

ئەز پ ترمىلىي هاتم

بۇوكى نان بىن سىلەكى پات

بۇوكى نان پ سىلەكى پات

11— پ — ئەف (پ) وەكى يا دىتىرە بەلى بىريا وى بۇ نافە كىيە:—

من پ تلیا وى گرت — من بىن گرت

مارى پ چىلىي قهدا — مارى پىنچەدا

قوتابی پ چار دهرسا کهفت — قوتابی پ چارا کهفت

ههپری پ کراسى من بوو — ههپری بین بوو

ئەۋە وەكى جۇته ئامرازە: پ + ناف + كار

12— ب: ئانکو خودانى تىشىتەك ھەبت، بە تايىھەت لگەل ناشا بكار دېيت دا
نېف رېستەك ژى چىيەت شۇونا پىتىشانەكى (**صفە**) بەلىن ھندى يە كىرە دايىم دېيتە
گۆتن پەدەنگى (پ) ووسا ھەرسى ل رېستا دانايى(**مثبت**) وەكى ئىك دخونون (پ)
پا فىنى جارى دى چاوا زىك ناسىن؟

أ - (پ) ل ھۈمارا ۱۰ يَا كارەكى بىن بکەي، شوننافى كورت (ى) ھلدگرت
وبىرىيەكى (بجور) دشكىيەت و كاربىسەرەك شىك ساغ دەيىت ئانکو بريما خۇل دوو
با بهتا دەكت. پ سېلىكى نان پات

(پ) ل ھۈمارا ۱۱ ئەوشك شوننافى كورت دگرت، بىرىيەكى (بجور)
دشكىيەت وبەس، ئانکو بريما وى بىز ئىك با بهتىيە.

(ب) ل ھۈمارا ۱۲ بۇ ئىكى تىشىتەك ھەبت، ناشى ھلدگرت دېتە نېف رېستە ل
جىين پىتىشانەكە دروست دەيىت نا ئىتىھ شىكاندىن چەنكى نېف رېستەيە.

ب - ت رېستا چەپكىرى دا (نفى) (پ) ۱۰، پ، ۱۱ ھەر دەيىن (پ)، بەلى
12 يَا پىتىشانى دېتە (ب / بىز)

ج - ل زمانى سۆرانى ب نە يە كىرە، باش دىيار دېت كۇو ئەمۇ ۋە بنىيات دا ھەر
(ب) ۵، بېرىنە نۇونا:-

من چىت پ مەقەسى بېرى — مەقەسا من يەب دەستكە

من چىت نە پ مەقەسى بېرى — مەقەسا من يە بىن دەستكە

من چىت بىن بېرى — (ى) شوننافى كورپە،

ئەو يە بى دەستكە ————— (بى) ئامرازا چەپكىرنىيە

بەرخ ئى پ شاخە ————— بەرخ ئى بى شاخە: بەھدىن

بەرخ بە شاخە ————— بەرخ بە شاخ نىيە: سۆرانى

چىل بە شىرىھ ————— بەرخ بە شاخە: سورانى

چىل يە پشىرىھ ————— چىل يە بى شىرىھ: بەھدىن

خۇ نىف رېستى شك تۇو دقارى ووسا چەپكەي:

چىل يە بى شىرىھ ————— چىل نە (يە بى شىرىھ)

چىل يە بشىرىھ ————— چىل نە (يە بشىرىھ)

— ژ — ئانکو (من / عربى from (—):

بۇ من دووا ژ قان بىئىنە. — پدەف (بۇ من دووا ژ قان بىئىنە)

من ژ تە دېيتىت سېىز زوو حازر بى — پدەف [مېز تەت فېيت سېىز زوو حازر بى]

بەرخە كى بخۇ ژ ناف پەزى بگە — بەرخە كى بخۇ ژى بگە

درافى ژجزدانى خۇ بىئىنە دەر — درافى ژى بىئىنە دەر

تىبىينى: —

1 — پىشناڭ حەمەو ئامرازىت شكەستىنىنە بىريا وان دەكتە سەر نافە كى دېيىزىنە

بنىرى (تحت تأثير الجر، مجرور)، يا دروست ئەمە ئەم بىئىنە ئامرازىت شكاندىنى وەكى عربى (حروف الجر).

2 — حەمەو پىشناڭ كتە پىتن (ھ، ل، ژ، پ، ب، ت، بۇ، هەتا) گەلەك جارا

ھندەك ژ وان، تكملەك يان كارەك بىن دېيت ل دما نافى دېيت معنا وان تەمام

دکهت، دیېژنے وان جوتهئامراز، نافی شکهستی دکهفته ت ناف هردوو کادا، وہ کی (ت+ناف + کار)، (ل + ناف + تکمله)، (ژ + ناف + کار)، (پ + ناف + تکمله)

3— پیشناخت کت گله ک ئیت کرپن لپیچ پېیشا بھری خۆ دئینه خوندن، بھلپریا وان دکهفته سەر نافی شکهستی ل پیچ وان.

4— چەنکو ئیت کرپن چى پېتتا لپیش وان بئیت دلخین ھەگر يە سەکنى بت. ژدھر (ئیت، ییت) دەنگى قان ھوندا دېت

5— ھەگەر ئەو لپیش رەستى بن يان لپیچ بېتە کە دەنگدار بن (ع) پېغە دیېژن.

6— بۇ نېھىيىنى دېيت شارەزا بیت زمانى بريارە کە تايىھەت بۇ رېتۈوسى بىدەن*. کا چاوا بىنلىكىن؟ پېكىفە يان جودا وپتنى؟

ئەز لىن بانى بۈوم / لىن بانى بۈوم) ھەردوو رېتۈوس ئیت دروستن، بلا ھەر پەھەف لگەل پېشىيا خۆ بېتىتە خوندن.

7— (ل، پ، ب، ژ، ت) ئەقنه بەھرا بتر شوننافى كورت ھلدگرن (لى بىدە، بىن بىگەرە، ژى بىستىنە، تىن راکە) ئۇ ھندەك جارا شوننافى كورت (ھ) ھونداد كەت: برايى خۆ بىه مدرەسى) — من بىرە مدرەسى) — من برى.

* ئەقان كەتكىت ھۆسا خۇوندنه ک سەر دېيت و بريارە کە ئېك دەستى دېيت بېتىتە دانان ژئالىيەن كۆما زانايىت زمانى چ جۇر رېتۈوس وچتۇف قوا عەد بېت نېھىيىنى بىن بېگەن ولپىچ بېچن کا دى چاوا نېھىسەن، جودا يان لگەل بېت دى؟ مىگرىت (ل پىچ، يان، لپىچ) (لگەل، يان ل گەل) (شون ناف يان شونناف) (ناف بېت يان نافىت) و گەلە ک وەکى قان بېت ھەين و ھەردوو رېتۈوس راستن، بەلىن چى نابت تىكىل بىن جار ھۆسا و جار ووسا، دېيت ئىكىدەست بىت نېھىسەن كوردى ھەر ژ پۇلا ئېكىن سەرەتايى ھەتا ژ زانكۆئى دەركەن گال گالە كىن چاپ نەكەن بىنى قرارېيدان بۇ ئىملائى و بۇ رېزمانى.

— 8 ئەف پیت گەله ک ئىت كىن، بەلىٽ ھەر ووسا ئىت قايىن شك، ھەر بىزى
نىين بەلىٽ ئەبەد نا هنداپىن، ھەگەر كەفتە بەر ھنده ک ئىت كىن (التقاء ساكىن) نا
هنداپىن بەلىٽ ئەفنه وان ھوندا دەكەن وەكى: —

بىزنىيەت ل سووکى ھاتنە فرۇتن — بىزنىيەل سووکى ھاتنە فرۇتن: تەنداپىو

قەلەمېت ژ ۋان چىتىر نىين — قەلەمېت ۋان چىتىر نىين: تەنداپىو

من بىن گىرت — مېن گىرت / نەنداپىو

چىل يېت پېشىر مە دېقىن — چىلېپ شىر مە دېقىن / تەنداپىو

چىل يېت بىن شىر مە نەقىن — چىلىكتى بىن شىر مە نەقىن

بەلىٽ تەپىشناڭ ناھونداپىت چوو جارا ئەو پىتا پېشىيا خۆ دلۋىتىت

گۈرگەت دەحلىٽ دا پەيدا بىو — ئەت دەحلىٽ دا گۈرگە پەيدا بىو

لېپىش رېستى باش دىيار دىن، ئەز دېتىم چىتىر ئەم (ء) پېشە كەيىن

ئەزلى سەربانى ropyونشىم — ئەل سەربانى ئەز ropyونشىم

مە ژ دەكائى نان كىرى — ئىز دەكائى مە نان كىرى

ئەفان گالگالا ھەلۋەنە: —

سى سېقىت پ دارىقە

سى: ھەزمارە لېن پېشىگۈتن، ساغە

سېقىت: پېشىگۈتنە ئى ساغە

يېت: ئامرازا پېتكەنائى بۇ ناسىنى تەنائىتە گۆتن چەنكو پ بىن دەنگ لېن ھات

پ: پېشناقە لەگەل يېت، دخۇون يېتىپ

داریقە: داری: بنبریه ئى شىكەستىيە / قە: قەدى دۇوويە بىي پىشناقى

(بىت پ دارىقە) نىف رىستەيە بىنگۈتنە / ساغ

ئامرازىت (ل پىئىك) [حروف العطف]

1— و: ئانکو ئىك ل پى ئىكى ھەرل وى دەمى و ئەو بابەت، كى بەرى كى بت وە كى ئېكىن:-

من گندۇر و تروزى چاندن — من ترۆزى و گندۇر چاندن

ئەز و ھەقالي خۆ ناجح بۇوين

چىل و گۆلک ئو ھندهك بىن مە فرۇتن

2— پاشى: ئانکو پشى دەمە كى ھندهك كارا لپى ئىك بىكەن يان ھندهك تشت لپى ئىك بىقىن

دى گەنى خۆ درووين پاشى دى چىنه خەپارا برنجى.

مە نان و ماست خوار پاشى چاي ۋەخوار، ناچىيەت بەرى چاي ۋەخون پاشى نان و ماسىتى.

3— يان: ئانکو كارەكى يان تشتەكى ژ دووا يان ژگەلەكادى بىزىرى:-

تۇو مىريشكى يان برنجى دى خۇرى؟

تۇو علۇ يان ئەممەدى؟

تە ژن ھەيە يان نە؟

4— ديسا: كارەك يان تشتەك چى بت ھەر ووسا چاوا تشتەك ئى دى بەرى هنگى چى بۇوى:-

گورگى دوهى بەرخىك بىر، ديسا هات ئىرۇ مىھ شك خوار

5— ژی، شک:و سورانی (ش) ئانکو دوو سى تشت وەكى ئىيىك ل بىن ئىيىك
چىين:

ئەوي دەفترا من دراند من شك كتابا وي دراند / من ژى كتابا وي دراند

قان گال گالا ھلۇھەن:

مه نان و ماست خوار پاشى مە چاي ۋەخوار

مە: بىكەرى شىكەستىيە، كارى بۆرى تىپەر

نان: كاربىسەرى كارى بۆرى تىپەر، ئى ساغە

و: ئامرازا لېي ئىيىكە

ماست: پىپەوە (معطوف) وەكى كاربىسەرى دى (نان) ئى ساغە

خوار: كارى بۆرى تىپەر

پاشى: ئامرازا لېي ئىيىكە

مە: وەكى رىستا بەرى بىكەر شىكەستى و كاربىسەر ساغ و كارى تىپەر دەمى بۆرى

چاي: پىپەوى كاربىسەرى ساغە/ ۋەخوار: كارى بۆرى تىپەر.

کت وکوم (المفرد والجمع)

ئەفه بابەته کى گەله ک ئى گۈنگە ت زمانى بەدىيانى دا، بەلكى هىنده ک دى شاقس مىين يان باور ناكەن، هەگەر مە گۆت كۆم ت زمانى كوردى بەدىين دا ئىك سەر نىنه، نە ناڤ نە پىتىشان نە كار، نەدبىنە كۆم نەدبىنە جۆت، بەس كت پتنى، كەس باور ناكەت، بەلى ئەفه راستە زمانى مە ئى ووسايە، دېيتىپىزىن ئو دياربىكەين، بۇ خوندەقانىت خۇ شرۇڭەين وتنى بگەھىين، نە بەس ئەفه، ناڤ ل زمانى بەدىين ئى بەستىيە، ل دەرقەي رىستى نا ئىتىھ وەرگىزىن پەچۇو تەرزى، نە نىرە نە مىتە نە كتە نە كۆمە نەناسە، هىنگى دى زان ئى چاوايە ھەما كەفتە ت رىستى دا—

1— نىنە ئامرازە كە تايىهت بۇ كۆم كرنى، تۇو پ ناڤى قەكەى ل دەرقەي رىستى دا بته كۆم، وەكى زمانىت يىان يىت مە بىيىتىن: ئىنكلېزى(س) عربى (ون) و (ات) و تىكىشكەندەن (تكسىر) تر كى (لار) فارسى (ها) و (گان) شەبەكى (گەل) سۆرانى (ان) سريانى (ۋائىتە)... ئەثان ئامرازا خېڭىز كا معنا وان بەس كۆم كرنە و نەتشتە كى دى، هەگەر تە ئامراز ژىقە كر دى بته كت و نەتشتە ك لىن نائىت، ئەف تشتە ل زمانى كوردى بەدىين نىنە.

2— ئامرازىت كوردى يىت معنا كۆم بدهن گەله كن، ئو ھەر ئىككى معنە كە دىت ياخەرى ياخەرى يا تايىهت نەيا كۆم كرنى، تۇو نقارى پېقە كەى يان ژى قەكەى ھەگەر نە ل وى جى بىت ئەت رىستى دا، ئو ھەگەر تە بېتىت ناڤى بکەيە كت، قېت ھەر وى ئامرازى بکەى كت دا معنا ناڤى ل وى جى شاش نە بىت، ئانكۇ تۇو نقارى ئامرازى ژىقە كەى بىزى بۇوە كت، ئەف تشتە نىنە.

3— پىتىت ناڤى نا ئىنە گۇھارتىن يان لغاندىن ھەما تە ناڤ كۆم كر، ھەر وەكى خۇ دەمین پىشى بکەيە كۆم، بەس دى ئامرازى ژىقە كەى، يان دى پ پەيقە كەدى

قەکەی ھەرت وى رىستى دا، بەلى حەمەو زمانىيەت خەلکى وەكى نافى كۆم دەكەن ئامرازەكى پسەر قەدەكەن وەندەكە جارا پىتىت نافى جىيت خۆ بەرددەن، وەكى:-

ئىنكليلىزى: knife: knives, man men child: children—

عربى: معلم: معلمون، مدرسة: مدراسات، قلم اقلام

كوردى سورانى: پىاوان: پىاوان، برا برايان

تركى: goz: gozlar, kiz: kizlar, ervad, ervadlar—

المانى: apfel ; äpfel kind: kinder, frau:frauen, tisch tische-

سرپارانى: ماثة: مثواة، كثيبة: كثواة، ناشة: نشواة،

ل ۋان حەمەو زمانا تۇو دقارى نافى پىتنى كۆم بکەي دەرقەي رىستى، بەلى ل بەھەدىيانى ئېكىسىر چىتابت.

4— نافى ساغ (مرفوع) حشىتكەرە ژىيە شىكەسىتى و بتىر ئامرازىيت كۆم كىرنى يىت هەين، ھندەكە جارا پىقە دنووسىن وەندەكە جارا پ پەيقە كەدى قە دنووسىن ت رىستى دا، شىكەسىتى ئېكىنىشان ياخەپىقە دەكەن، ژ وى ئېكى ئەم دقارىن يېرىزىنى نىشانى شىكەستىنى، نە ياكۆم كىرنى (نىشانا كۆما شىكەسىتى) (علامة إعراب جر الجمع) -

سېقىنى بکە / سېقا بکە / گىندۇرلى بکە / گىندۇرلا بکە

5— بۇ كۆم كىرنا ئېكى نافى ھندەكە جارا دوو سى ئامرازا دى ئىين چەنكۈ ھەر ئامرازەكى معنا خۆ ياخەپىقەت ياخەپىقە، ئەو نە ھاتىنە دا ئېكى نافى كۆم بکەن قەلەمەت حسىن دايىنە من ئىت رېزى بۇون ——— (يىت، ن، ئىت، ن) چار ئامراز دا قەلەمەكى پىتنى بکەنە كۆم !!

قەلەم بىن حسىتى دايە من ئى رزى بwoo — (بىن، ×، ئى، بwoo) قەلەم بoo كت، بەلىي هەرچار ئامراز نه چۈن ئەو شك بۇونە كت چەنكۈو ئەف ئامراز نه يىت كۆم كرنى نه، هەر ئىتكى معنا خۇ يا هەى نا چى بت فرامۆش بکەين دا معنا پەستى تىك نه چت.

6— ژ ئالىيەكى دى ۋە، تۇو دقارى پ ئىتك ئامرازى گەلەك نافا كۆم بکەى، ئەفە دەمىنت سەر ئاخفتتى، ھەگەر تە سەبەدە ك ھەبت (سەفيك — سەلک) تىدا ھەبن ھندەك ئىيمىش بى ھەزمار، من پسييار كر: ئەفنه چىنە ت سەلکى دا؟ دى بېرى:

[سېق وبرتقال وھنارن] يان [برتقال وھنار وسېقىن] يان [ھنار وسېق وبرتقالن]

(ن) ئامرازەكە پتنى بۆ ھەرسى نافا دى ل دما پەستى بت چەنكۈو ھەرسى ناف ئىت ساغن جىي وان (بىن گۈتنە / خىر مرفوع) وھەگەر جىي وان شكسىتى بت شكلەكى دى.

7— وھكى ئامرازى تۇو ل نافى زىدەكەى بۆ كۆم كرنى، چوو گوھارتىن نا كەفتە پېتىت نافى، ھەگەر ژى فەكەى، ھەر ووسا وھكى خۇ دەمىن تىتەك لى ئائىت، ئو ھەگەر كۆم بکەيە كت، نا چىت ئامرازى ژىفەكەى بېرى بwoo كت، دەقىت تۇو ئامرازى بکەيە كت نه نافى، ناف ھەر وھكى خۇ دەمىن، وھكى:—

قەلەم: ئەفنه قەلەمەيت من — ئەفنه قەلەمەي من

سېق: ئەفنه سېقىن. — ئەفە سېقە

چىل: چىلا بدوشىن — چىلى بدوشە

بىن: بىنلى پەشىن — بىنلى رەشە

8— (ان) ل كىيم جيا بكار دئىت، ئەو شك يىت نىزىكى ئالىي سورا وھكى ناحيا سورجىا يان ديانا ئەوشك نافى شكەستى پتنى، لىاف بەھدىنىت عيراقى بەس ل دوو پەيچا بكار دئىت ئەو شك نه نافن:—

9— ل كىتكا پىتىجى مە گۆت بۇ ئېك ناڭى گەلە ك ئامرازىت كۆم كىرنى هاتن، ئول كىتكا شەشى، مە گۆت چى دبت پېيىك ئامرازى ئەم گەلە ك ناڭا كۆم بىكەين وە كى (ئەقەنە سېىف و برتقالا و هنارن)، ئۇ ھەگەر ناڭ ل جىنى شەكتى بىت ھەر ئېك ل جىنى خۇ نىشانا شەكتىنا كۆم دىستىنت:—

ئەز دى سېڭىۋەرپەندا وەنارا بۇ وە كېرم — (ا) نىشانا شەكتىنى بۇ كۆم

ھەگەر بىكەينە كىت ئەف نىشان ناچت، دى بىتە نىشانا شەكتىنا كىت:—

ئەز دى سېڭىۋەرپەندا وەنارا بۇ وە كېرم — (ى) نىشانا شەكتىنى بۇ كىت مى ھەر بىن دەپتىت، ئانىكىو (ا) نىشانا شەكتىنىيە، نە يَا كۆم كىرنىيە بەلىنى ئەف رېستە نە يە دروستە (سېىف، برتقالا، هنار) نەناسن (نکرە) دەپتىت ئامرازا نەناسىنىي (ئەك) پېتە كەيىن:—

ئەز دى سېڭىۋەرپەندا وەنارا كىنە كەنارە كىنە بۇ وە كېرم — (ى) وە كىنە خۇيە

10— ھەر دىسا چى دبت ئامرازا كۆم كىرنى لەكەل كىت بېتىت ھەگەر گەلە كىت بىن:—

ئەو بېتىت ھە كى نە؟

ئەو حسین و حەمید و رەشيدن — ئېك رەشيدە (ن) ستاند چەنكۈ بىن ل گەل گەلە كا

تىبىيە:

أ - ئەم نقارىن ئامرازە كى شۇونا ئېكەدى دانىيىن بۇ كۆم كىرنى، چەنكۈ ئەو نە بېت كۆم كىرنىنە، ھەر ئېكى معنە كە جودا يَا ھەمى، مىگرتى [ن، نابتە شۇونا بېت، و بېت نابتە شۇونا بېت و ئىت نابتە شۇونا] :—

ئەو مرۆقىن، بۆ قايمى كرنى تۇو دقارى يېزى (ئەون مرۆق) — بىرىنى (ن) ئامرازا كۆم چۆ پ شوننافى ۋە (ئەون)، (مرۆق) پتنى ما بەلى كۆم ھەر بۆ وىيە، ن چۆ پ شوننافى ئەو پىخۇ كۆمە

ئەم بىشىمىر گەھىن — ئەمېن بىشىمىر گەھە.

(ئەم) پىخۇ شوننافى كۆمە بەلى (ين) پىتىھە نۇوسىيا، (بىشىمىر گەھە) كەت ما وەكى خۇبى ئامراز بەلى كۆم بۆ وانە

ب - (ن، ين) ئەف ھەردۇو شوننافىت لىكاو، نائىن ھەگەر (ناڤ) نە ت جىيى ساغ دا بن، دى پىكارقەنۇوسىن، يان پىش گۆتن و بىن گۆتن:—

بەرخىك دى چت — بەرخىك دى چن — (ن) بۆ قايمى كىرىتىيە ئانكۇ بەرخىك گەلەكىن

تۇو دى چى — ھۇون دى چن — (ھۇون) شوننافە كۆمە بىن ئامراز (ن) بەلى بۆ قايمى كىرىتىيە دەپتىت

ئەز دى چم — ئەم دى چىن — — هەر ووسا

ۋى ئەز كوشتم — ئەوان ئەم كوشتىن — — هەر وسا

من سېقىخوار — — مە سېقىخوارن

ئەفە بەرە — — ئەفەنە بەرن — — پىش گۆتن، بىن گۆتن (مبتدأ و خبر)

ج - ناڤىت پىكىڭەنانى (يىت، ئىت) ئەفەنە شىك دەيىن بۆ ناڤى ل جىيى ساغ (رفع):—

كەس يى دىيى بلا يېزت — كەس يىت دىيىن بلا يېزىن — پەدەف (كەسى دىيىن، كەسىت دىيىن)

سیقہ ک یه پ داریقہ بیوو ————— گله ک سیق (ئیت) پ داریقہ بیوون، پدھف:
گھلک [سیقپ] داریقہ بیوون

بھری خز بدھنی! دوو ئامراز بې ئینک کتى ییت هاتین، ئهو هردوو ئامراز معنا
کوم ددهن ل رستا کوم، ناف هر وہ کی خزیه، ئانکو ھیچ کوم ت زمانی بھدینانی
دا نینه، یان ناف ت زمانی بھدینانی دا کوم نابت:

دھر گھھ بین خانی ۋە بیوو ————— دھر گھھ ییت خانیا ۋە بیوون

گول يا سۆر يا منه ————— گول ییت سۆر ییت منه

گول يه سۆرە ————— گول ییت سۆرن

بھر ئى گرانە ————— بھر ییت گران

د - (ا) نیشانا شکھستنی نائیت ما لگھل نافھ کی شکھستی:-

بھری بئینه ————— بھر ا بئینه

پەلگىن دارى وھریا ————— پەلگىت دارى وھریان

مھر کا پالھى شکھست ————— مھر کا / ئەف (ا) بې پالدانیيە بې كت / مى.

مھر كىت پالا شکھستن. لفھ دھرئ (ییت) بې پالدانیه و (ا) بې شکاندنا کومە

قان گالگالا هلژنه:-

گول يه سۆرە

گول: نیشانکریه / ساغ (موصوف مرفع)

یه: ئامرازا نیشانکرئیه بې كت، مى

سۆرە: پتنيشانە / ساغە، ھ: ھې بیوونە بې كت

گول ییت سۆرن

گول: نیشانکریه / ساغ (موصوف مرفوع)

ئیت: ئامرازا نیشانکرنییه بۆ کۆم

سۆرن: سۆر: پینیشانه / ساغ، ن هەبۈونە بۆ کۆم

نیر و می

کترین ئاخفتن نیر و می دیار دبن ت زمانی کوردى دا، ئاخفتنا بههدينىت عيراقىي، به تاييهت ئاخفتنا ئيزدييت ناحيا القوش، پاقز ترين زمانى کوردى بههدينى ئوه بىن ل بن كەندى، چەند ژى دوور كەفين ئالۆزى پچە ك پچە ك پەيدا دبت هەتا ژ عيراقى دەردكەفين نير و مى تىكلى دبت، ئالۆزى ل فى بابەن زىدە دبت، هەما گەھشىتىنه سنورى سورىا لگەل تر كىا، ئىك سەر نير و مى نامىنت، هەتا بەهدينىت عيراقى يېت ناف چىا جارنا شاشى ل نك وان ديار دبت، ژبهر دەنگى هنده ك پىتا (ا، وو) يېت درېئ خوار دكەن، بەلىپا، بەگشىت نير و مى ل نك حەموو بههدينانا (کوردستانان ژۇرى و خوارى) يە ديارە و ئاشكەرايە، كەسانەك نا يېشت:

کورا من — يان — كىژى من،

ھەر چ كەسى بېشت (ئەز) دى بېشت:

كىژا من — كورى من

ھۆسا حەمو پارچىت کوردستانان بەهدينى لگەل سورىيائى و ترکيائى. چەند ژبەھەدىنا عيراقى دوور كەفين شاشى زىدە دبت، و چەند گالگالىت رستى شك بتر بن، شاشى بتر دكەفتى، به تاييهت نافىت ئاخفتنى يېت بى لەش وەكى:

دەنگ، پاسى، دەرەو، ترس، برس، نەھەقى، بى بەختى، خىزى، شەر، فرمان، دەم
— بەھرا بتر ژقان ناقا ئىيت مى نە،

نافىت زاخ (مادە)، يان نبات، ئەوشك تىكلىن نير و مىنە:

بەر، دار، كەفر، ئاخ، خانى، دەرگەھ، جەھ، گەنم، ترى، سىيف، بەفر، باران،
مال، مال

ناڤیت مرۆڤا و گیان ل بەرا نیرو می ئیت ئاشکەرانه و نیشانیت نیرو می ئیت
کفشن:

1— (و) بۆ بىن نىر: حەمۆ، پەشۇ، دېنۇ، عەلۇ، قاسۇ، كانۇ

2— (ئ) بۆ يَا مى ئەفە پخۇ نیشانا شكەستىيە بۆ كەت مى، هندهك جارا ژىفە
دېت ل جىيە ساغ، هندهك جارا بەلكى بىيىت هەگەر ناڤى مرۆڤا بىت:-
شەمى، خەمى، سېقى، بەفرى، كىتى... .

خەمى نان پات — خەم دى نانى پېزىت

3— هندهك جارا ۋازى دەكەن بۆ دلال كرنى، بۆ بىن نىر دى بىزىن (ئ):-
خەمى، تەمى، مۇنى

بۆ يَا مى دى بىزىن:- نەدۇ، خەمۆ، لەيلۇ

بەلى زۇو فەدگەرتنە عەسلى خۆت جىيە وەرگىزىانى دا:-

ھەگەر ناڤى زلامەكى (خەمۆ) بىت بکەفتە جىيە شكەستى دى بىزىن (خەمۆ)
گۆت) ھەگەر كىزەكى ناڤى وى خەمۆ بىت بکەفتە جىيە شكەستى دى بىزىن (خەمى
گۆت)

خەمۆي نان خوار — نىر شكەستى // خەمۆ دى نانى خۆت — ساغ

خەمى نان خوار — مى شكەستى /// خەم دى نانى خۆت — ساغ

4— بەهرا بىتر ژ ناڭا نیشانا نىر و مى پېقە نىن، بەلى ديار دىن ھەما كەفتە ت
ئاخفتىنى دا، ئانکو رىستە كە تى گەھشىتى، ئامرازىت ساغ و شكەستىن ل بىن دىن ديار
دەكەن مى و نىر:-

دار: دارا مە يە كەسکە — مى ! ئامرازە بۆ پالدانى، يە ئامرازا پېتىشانى

بەر:— بەر ئى گرانە — نىر / ئامراز (ئى) بۆ پىتىشانى.

پەلگ: ئىك پەلگى تۇو ژىقەكەي دى تە كۆزم — نىر / : (ى) ئامرازا
شىكەستنى / نىر

باران:— بارانەكە بۆش شەقى دى بارى — مى / (يە) ئامرازا پىتىشانى بۆ مى
(يە) نەما ژىھەن ناڭ پېغەھات (باران)

سەرى: من سترىا خۇز ژ لىنگى خۇز ئىنا دەر — (ا) بۆ پالدانا / مى

رەستى: كەمس رەستى باور ناكەت — (ى) شکاندىنا مىئە چەنكۈ كاربىسىرى حازرە

كەمس پ دەرەۋى نا چتە پېش — شکاندىنا مىئە چەنكۈ بنېرىيە (مجرور)

5— بەهابىرۇ ناڭا ئىت مىئە، زانىنا وان ژئاخفتىيە چوو دەستوور ئىتكىدەست يان
نىشانىيت ديار پېغە نىن، حەموو چاۋىك وناف و پېتىشان ئىت مىئە، ناقىت سادە
(مجرد) وىت تشتا ودەرا و گوندا ئەوشك نېقە نىف نىر و مىئە، نىنە ل زمانى بەھدىن
با بهتە كى ناڭا بەهابىر نىر، يان نىشانە كە ئاشكەرا بۆ نىر يان مى، ژېھەن قى ئىتكى
گەلک ناڭ چى دېت نىر و چى دېن مى و لېن نىر و مى معنا وان شك دئىتە
گوھارتىن:—

نان / نىر: ئانكۈ خبز ھەر چەند بىت، طعام

نان / مى: ئانكۈ رغيف خبز، قرصە خبز

مال / نىر: ئانكۈ دراڭ، مالى دىنلەي

مال / مى: ئانكۈ خانى (بيت / عربى).

برنج / نىر ئانكۈ برنجى خاڭ / ساغ بۆ چاندىنى

برنج / مى، ئانكۈ برنجا لېتاي، خوارن

دار / نیر ئانکو (عصا / خشب)

دار میں / (شجرة)

شهف / ئهو پتنى میه:

هه گهر ته نیر کر: (شهفی دی) ئانکو شهفا بورى

شهف می، هه گهر ته گوت شهفا دی ئانکو می یعنی شهفا دوهی بورى

قلم / نیر ئانکو قله می نفیسینی

قلم / می، ئانکو دهستقیس (الخط — كتابة)

هندہ ک نموونه سہر ناقا ل جیت و هرگیز انا ساغ و شکھستی

ا - نافی نیر

ناف — جیئن ساغ — جیئن شکھستی — نیشانا شکھستنی

گورگ — گورگ مر — گورگی بزن خوار — ی // نیر

دار — دار شکھست — داری ئهو پ عاقل کر — ی / نیر

دار — دار کھسک بولو — داری کولیلک گرتن — ی / می

شقان — شقان هاتھ مالی — شقان بهز چیز اند — ی / نیر

ب - نافی می

غهزال — غزال چیزیا — غزالی گیا خوار — ی / می

سیف — سیف هاتھ مالا مه — سیفی نان پات — ی / می

ج - ئامرازیت و هرگیز انا ساغ بیت نیر و می بیج دیار بن نافیت پیتكفه نانیتھ (ئی، یه، بیج، یا) و هه گهر پسہر فە کەن يان پسہر فە نە کەن ناف هەر وە کى خۆ دمینت، ژېھر

وی ئىكىچ ئەم دېتىنىن وەرگىرانا ساغ (ئ، ئ) نا مىنن ھەگەر مە ناف پېقە گۇت،
وھەگەر ناف نەگۇت دروست دى ئەشىسىن

بەرخى قەلەوە ——— بەرخ ئى قەلەوە

ئەفە بەرخى كىيە؟ ——— ئەو بەرخ بىن منه

مەرىشىكە رەشە ——— مەرىشىك يە رەشە

ئەفە مەرىشىكا كىيە؟ ——— ئەو مەرىشىك يا منه

بىزنى يە شقانىيە ——— بىزنا شقانى نان خوار

بىزنى يە بىز شىرە ——— بىزنه بىز شىرە

بىزنى يە رەش نە يە مە يە ——— بىزنا رەش نە يە مە يە / يە مە نىنە

كاركى يە شقانىيە ——— كاركى شقانى نان خوار

كاركى ئى بىز شاخە ——— كاركى بىز شاخە

كاركى يە بىز شاخ نە بىز مە يە ——— كاركى بىز شاخ نە بىز مە يە / بىز مە نىنە

تىپىنى، دېتىت ئەم ئان دەنگا باش ژىيىك بناسىن:

— (ئ) هەيە شوننانقى كورت بۇ حەموو كەسەت سىئى كەت و كەم

— (ئ) هەيە بۇ شەكەندا كەت مى

— (ئ) هەيە بۇ پالدىدا كەت نىر

— (ئ) هەيە بۇ پېپەت كەت لەگەل كار و لەگەل ناقا.

— (ئ) هەيە بۇ شەكەندا ناقى نىر كەت

—(يە) هەيە بۆ نيشانگرنى گەلهەك جارا ديار دبت وەكى (٥) بەلى معنا نە ئىكىن،
٥/ هەبۇونە بەلكى لگەل پاراستنى ديار دبت وەكى(يە):—

گۈل يە سۆرە — گۈلە سۆرە

ئەفە خدرە — خدرە ھەۋالى مەيە

من نان نە خوارىيە

ديسا يَا ديار دبت (١) بۆ پالدانما مى

(١) بۆ شەكاندنا كۆم نېر ومى

مخابن ئەم گەلهەك ۋان شاشيا ت نقىسىنا كوردىدا دىيىن ئەم نقارىين پ
گالگالەكىن ھەر ئىكىن ل دەرەكى سەر بئاخقىن ورۇن بکەين، دى بابەتا جودا بۆپا
دانىن.

ناس و نهناس (النكرة والمعرفة)

ئەم دقارین بىشىن زمازى بەدىين، زمانەكى نهناسە، چەنكو ئامرازىت ناسىنى نىين، پچوو تەرزا تۇو نقارى ناڭى بىكە يە (ناس) دەرقەسى دېلىنى دەرىپەتىسى وەكى عربى وئىنگلىزى، ھەر ووسا ئەم دقارين بىشىن زمانى بەدىين زمانەكى ناسە، ھەر وەر ئى ناسە، چەنكو ھەما ناڭ گەفتە ت رېستى دا ناس دېت، بىن ئامراز وھىرۇقە و وېقە.

1— ئامرازىت ناسىنى بەرانبەر عربى (ال) وئىنگلىزى (the) و زمانى سۆرانى (كە) ت زمانى بەدىين دا ئەقىنه نە (بىن، يَا، يېت) ئەم نائىن پىتى ل گەل ناڭى دەرقەسى رېستى:—

زمان — نهناس/نكره ناس/معرفه ئامرازا ناسىنى

عربى — شجرة — الشجرة — ال

ئىنگلىزى — the — the tree — 'tree

سۆرانى — دار — دارە كە — كە

بەھدىيىن — دار — دار — دار

ئەف تىشتە ل بەدىنان نىنە، بەس ناڭ ت رېستە كە ئاقا دا بىت، دى بىن ناس بىن تىشتە كە، ھەگەر ئامرازا نهناسى ل گەل نەبت

مه چىل فرۇت — بعنا البقرة

ئەم دقارين ئامرازا شىك پىھەر قەكەين ت رېستى دا، يان شۇونا ناڭى ناس ئامرازى پىتى بىنىن و ناڭ دى ئېتىن ناسىن، ئانكى ئامراز بخۇ پەيغە كە پىھەر ئى خۇيە، يە ناسە (الذى):—

بیچ دیت ئه وی هات گوت — شەھدە ئى ناسە بى ناف

چىلىكت زەر يېت مەنە — يېت زەر يېت مەنە

پكۇرتى: ئامرازا ناسىنى پناقى قە دەرقەي رېستى نىنە ت زمانى بەھدىن دا.

2 — مە گوت بەس ناف بکەفتە رېستە كى ئى ناسە، ھەگەر ئى نەناس بى دېت ئامرازا كە نە ناسىنى لگەل بىنین، ئامرازىت نەناسىنى دوونە (چۈر) بۆ رېستا چەپ، و(ئەك) بۆ رېستا راست/دانان يان ھېڭىز، وەكى:-

ھندەك، پچەك، گەلهك، سى چارەك، بىست سىھەك، چەندەك، بېھەك، جوالكەك، تغارەك... هەندى، نۇونە:-

بەرەك ژ عەزمانى كەفت — وقع حجر من السماء

گەلهك تالب ناجح بۇون — نجح طلب كثيرون

سى چارەك ژ كېڭىكە يېت ناجح بۇون

بېھەكى قاز و قولنگا ت سەر مەرپا فرى

چۈر كەمس نە مايە ل مدرسى — لم يبق أحد في المدرسة

پچەك شەكر يا مائىي — پچەك شەكرى يا مائىي

سى مريشك مە كېپىن — إشترينا ثلات دجاجات

شەش زەلام هاتن — جاء ستة رجال

سەر قى دەستورى، ھەر چى ناقى دەرقەي رېستى، ئەو ناف ئى نەناسە، وھەر چى ناقى كەفتە رېستە كى بى ئامرازا نەناسىنى دېت ناس

چىل زا — البقرة ولدت — چىل يە ناسە بى ئامراز

ولدت بقرة — چىلەك زا — چىل نەناسە (ئەك) لگەل هات

چیلی ئاڻ ڦه خوار — البقرة شربت الماء (ى) نیشانا شکه ستنيي، نه نیشانا
ناسينييه

دئ چيل ئاڻ ڦه خوت — سترشرب البقرة الماء يه ناسه بي ئامراز

چيله کي نان خوار — بقرة اكلت الخبز نه ناسه/ى شکه ستنه، نه ناسينه

3— ل شنگاري ئامرازا (هنده ک) کورت دکهن ديار دبت (نا، ن) بتني و هکي:
ئامرازه ک بؤ کومکرنی، بهلي ئهو نه ناسينه، نه کومکرن، و هکي: —

بهدينا وهلاقي — بهدينا شنگاري

هنده ک هژيرا بؤمه بيشه — هژيرنا ژمه را بيشه / وبيشه

هنده ک بهر ژ ديواري کهفتنه — بهرن ژ ديوير کهفتنه

هنده ک کيشك ت ديلانئ دا بوون — قيزن ت ديلانئ ده بوون

هنده ک کيشكىت جوان مه ديتنه — قيزن ئى جوان مه ديتنه

جار شک بتر ديار دبت (هن)

پهزيت مه هنده ک ل وئ دهرى بوون و هندک ل فئ دهرى بوون:

ميشنى مه هن ل وور بوون و هن ل ڦر بوون

ئيک گال يا ههئ ل وهلاقي و هکي شنگاري (جار)

هنده ک جارا و هره هېرہ — جارنا و هره هېرہ مه ژ بير نه که

4— نافيت نيشاندانئ و پيكتهنانئ و شونناف ئهو پخۇ ئيت ناسن چى پتنى بن
چى لگەل ناثا بن

5— نافيت مرؤقا و باجيچرا و تشتيت ديار ئهو شک ئيت ناسن بي پسته

6— نافیت ناس دبنه نهناس ههگهر ئامرازا نهناسینى ل گەل ھات چەنکو دبته
فافارتنا ھندهك ئيت نهناس ژناۋ يېت ناس:—

ھندهك پەزىت مه ئيت پىرن —— پەز حەموو ئيت ناسن (يېت مەنە) ھندهك
ژى ئيت پىرن، كۈرۈن؟

گەلهك ھەقلىت وان نه ھاتىنە —— ھەقال حەموو يېت وان/ناسن، بەلى
گەلهك ژوان نەھاتىنە، كۈرۈن؟

قان گالگالا ژىك قەكە:

كىنەك ژى ئيت باشنى يېت دى نەء

كىنەك (كت + ك) كت: چەندەكە كىيمە بىن ھۇزماپ يېشىگۈتنە يە ساغە / ھك:
ئامرازا نهناسىننې

ژى: ژ: يېشىناۋە بۆشكاندىنى / ى: شوننافى كورتە بۆ حەمووڭا، ئى شىكەستىيە
ئيت: ئامرازا نىشانىرىنى بۆ دانانى
باشنى: يېتىشانە (ن) شوننافى يېقەيە (يېت+باشنى) بىن ل جەھى ساغ، يېتگۈتنە
(حىزىمەرفوع)

يېت: ئامرازا يېتكەنائىيە بۆ فەقەتاندىنى
دى: نافى فەقەتاندىيە بۆ ھندهك ئيت نهناسن
نەء: ئامرازا چەپكىرنىيە، ئانكىو ژدەر كىنەكە ۋافارىتى، يېت دى ئيت چەپكىرنىنە نەء
ئيت باشنى

پى بىز و بانگ كرن (المخاطبة والنداء)

ئەف وەرگىرانا نە ساغە و نە شىكەستىيە، بەلىرى يە كىيمە بەرنا كەفت بايەتە كى جودا
بۇرا دانىين:

— بۇ كەت، لەنى جەھى نىشانا نىر (ۋ) دياز دېت ھەما تە بانگى ئىتكى نىر كر،
ھەلبەت ئەفە نە ساغە و نە شىكەستىيە، بەلىرى يا مىن نىشانا شىكەستىنی و بانگ كىرنى ئىتكە
(ى) بۇ ھەر دوو كا. ئامرازا بانگ كىرنى ژ دوور (ھۇ) ل پىشىيا رېستى دئىت:—

ھۇ شقانۇ پەزى تە دە خل چىراند — ل شىنگارى ورۇز ئاقايى دېيىن (وا)

وا شقانۇ! پەزى تە دە خل چىراند

ھۇ مەلۇوك كىشى! پالا بەردا

ھەگەر ژىزىيەك، دى بىزى:—

كىرۇ توو چى دكەيدى؟

تەشى پىسى دەزىي تە ئالۇز بۇو!

— بۇ كۆم دوو تەرزى وەرگىرانا يىت ھەين پ دەستورى و ئىكەنەست
(قىاسى) ئىك ژى ساغ بىن دى شىكەستى:

— وەرگىرانا ساغ شونناقى لكاو (ن) ھەلدەرت لگەل پاراستن (ى)، (ۋ) لېت
دئىت چ كوما نىترا چ يا مىتا بت، ئەوشك لگەل پاراستنى يان بىن پاراستن:

— وەرگىرانا شىكەستى پەيضا (گەل) پىش دكەفت معنا كۆم دەدەت ل جىنى
نىشان كىنى [گەل ئى ھەۋالا (يا جموع الأصدقاء)]:—

برانۇ رابىنە سەر خۇ ————— ساغ

گهلى برا رابنه سه رخو شكهستي

خوشكينتو / خوشكنتو ئهم و ه ناهيلين — ساغ (ن) لكاو / ئ پاراستن

گهلى خوشكما ئهم و ه ناهيلين شكهستي

شقانى نۇ ! كانى پهزى هەوھ ؟ شقانى ؟ ! كانى پهزى وھ ؟ — ساغ

گهلى شقانا كانى پهزى هەوھ ؟ شكهستي

ھەفالينق و هرنە ديلانى گهلى ھەفلا و هرنە ديلانى

قان گال گالا ھلژەنە:

ھەفالينق و هرنە ديلانى

ھەفالينق: ھەفال پيشكوتنه سوارە / ئ: پاراستنه (وقايه)، ن شونناقى پيشەيە بې

گهله كا، ق: ئامرازا بانگكىرنىيە بې كۆما پىپىشىرا.

و هرنە: و هرن: كارى داخوازە / ھ پيشناۋە

ديلانى: بىرىيە ئى شكهستىيە، رستا (و هرنە ديلانى) دبته شۇونا پېنگوتىن

گهلى ھەفلا و هرنە ديلانى

گهلى: گهلى پيشكوتنه ساغە، بارە / ئى: لقى دھرى تايىەتىنى يا هەى بې پالدىنىيە

نه بې نىشانكىرنىيە شونا (بىچ) يا هاتى چەنكى پىپىشە، بانگ لى كرنە، ئى پا زمانى مە ئى

و وسايە، ئەم ل قى دھرۈكى دېتىرى (ئى)، و ه كى ئەز گۇرى تە بىم، قوربانى تە مە

ھەفلا: بار ھلگەرە شكهستىيە

ڦاڻارتن (الاستثناء)

ئانکو هنده کا ژهندہ کا فقهی، ئامرازیت ڦاڻارتنی ئه فنه نه: —

بلی، ژبلی، نه تی، دهر، ژدھر، دورو رئی (دوروی)

بلی (عدا): بلی ڦان یېت مهزن، یېت هوور پچهندی نه؟

ژبلی (ما عدا): ژبلی ڦان یېت مه دیتین، ته هنده ک ئیت دی ل مالی هه بنه؟

دھر (طرح / إخراج): ئه فنه دھر که فن دی چی میں؟

ژدھر (بإخراج / باستثناء): ژدھر سترانا و مقاما ئهو گھلک قمولا شک دزانت.

نه تی: (باستثناء) سی چاره ک ئیت جوان نه تی، یېت دی خر ژخونه.

دوروی: دوروی دیواناته ئهو مرؤفه کی دھروینه.

عه کسی ڦاڻارتنی (رپا) ئانکو لگھائیک، ته ڦده، لپی (ت) دئیت، هه روو جوٽن

(ت + رپا) بابهت بین ت ناف وان دا تیپا (بضمنها عربي)

یېت هه نی ت ڦان رپا پچهندی نه؟ — ئه فنه و یېت هه نی پهه فرپا (که ڦدا)

پچهندی نه؟

بُو چه پکرنی دی بیشین: (نه تی رپا) کورت دکھین (نه تی) / (ئی) شونناھی کورته

شونا گھله ک تشتا دکرت.

ئه فنه نه تی، یېت دی خر ژخونه.

دوو بى دهنج (التقاء الساكنين)

ئل زمانى گوردى بەھدىيىن، ھەما دو پىت ئىيت كې لەدېش ئىك بئىن، ئىك ژوان
ھوندا دېت عەكسى عربى، ھەما دو بى دەنگ ل بى ھەۋ بئىن ئىكى ژى دلهقىن
(دېتىھ شەكاندن) وە كى:

كتبت البت الدرس — كتبت البت الدرس
الولد لم يكتب بالدرس — الولد لم يكتب الدرس

نمۇونە:—

_____ نېھىيەن خۇوندن/ب دەف _____

1 — ئەمۇ بى ل وى دەرى — ئەمۇ ل وى دەرى / كت

2 — ئەمۇ بېت ل وى دەرى — ئەمۇ ل وى دەرى / كۆم

شەۋەرنە: كت و كۆم ھەردوو رىستە ئىك خوندىن پ دەف چەنكۈو دوو بى دەنگ (ت + ل) لېي ئىك ھاتن

1 — ئەقە ئى سېپىيە — ئەقە ئى سېپىيە / كت

2 — ئەقەنە ئىيت سېپىنە — ئەقەنە سېپىنە / كۆم

ھەگەر(ن) ھەبۈون / نە ھاتبا بۇ كۆم دى ھەردوو رىستە وە كى ئىك بانە پەدەف

(ھەردو رىستە ما تۇو پ ئاخفتىنا بەرى بىزنى كتە يان كۆمە، خۇوندىندا ھەر دوو كا بەدەف
ئىكى، (ت) ھوندا بۇ ژىبەر دوو بى دەنگ (ت+س)

من دىت و من دايى — مدېت و مدائى. (ن) ھوندا بۇ چەنكۈو (م+ن) ھەردو
ئىيت كەن / بى دەنگ

من فرۆشت — من فرۆت / فرۆشتن، فرۆتن — (ش) هوندابوژ بیه دوو بی دهنگ (ش+ت)

بکترین هوندابوون یا ل نک هژماریت دووپارچه (**الأعداد المركبة**) وە کی:

(١ + 10) يە ک ژ دەھ، ئانکو ئېك ژ دەھا زىدە / بتر — (ژ) دخوون وە کی فارسی [يە ک ز دەھ] چەنكۇو دوو بی دهنگ (ک + ز) هات دهنگى (ک) نەما، شۇونا دهنگى هوندا (يە) درېز بwoo (يە ک ز دە — يازدە) ئى پا زمانى مە ئى ووسایه.

(٤ ژ ١٠) فارسی ٤ ز ١٠ — چارز دە، ل ھېرە عکسى یا دى (ر+ز) دهنگى
(ز) هندابوو:چارداد

نان من پ چائ خوار: — (٤) بى دهنگ لپى ئېك هاتن، ووسا ھەرچار نا دیار بن ئاشکەرا بەلى چووجارا دهنگى پىشناش (پ) نا ھندابت چەندى كىيم بت، دى ھەر ئى دیار بت:

(نامپىچاي خوار) يان (نان مې چائ خوار)

بکترین پىت يىت زوو هوندا دبن ئەون يىت نافىيت پىكىفەنانى (ئىت، يىت) لนาۋ دنا (كوردىستان سوريا وتر كىيا) ھەر ئىكسەر (ت) نىنە ئانکو (بى) بۇ كت نىز و كۆم بكار دئىن:—

دانە: زارۋەك بى من ناجە مدرەسى/كەت — زارۋەك بى مە نا چنە مدرەسى/كۆم

بەھەدىنەن: زارۋەك بى من نا چتە مدرەسى/ كەت — زارۋەك يىت مە نا چنە مدرەسى/ كۆم

دانە: كەچا من چۆ دىلانى/ كەت — كەچ بى مە چۈزە دىلانى/ كۆم

بەدینان: کچا من چۆ دیلانى / كت ————— کچ يىت مە چۆنە دیلانى /
کۆم

ھەر ووسال کوردستان رۆژ ئافا ويا باکوور ئىكىسەر حەموو (ت) نىن ل گەل
ناقىت پېكىفەنانى ولىگەل كارا ل حەموو دەما:

عىراق باکوور

عىدا وە بىرۇزى بىت ————— عىداوە پىرۇزى بى
حسن دى چىتە مووسىل ————— حسن وى چە مووسىل
ئەۋە ھەۋالى وانە ————— ئەۋە ھەۋالى وانە / كت
ئەۋەنە ھەۋالىت وان ————— ئەۋەنە ھەۋالى وان / كۆم

مخابن زانايىت زمانى مە ئەفى تىشى نزان، شۇونا ديار بىكەن كۈو ئەو (ت)
ئىكىسەر نايىزىن، زانا يىت مە ل عىراقى (ت) دكەنە (ن)، (يىت) دنفيىسن (يىن) بەلى
(يىت) ھەر ئىكىسەر ھونداكىن دا پېچە كىن بەر ئىكىفە يىن.

پىشى ئەم چۆينە دەرفەي وەلاتى مە نە دىت چوو كورد (يىن) پەكار دئىنن، عىراقى
(يىت) ھەيە، باکوور ورۇزئافا، ھەر ئەو (يىت) ھەر ئىكىسەر نايىزىن،
زانايىت زمانى ۋىيان ئى جىاوازىنى بەرۇ بىكەن، پاپوون بىدەك ئىننانە دەر (ن) يَا
ھېبوونى شۇونا (ت) يَا داقۇوراي دانان كىرنە(يىن) شۇونا (يىت) بەلى ئەۋە تىشى
(ھەبۈون لگەل پېكىفەنانى) قەت چىتىبات. (يىن) باکوورى ئەو ژى ل ھندەك جىا
بىكار دئىنن و ئىل ھندەك جىا دكەنە تىشىتەكى دى يان ھونداركەن، مخابن ئەۋە
شاشىيەكە گەلەك يە مەزنە، ھەتا نەن خۇوندەوارى كوردى نە سەر فەرازە ل
خۇوندىنى نە ل پەتۈرسىيە نە ل قواعدى، ھەتا نەن چوو تىشى بىيات دانايى (ثابت) بۇ
زمانى نىنە.

دیسا (من) هه ردوو پیت بی دهنگن ئانکو هه ردوو ئیت کرن، ژبهر وی ئیکى (ن)
زوو هندادبىت، هه گەر نه ئەسىسەحى تىدا ھەبت:—

كى بەر ھافىت؟ — من ھافىت، (من) بەرسقە باش دئىتە گۆتن

كى گۆته تە وەرە؟ — تە گۆته من.

بەلىٽ ھەگەر (ن) يا ھەبوونى لېپى ھات، وئۇ شك يە كەھ، ھنگى (ن) دلخىنت
چونكە ھەما ھندابىت دى معنا رىستى تىك چت:—

ئەفەنە قەلەمېت كىنە؟ ئەفەنە قەلەمېت من — ن نە ھوندا كر بەلىٽ لەۋاند

ھوون برايىت من — ھوون برايىت من

ھوون ھەۋالىت وانن — ھوونن ھەۋالىت وان — ئىل ۋان ھەر دوو رېستا (ن)
ھەبوونە، وەكى ئامرازە كە قايم يە پېتىن (ء) لېپىشىيا وی دئىت (ئن) و ئەفە پېتا پېپىشىيا خۆ^ر
دلخىنت (پچە كى دشىكىنت):—

ئەفەنە مروقىن، ئەفەنە حمیدو محمودن، ئەفەنە كىشىك و كوركىن... . (پن، دن، كن)

ھەگەر پېپىشىاوى ئېتەك دەنگىدار بت دى لېپى وی ئامرازا پارستىن (5) ئىت
وەكى:—

ئەفەنە ترۆزى+ن+ھ — ئەفەنە ترۆزىنە، يېت ھە ئىسقىنە

ھەگەر دەمى بۇرى بت (بۇون) ھىچ ئالۆزى نىنە:—

ئەو مروقىبۇون، ئەو كىشىك و كورك بۇون، ئەو ترۆزى بۇون، يېت دى ئىسقىن
بۇون

ھەر وەكى (ن) حەموو ئامرازىت كەپيت (ئن، ئىل، ئىت، ئىز، ئىپ، ئىب، ئۇو)
ئۇو ھەگەر لېپىشىيا رىستى بن ئەز دېيىم حەقە ووسا بىنقيسىن ولناف رىستى لەگەل پەيغا
پېپىشىيا خۆ ۋە دنووسىن

ئل مال من کارى خۆ كر — من کارى خۆل مال كر
ئىز قان بۆمه چارا زىان بىنه — بۆمه چارا زىان بىنه
ئەۋىز كىنگى بېيارە كە بنەجى يە گىشىت بۆردا دەقىيت يە ئىنگىدەست

چاوک بیت نافا (مصادر الأسماء / المصطلحات)

چى دبت نافا و پيپيشانا و نافيت بىان و هرگىزى معنه كە گشىت يە بىنەجى ژى دەرئىخىن، ئانكۆ چاوک يان (ماكا نافى) وە كى چاوکى كار و پيپيشانا يان پېنكلەيزى (بەرانبەر — ism). نافيت كوردى پ سى شىكلا دېنە چاوک:—

ناف: ١ — ٢ — ٣ — تىبىي

باش: باشى

ساغ: ساغى

رەش: رەشيانى

مەزن — مەزنابى — مەزناتى

سېبى — سېبىنى — ئانكۆ رېنگ

سېبى — سېباتى گەورابى، ئانكۆ شىرو ماشت و دەو

دۇست: دۇستىيىن

ھەقال — ھەقالى — ھەقال بەندى

كورد — كوردىيىن — كوردايەتى

گوند — گوندياتى

ئىزىدى — ئىزىدىياتى

میر — ميريانى

مېر — مېرىيىن مېرلانى

برا — براينى — برايەتى

(کوردايت، يان کورديي) زمانى کوردى گلهک نهرمى وېشى پاشكىن يا تىدا
هەى معنا وى هەرئىكە

هژمار و ناقیت هژماری

ئیک، دوو، سی، چار، پینج، شەش، ھەفت، ھەشت، نەھ، دەھ

ھژمارا (ئیک) کیم جارا ل جەم بەهەینان دئىتە گۆتن (یەک)، لگەل دەھ دېئىن
(یەک) بەلى دەنگى (ك) نابېئىن

ھژمارىت دووپارچە ل بەهەینان ژدەھى ھەتا بىسىتى، سەر دكىشىنە ئاخفتىنا
فارسى، ھەر ھژمارە ك ژدەھى زىدە دكەت پ پېشىناف (ز) بېشىوه كە فارسى (ز)،
وھ كى گەله ك پەيقىت كوردى پ شىوا فارسى دخوونىن: زىر زەمین/ ژىر زەمین/
بن عەرد، زىرەقان / ژىرە قان/ ت بنرا دېبىت، دوور و دەرازى / دوور و درېزى،
ژوى ئىكى پا / ژىرە: زىرا... . . .

1 + 10) يەك ژ دەھا بتر / يەك زدەھا زىدە (ك، ز) ھەردوو بى دەنگن لقى
دەرى ك ھوندادبىت پچە كى (ھ) درېز دكەين دى بېئىن (يەزدەھ — يازدەھ)

دووازدەھ: نىنە دوو بى دەنگ لپى ئىك دى دروست بېئىن (دووازدەھ)
سى از دەھ: نىنە دوو بى دەنگ لپى ئىك، دى دروست خوونىن (سېزدەھ)

14: ڈى ۱۱ يە، چارز دەھ (ر+ز) ھەردوو بى دەنگن، لقى دەرى (ز) ھوندابۇو
[چاردەھ]

15: پىنج از دەھ / سى بى دەنگن (ن+ج+z) ل بەهەینان وفارسى دوو
ھندادبىن (پازدەھ) ل سۆرانى (ج) پىتى ھوندادبىت (پانزه) پا ئەھ پەخز (د) ھەر نابېئىن،
ھەر ديسا وھ كى يازدەھ (ي) درېز دكەن پدەنگى (ل)

16: شەش از دەھ، ھەر ووسا ئەۋەشك (ش) ھوندا دېت (ھ) درېز دېت
[شازادەھ]

17: ههفت زدهه / سی بی دهنگ دوو ژی هندا دبن (ت+ز) / دمینت هقدده

18: ههشت زدهه [هژدهه] دهنگی (ژ) پهدايوو ژ پیکفهنانا (ش+ز)

19: نهه ز ددهه [نوزدهه] ههر ئهقه تهمام فارسيه: نو+ز+د

بيست و سهرا هژماريت دروستن لىك زىده دبن پ پيما (و) نه هژماريت
دووپارچهنه چهند بن، حهموول گهله ئىك دبنه ئىك هژمار وەكى:—

بيست و ئىك، سيه و چار، شىيست و ههفت، سهـد و نوت و پىنج،

نافيت دههكا ژ هژماريت ئىكانه ئيت گرتىنه بەلى نه ئىتكىدەستن

55، بيست، سيه، چل، پىنجى، شىيست، ههفت، هەشتى، نوت، سهـد، ههزار،
لەك (مليون)

ووسا يه دياره کوو زمانى کوردى پىشترىن زمان بۇويه ت مېڭۈيا شارستانىيەتى دا
مهزنترين ئىك هژمار (لەك) يا هەى ژ مېڭە دا، بەرى هژماريت اوروپا خودان
مليون، چەنكو مليون ئەو شك هەزاره نه بىرە، پ زمانەكى دى ئەوروپى
(تاۋىزندىئىگلىزى × ميل لاتين) دى بىه ملىون وپاشى مiliارد، مگىنى نە بکوردى بىزىن
ھەزار، بىركى بىن (ھەزار بىن)، ل ناف کوردا (بىن) پتنى دىيت (مليون)، بەلى ل
ناف تر كا (ھەزار) دى بىه ملىون.

4365: چار هەزار و سى سهـد و شىيست و پىنج

13785401 سىزده لەك و ههفت سهـد وەشتى و پىنج هەزار وچار سهـد و

ئىك

بۆرپىزمانى، هژمار يه لپى تشىي هژمارتى يه، هەر وەكى نافى هژمارتى دىتە نىز يان
مى يان ساغ يان شىكەسىتى چى ناس بت چى نه ناس:—

سېقەكى بىنە ————— ئىتكى بىنە

گندوره کی بخو ————— ئیکی بخو

چار مروقا بووک بون ————— چارا بووک بون

ئەم پېنج براين ————— ئەم پېنجىن

ئەو ھەفت براانە ————— ئەو ھەفتىن

ئەم ھەشت نەفرىن ————— ئەم ھەشتنىن

تۇو ئیکى، ئەو ئیکە، ئەز ئىكىم، ئەم ئىكىن

پېنىشانىت ھەزمارى: لىك ھەدىنا (ى) پسەرفە دەكەن: وەكى:—

ئیکى، چارى، پېنجى، بىستو ئیکى — سىزدى... .، بەلى ناكەفتە ئاخفتىنى يېنى
ناشى پېكقەنانى، / و كەس تىشىتە كى ژى نا تىنگەتەت پىتى وەكى حەموو نافىت كوردى
تىشىتە كى بى رېستە نا تىنگەتەت بىت (نېر، مى، كەت، كۆم، ناس، نەناس،....):—

چار: چارى — بى چارى — ناجح بى چارى — ناجحى چارى

چار: چارى — يا چارى — ناجح يا چارى — ناجحا چارى

چار — چارى — يېت چارى — ناجح يېت چارى — ناجحىت چارى

21 — بىست و ئىكى — بى بىست و ئىكى — قرنى بىست و ئىكى

تىيىن:— سەرونىشان ديار دىن پىناقىت پېكقەنانى بۇ وەرگىپانى ل حەموو جيا،
ھەر ديسا وەرگىپان شىك وەكى حەموو ناقا شوننافىت لكاو دىستىن، بەلى (ى) ھەر
يا ت جىين خۇدا ونا ئىتە گوھارتىن ساغ بىت يان شىكەسىتى بىت:—

تۇو ناجحى پېنجى ى

ئەز ناجحى شەشىن مە

ئەو ناجحى ھەفتى يە كەت نېر

ئەو ناجحا ھەفتى يە كەت مى
ناجحىت ئېكى خەلاتەك بىر كۆم شەكتى
ئەو ناجحىت ھەفتى نە كۆم
ئەم ناجحىت چارى يىن
ھۇون ناجحىت ھەشتى نە
ئەز دى (ناجحا يىت دەھى) خەلاتكەم / جىي شەكتى
ئەز دى (ناجحىت دەھى) خەلاتكەم، وەرگىرا نا ساغ پسەركەفت
من (ناجحىت دەھى) خەلاتكىن / جىي ساغ / كاربىسىرى بۆرى
ھەر ووسا ئامرازا پىيارى شك:—
ئەقنه چەندىن؟ ————— ئەقنه چارن
ئافا مە چەندە؟ پىتىج تەنە كەنە، چار كەدوونكىن، ئېك جەوتكە، دووازدە لېتىن
ناڤى تە بى چەندى يە؟ ————— ناڤى من بى شەشى يە
ئەز بى چەندى مە؟ ————— تۇو بى پىتىجى
ھۇون يىت چەندى نە؟ ————— ئەم يىت سىزىدى يىن

کیشان و پیشان و بیراستن

ئاموره‌تیت کوردی بۆ کیشانی و پیشانی و سه‌نگاندنی، نه ژمیزه خەلکی دەست ژی بەرداين، هەلبەت پیشانیت بەری نه ئیت هوور بۇون وەکی ئیت نوو دەرکەفتین، بەلىن کوردا ژی ئاموره‌تیت خۆ هەبۇون، هەگەر مە گۆت (ستاره) نیش کیلۆ يە، يان پاوندە، ئەم گۆتن نه دەرەوە ئەو تشتەکى نیزیکیيە، نه بۇون بەری بیراستنا راست دروست پ مەليمترا يان گراما، دى گۆتبانە کیاسا مالا فلانی ژ حەموو کیاسا راستە هەرن وى بىن، يان گافىيت فلان كەسى ئیت حەلالن ئەو كەيالى گوندييە:—

پارسەنگ (الإنفال):

1— قىتار: ئىكە كە گرانىيە، بەلكى گرانيا تغاري بت يان بتر كو چى دېت ئەم بىئىنىچ تەن.

2— باقمان: شەش کیاسن ئانکو بتر ژ ۱۲ کيلوا، ۱۳ کيلو كىم پچەك

3— من: ئىكە كە گرانىيە گەلهك يە كەفە نموونەك ژى هاتە دېتن ل شۇنوارىت عىراقا كەفن، گرانيا وى تى هەيە کیاس و نیفەك، ئانکو پچەكى بتر ژ ۳ کيلوا، نیزىكى (صاع) ھ پەرەبى.

4— کیاس، لىشىگارى دېيىنى (خەللىي) پچەكى بتر ژ ۲ کيلوا ھەر بىزە (206 غم)

5— ستاره: چار ئىكە ژ کیاسى، ئانکو ھەر بىزە نیش کیلۆ يە

6— پارسەنگ (بىضە الميزان): ئەفە نه ئىكە كە گرانىيە يە، بەلىن قەسەنگراندەن بۆ ترازویت بەری، چەنكو نه ت راست بۇون، بەركە ك ئى كچكۆك پىفە دىكەن دا تەرازوو پى راست بت بەرى بازارى پى بکەن.

7— وهقى نىزىكى چارىكى ستاره يه (۱۲۹ غم)

8— كىاسا قەحۋى ۱۰ وهقى نه ئانكۇ ۱۲۹۰ غرام، ئەقە نه كىاسا كوردىھە لىناف ملەتى نەبۇو بەلىٽ هندك بازار ل نك دكاندارا بېن دىرىن، بەلكى ئەقە كىاسا حكومەتا او سىمان بىت

بىراستن (پىقانان درېزىي)

ئەف ئىكىيت درېزىي حەممۇ ل ناف بازارى نەبۇون، بەلىٽ نافى وان ھەبۇو ل ناف كىمانجا و كوردووارىي دا:-

1— چنجرىك: كىيمترىن درېزىيابى، ئانكۇ ئەم دقارىن بىزىن مليمتر، يان هندى ستوورىبا نىنۇوڭى، ئىن پا معنا چنجرىك، ھەردىسا پ زمانى كوردى/ شاھىدەگى ئانكۇو نىنۇوڭى.

2— مۆفك: ئانكۇ گەھە كە تilia مرۆڤى، ئەم دقارىن بىزىن هنجى درېزىي ئىنجەكى بىت پ پىقانان ئىنگلىزى يان دوو سنتىمتر و نىش پ فرنسى، ئەف پىقان ژمۇرۇدە نەماين ل بازارى چەنكۈو ئىكىيت چىتىر يىت ئىنگلىزى و فرنسى پەيدابۇون ل دىيابىن.

3— باق: هندى درېزىيا تilia شەھەدىي و تilia بەرانى، ئانكۇ ھەرىيىزە هنجى درېزىيا ۲۰ سنتىمتر.

4— بۇست: هندى درېزىيا تilia قلىقاچكى و تilia بەرانى ئانكۇ ھەر بىزە ۲۵ سنتىمتر.

5— پىچك: درېزىيا پىچكى زەلامە كى مەزن، هنجى ۳۰ سنتىمتر.

6— گەز: درېزىيا دەستى ھەتا ملى، ۷۰ سنتىمتر.

7 — پینگاٹ: (پینگاٹا ئیک تا) ئەم دقارین بىزىن ياردە يان متر، (پینگاٹا دوو تا) كىمترەز دوو پینگاٹىت ئیك تا، ئەم دقارين بىزىن دوو ياردە.

8 — قولاج: درېژيا هەردوو دەستا ل گەل سىنگى، ئانكۇ ھەربىزە دوو متر

9 — وەريس: ھنجى درېژيا وەريسە كى كرمابىخى بىن بارا بىن گرىتىدەن، ئانكۇ نىزىيەكى 5 متر،

10 — سەد: ئانكۇ خەتا جۆن، درېژيا وى سەد گەۋى دوو تايىه (ھەر بىزە 180 مترە) چەنكۇ ھەگەر مەلبەن بىكەين دى بىھ جىئى تغارة كە گەنمى لى بچىنى، ئانكۇ هەندى 11 دونم، بەلكى بىر بىت شىك، پ حسىبىا بەرى.

11 — وەريسى ئاقى: بىرە ۋەريسى دېرىزىيى، ئانكۇ ئاف ھورپىن تىرا عەردى بچىن بىرەنچىن بەردى و ھەر ئاقە ل سەربىت، ھنجى دېكامترە چار مەلبەن، بلوولە كە ئاقى فرائى نىف ئىنج، پ دلى خۇ ھۇرت.

12 — جۆت: (فدان پ عربى) بىرەز دۇنەكى، جۆتى هېيستر بىكولن پ رۇزىەكىن (4 وەزىنە) گەنم بچىن

13 — تغارا عەردى / سەدەك چار مەلبەن / 11 دونم / 5 جۆتى هېيستر ا

ئامانیت پیشانی

- 1 — مسته ک: نیزیکی تزی بۇونا لترەکى يە تشتىق پۇن يان كىيىخمييە يان دنتىك وەكى ئارى، شەكىرى، گەنمى، روونى، ئافى،
- 2 — كەپولك: ئامانە كە چىكىريه تاييهت بۆ پیشانى، ئانكۇ پ بيراستنا بنهجى / دۆر دوو لىترا تىن ھەيە
- 3 — خمس: ديسا ئامانە كە پیشانى يە تىن ھەيە ٣/١ وەزنى.
- 4 — عەلب: ئەوشك ئامانە كە تاييهتە بۆ دەدخل و دانى، تىن ھەيە نىف وەزنى
- 5 — وەزنه: دوو عەلبن / سى خمسن / يان تەنە كە ك يە راقوتاي، كۇو دەركەفت ٢٠ كيلو ژ گەنمى ساغلەم و پاقز، مووسليا دگۆتىن (مەنكە) ئانكۇ باقمان بەلى ئەو يَا سەنگاندىنې نەبترەز ١٣ كيلوا.
- 6 — تغار: هنجى ٢٠ وەزنه

ئىكىت وختى

زمانىي بەھدىن ھەر ديسا تىرا خۇ ناقىت دەمما و دەم فە كىيشانا كاركىنى يېت ھەين، بەلى وەكى زمانىت ھەموو خەلکا، وەكى بەرى ھەر ھوسا پ گومان دەم دهاتە حسېب كرن ھەر ژ كىيمتىرين دەم ھەتا سالا و دەورانان—

— نىشكى: ئانكۇ دەمەكى گەلهك ئى كىيم ئەم دقارىن بېزىنى (ثانىيە/عربى) بەلى بكار نائىت ھۆسا سادەت ئاخفتى دا چەنكۇ گەلهك يە كورتە، ھەر و ھەر لگەل جۇته پىشناڭ دېيت [ت.... دا] ئانكۇ ئەت دەمەكى كورت دا وەكى بېزى پ ئىنگليزى: (suddenly)

ت نىشكى دا خۇ ھلاقيت

ت نىشكى دا ۋەجەنلىقى

ت نىشكى دا رابووه سەرخۇ

دروست وەكى ئەم بېزىن [ت پۇزى دا] ئەز چۆمە مۇوسل و ھاتىھە.

[ت سالى دا] مە چاند و مە درووت.

[ت سەعى دا] من دەرزاخۇ نېيسى و من دايى.

ل قى دەرى يە فەرە ئەم ديار بىكەين كەن كەن گەلهك مەرۆف قى پەيچى شاش بكار دېين، دېيىن (ژ نىشكى قە) ئەفە گەلهك يە شاشە، چەنكۇو ھوسا دېتە پىنپىشان(حال) دى ژمعنا دەمى كورت دەركەفت (غفلة، في غضون ثانية، في خلال ثانية) وەكى نۇونىت مە ديار كرین ل سەرى، ژ نىشكى قە، ئانكۇ پېشكەكى نىشكى.

2 پونشک: هوسا ساده دئیته بکار ئینان ئانکو دهمه کى گله ک ئى كورت
ژخهوى، پا ما دهم خهو تىدا هەيە ئەم دقارىن بىزىنى (دقيقە):

من ت پۇنشكەكى دا دوو خھون دېتىن.

شىان ئىك پۇنشك كر گورگى بەرخەك بىر
پشتى درۇنى مە پۇنشكەكە خەوى كر.

3 گاف: ئانکو دهمه کى پچكى ئى درېز / ئەم دقارىن بىزىنى ساعەت، چەنکو
ئىك دى ئىتىه بىزى مرۆفەكى، كارەك بىزى ت دەستىدا، دى بىزىتى هەرە گاشە كەدى
و ورەقە، كو ئەو كار گله کى دى كىشىت، پا هەتا بچت و بىنەت و جارە كەدى بئىت
دى بىر ژ نىف ساعەتى كىشىت، يە فەره ئەم بىزىن گاف نا ئىتىه دانان بۆ دەمى، ئەم نا
بىزىن هەرە دوو گاف ئىت دى و ورە يان سى گاف ئىت دى، هەگەر دەم درېز بۇو
دى بىزىنى (دان).

ھەگەر مە گاف ھىمارتن، ئەو معناوان پىنگاڤن بۆ درېزيا دوورىياتىي، نە بۆ
وەختى، ل ۋى دەرى دېيت ئەم دياركەين، كەن كوردىت چىاى دروست ديار دەن
چىتىر ژ ئىزدىا، بۆ وەختى دى بىزىن گاف، و بۆ بىنگى (مسافة) دېيزن پىنگاڤ (بىن
+ گاف) بەلى ئىزدى بۆ ھەردوو كا دېيزن گاف، پا ووسا چىتابت، بۆ وەختى لازم
بىزىن گاف (ساعة) بۆ دوورىياتى بىزىن پىنگاڤ (خطوة).

تىبىين: پشتى ناقى ساعەتى كەفتىه زمانى كوردى ل گەل گافى بکار ئىننان و هەتا
نۆكە ئەو ئاخفتىن يا مايى، ھەگەر مرۆفە گله ک بئىتىھ عەردە كى دى بىزىن: فلان
كەس پ (گاف و سەعەت) بىن ل وى دەرى، (پىھەف و رۆز) بىن ل وى دەرى،
(سىي و ھېشارى) بىن ل مالامە، چەندى رپو قايمە بىزى مال نىنه... .

4 دان: نىف رۆزرا كارىيە / دانى سىي، دانى ھېشارى، وەكى ئەم بىزىن (وجبة)
يان شفت پ ئىنگلەيزى

5— رۆژ: ل زمانی کوردى بههديين سى معنا ههينه (شمس/ يوم/ نهار)، يه فهره ئەم ديار بکەين كwoo رۆژ (يوم) ل نك کوردا و فارسا ژ هيشارى دا دەست بى دكەت، ئەفه يه ئاشكەرا يه ژ ناقىت رۆژىت ئىننى دېيتىنى شەقبوو / ئىك شەقبوو / دوو شەقبوو / سى شەقبوو / چار شەقبوو / پىنج شەقبوو، ئىنى. رۆژىت عيدا و چار شەمبۇوا، سى شەمبۇوى هيشارى بەرى رۆژ ئاقا بت چرای ھلەتكەين وئەم پگۇنەھ دگرین ھەتا رۆژادى رۆژ ئاقا بت، بوجى؟ ئەفه ژ سروشتى کوردستانىيە، دەمىن ب ترس وساف و حسيب ل سەر، ل کوردستانا كەفن شەقبوو. پا دەمىن دورپندا و سەرمائى بwoo، وچىپۇكىت پەشى شەقى و دەنگى سەرا گاف پ گاف بەدلەت شەقى دەزمارتن، ھەما دىكلى باڭگدا مزگىنيا رۆژى بwoo، سېئ دبۇو رۇنابى دەمىن كارى و نىچىرى ھەتا هيشارى.

بوجى ناقى ئىننى (شەق) پىنچە نىنە؟ ئۇ ھەردىسا وھكى چارشەمبۇوى يه پەسىنە چرای هيشارا وئى ھلەتكەن؟ ئەفه نەز مناسبا ئىسلامى مە گرتىيە، ناشى وئى ئى مقدسە، خودانى ئاقى (ئىزىدەكى) كەفنه ناقى وئى (ئىناھىتا) خودانى ئىننى حەمووكىيە، ت دەمىن خۇدا ژخىرا مەزنتر بولۇيە لهوما مە ناقى وئى دانا رۆژا بالاقي و بىھەن قەدانى، وھ ديارە پىشى هنگى ئۆغلەمە كە مەزن يا كەفتە ت چارشەمبۇوى دا ئەوشك بwoo سەرسال، پىشى زرادشىت ئىك خودى يەكتانە (ھۆرامزدا) خودانى رۆژى دەست نىشان كر و يىت دى دانە بەرسەر، مە ژى ئىناھىتا فرامۆشكەر / ت گوھرەبەردا، بەلى پا ناقى ئىننى ھەر بىن مابى.

6— ئىن/ ھەفتە/ أسبوع، ئەو خودانى ئىننە بىن ئاقى، ئاقىستا ژى ئەو ناقەيە.

7— ھەيىف: ل شىنگارى: مەھ/ وھكى فارسى ماه/ سۆرا دېيتىن مانگ

8— ھەيام: بترە ژ ھەيىھەكى و كىيمترە ژ نىف سالى، يان دەمە كە ژ زمانى.

9— سال/ سنە، ئانکو گەر كە عەردى ل دۆرا رۆژى تەمام دېت ٣٦٥ رۆژ.

تىيىن — ب پاپىتى گەلەك ناپىت دى يېت دەمى يېت ماين بەلى ئەو نابىنە ئېكىت وەختى (وحدة زمنية)، دئىنە بكار ئىنان پ مەعنە رۆژى يان دەمى سالى ديار دەكەن وەكى:

چاخ: چ دەمى رۆزى، نىقىرۇيە يان سبەيکە يان تىيشتايە... .، يان چ دەمى سالىيە، يان دەمى كارەك رووداي (حين / عربى)، ل شىنگارى بىر پكار دئىنە.

شۆح: ئەقە ژى ل شىنگارى بكار دئىت ئانكۇ چەند وەخت كىشا يان ما دەور / دەوران: هەر وەكى معنا چاخ بەلى بۇ دەمەكى گەلەك دوور ئو درىز، دورانى رۆمانيا، دەورانى ساسانىا، دەورى نۇشى رەوان دەم: معنا چاخ و دەوران ل گەل ئىك دەدت (حين / عهد / عصر / موسم / فصل)

ئاگەھدارى

هندەك پەيىف پ سى چار رېتۈووسا مە بىت نقيىسىن وەكى مللەت بىن دئاخقت ل جهىت جودا ل وەلاتى: دەۋىكى، باکور، بنگەندى....وەكى:

{جە: جى: شۇون} — {حەمۇو: حەمى: ھەمۇو: ھەمى: گشت: خەر
خەرەك} — {زى: شك: ش} — {وە: ھەوە} — {بەيت: بەيت} : دى ھىت دى ئىت
— لپى: لدىف، بەلكى: قەمى، بىكار: پىكار.....

ھەر ديسا نقيىسينا پېشىناۋا و ئامرازا حار پىقە و حار جودا وەكى:

ل يېن: لېن — يېن قە: يېقە — تىن دا: تىدا — ت مال دا: تىمالدا — نەھاتى يە: نەھاتىيە — و: ئو — ل: ئل — يېن كار: يېكار... .. ھەردوو رېتۈووس راستن، بەلى
ھۆسسا چىتابت دەپت زانا ئىتكىدەستېكەن مەدەپت خونداقانىت مە ئاگەھ
ل ئەبىت، ژەمە ئىت رازى بن.

ئەم ئىت كىيمىن خودىيى تەمامە

نافه روک

به رپه‌ر	بابه‌ت
۳	گالگالا و هر گیز انه‌ری:
۴	پیشگوتن
۶	گالگاله که، دفیت بئیته گوتن
۱۵	سهر و نیشانیت زمانی پ ئاخفتنا بکدینی
۱۷	پارچیت ئاخفتنتی
۲۲	ناف
۲۶	ناف ۋەشكاندن
۳۴	پاشگریت نافا
۳۶	ناف دانان
۳۸	پیشیشان / الصفة ، واله ناو / هەقالناف، پیشکار
۴۷	کار / فرمان / کرده
۵۵	زىدەک بیت کار (پیشگر و پاشگر)
۵۶	ئامراز (الحروف)
۶۰	شونناف (الضمائر)
۷۰	پیکھەنان (الموصول) — relative
۸۴	نافیت نیشاندانی (أسماء الإشارة)
۸۸	ئامرازیت هەبۇونى و يارمەت لىگەل كارى
۹۴	هندەک كاريٽ دىيگەر بیت فەكرنى (۵)
۹۷	پاراستن — الوقاية
۹۹	(ت) ئە زمانى كوردى دا
۱۰۶	دەمكار (الازمة)

۱۲۰	بکر ناس و بکه رنه ناس (المبني للمعلوم والمبني للمجهول)
۱۲۴	کریار کهر (المدبر)
۱۲۷	پیچه کهر (الممهد) هاریکار
۱۳۰	و هر گیپانا کاری تینه په پ کاری تینه پ
۱۳۳	شهرت و هیقی
۱۴۰	قائم کرن / التوکید
۱۴۳	پسیار (الاستفهام)
۱۵۱	دانان و چهپ کرن (المثبت والمنفي)
۱۵۸	پیشناش (حروف الجر)
۱۷۱	ئامرازیت (ل پیتیک)
۱۷۳	کت و کوم
۱۸۰	نیز و می
۱۸۶	ناس و نه ناس
۱۹۰	پیچ بیش و بانگ کرن
۱۹۲	قافارتون (الاستثناء)
۱۹۳	دوو بی دهنگ (التقاء الساكنين)
۱۹۸	چاوک بیت ناقا (مصادر الأسماء/ المصطلحات)
۲۰۰	ھئمار و ناقیت ھئماری
۲۰۴	کیشان و پیشان و بیراستن
۲۰۷	ئامانیت پیچان
۲۰۸	ئیکیت و خنی
۲۱۲	ئاگه هداری
۲۱۳	ناقه رۆک